ATEITIS

Nr. 6-7 1933

MĖNESINIS MOKSLEIVIŲ ŽURNALAS

TURINYS

1. Linksmų atostogų 257
2. *Myk. Linkevičius,* Amen (eil.) 258
3. *Kaz. Zupka,* Mūsų meilė (eil.) 258
4. *E. Fiedler,* Išmintingieji ir kvailiai 259
5. *Juozas Lingis,* (eilėr.) Du vagys 265
6. *Ant. Paplauskas,* (eil.) Laukinis mėlynų laukų ilgesys 265
7. *St. Būdavas,* Vaižganto kūryba 266
8. *Jonas Mikulevičius,* Moteris 274
9. *A. Varstis,* „Aušros" dailioji literatūra 284
10. *M. Linkevičius,* Tumas — kunigas 291
11. Prof. *Fr. Zach,* Liberalizmo esmė ir programa 294
12. Fr. Ozanamo laiškai 298
13. „Drang nach Osten" 302
14. *Chateaubriand,* Bendras visatos reginys 310
15. *A. Savickaitė,* Kat. moterų kongresas 312
16. Apžvalga 314
17. Knygos 315
18. Laiškas 318
19. Rinkime žodžius.

Viršely — *Almé Perret'o* pav. Sainte Genevieva.

Su šiuo „A." nr. siunčiame iš „Jaunojo Studento" atspaudą „Teologijos - Filosofijos fakultetas".

„ATEITIES" { Redakcija ir administracija: Kaunas, Laisvės Alėja 3, Telef. 26-76.

„Ateities" kaina: Lietuvoje metams 15 lt., pusm. 8 lt. Moksleiviams: metams 6 lt., pusm. 3 lt. Užsieny: metams 20 lt., pusm. 10 lt.; moksleiviams perpus pigiau. Atskiras num. 1,75 lt.

250 „Ateities" n-ris,

skaitant nuo pirmojo „ATEITIES" n-rio pasirodymo prieš 13 metų, išeis šių metų rugsėjo mėn. pirmomis dienomis ir bus šių metų 8 n-ris.

Visi „ATEITIES" platintojai turi nepamiršti, kad grįžus po vasaros atostogų reikia tuojau pranešti adm-jai po kiek egz. ir kieno vardu siuntinėti „ATEITĮ" š. m. II-rą pusmetį. Be to, primename šio pusmečio platintojams ir skaitytojams, kurie dar nėra pilnai atsiskaitę už siuntinėjamą jų vardu žurnalą, tuojau, dar prieš vasaros atostogų važiuojant atsiteisti. Nuo Jūsų, draugai, pastangų pareis 250-tojo n-rio didumas ir gražumas. Tad laukiame!

„ATEITIES" adm-ja

SU ŠIUO „ATEITIES" N-RIU SIUNČIAME:

1) pirmųjų keturių šimtų metinių apsimokėjusių „Ateities" pr-rių kas antrojo laimėtą dovaną — *Putino* VALDOVĄ ir

2) visiems „Ateities" pr-riams po 1 egz. *A. Masionio* V. D. UN-TO TEOL. - FILOSOFIJOS FAKULTETAS.

Akc. „Žaibo" B-vės sp. Kaune

ATEITIS

Mėnesinis moksleivių žurnalas

6—7 Nr. 1933 m. birželio-liepos mėn. XXIII

Linksmų atostogų

Devynis mėnesius išsėdėjus prie knygų, tiek pat kantriai klausius mokyklos disciplinos, štai — atūžia pavasaris, laužydamas žiemos varžtus ir skleisdamas laisvę. Pavasario stebuklai paliečia ir kiečiausiai prie knygų parimusį jaunuolį: ir jo širdis panorsta laisvės, laisvos minties ir svajonės, plačių laukų, ošiančių šilų, tai kaip beišsiteksi ankštoje klasėje, ankštesniame suole, anksčiausioje knygos eilutėje! O prieš akis — atostogos. Jos siūlo visa, ko ilgiesi, todėl paskutinės dienos tokios ilgos, sunkios, tiek reikalauja valios pastangų pažymius pagerinti, pataisai išvengti. Kiek rudenį knyga vilioja, tiek dabar ji stumia.

Pagaliau paskutinė diena, atsisveikindami kiek susigraudinę draugams sakome

LINKSMŲ ATOSTOGŲ

ir patys lekiame į kaimo glūdumą jų švęsti.

Niekas negirdėjo tokių ilgų švenčių. Tad gal ir mums atostogos bus ne šventės, o darbo metas. Metas darbo? Juk linkėjome vieni kitiems pailsėti, o ir mokytojai kalbėjo apie poilsį. Tad kaip suderinti atostogų darbą su poilsiu, jei nenumaldomas gamtos įstatymas darbą padarė varginantį? Šią mįslę — dirbti, tačiau pailsėti — mes ir turime įminti.

Ne visas mūsų galias mokslo darbas nuvargino. Juk daugeliu iš jų mes visai arba maža tesinaudojome. O žmogaus galios klesti tik tos, kurioms darbo duodama. Todėl ir protui duosim dirbti: knygos neužmiršim. Mokslo metais mažiausia dirbo mūsų kūnas. todėl per atostogas fiziniu darbu sustiprinkime fizines savo jėgas. Mokslo metais maža turėjom progos savo gabumams, silpnybėms ir teigiamumams pažinti, nes nebuvo laiko į save gilintis. Ką gera radus, ūgdyti ir puoselėti, bloga slopinti ir marinti — šis metodas geriausias asmenybei ūgdyti. Todėl atostogos tebus sau pažinti ir savo asmenyei ūgdyti. Lietuva reikalinga charakterio, darbo žmonių, o ne ponų. Mes taip pat ruošiamės darbininkai būti. Savo darbą skirsim tautai, todėl pažinkime ją ir susigyvenkime su ja. Nusileiskim iš idealizmo į tikrovę, o šią pakelkim idealiniam pasauliui. Tai padarysim būdami nuoširdūs jaunimo draugai, nuo kurių neslėpsim gerų savo norų ir idėjų.

Tai 3 mūsų linkėjimai, kuriuos turime galvoje, sakydami

LINKSMŲ ATOSTOGŲ.

Myk. Linkevičius

Amen

Aš sukniubau — kur meilę šlama lapai,
Kur kryžiaus meilę šlama —
Prie naujo kapo...

Ir dieviška mintis pakėlė
Nuo žemės —
Ir pasikėlė skausmo valandėlė

Ir aš ateisiu čia... Ateisi, lapai šlama,
Ir numarinsi žemės gėlą
Ant amžių amžinųjų. Amen.

Kazys Zupka

Mūsų meilė

Jūs nesuprasit mojaus ievų
Ir numarinsit jas ryt savo lange.
Jūs nesuprantat mūsų mojaus, —
Nors jus taip pat laukų jaunystė lankė.

Siaurute srovele sruvenęs,
Nusruvo jums mūsiškis kraujo alkis,
Jūs nesuprantat mūsų mojaus, —
Kas mums, gyvenkit rudenius ir šalkit!

O mes, kaip blezdingos paerdvėm,
Kaip peteliškės parugėj, papievy, —
Gyvensim meilę ligi lašo,
Nes mes — ne laužoma pašlaičių ieva. —

Jūs nesuprasit mojaus ievų,
Bet jos nulaužomos kasmet žydės,
O mums — bus meilė neįdomi,
Nereiks tavęs, mergaite, nei širdies.

Krikščioniškajame moksle išmaldą duoti nėra kokia teisė, bet pareiga, šventa pirminė pareiga. Ją duoti yra įsakyta, o ne tik patarta. Krikščionybė, liepdama duoti vargšams išmaldą, įpareigojo mus mylėti taip pat nežinomąjį vargšą, vargšą apskritai, kurio vardas — Kristus, vargstąs visų pavargėlių asmeny. Jis vienas tėra kreditorius, jis vienas teturi teismą, kuriame jis teis kietaširdį turtuolį.

Fr. Ozanamas.

Emil Fiedler
Išvertė *Br. A. Vaitiekūnas*

Išmintingieji ir kvailiai

Kiekvienas, tur būt, bus tatai pajautęs: ne vieno širdis plyštinai perpildyta, visas galvojimas, koki tik begali būti jausmai širdyje suplūdę — ieškai žodžių ir jų nerandi. Tai gali būti *džiaugsmas*, kuris mums žadą atima, gali būti ir *skausmas — neišsakomas* džiaugsmas, *neišsakomas skausmas*, kaip tik tas, kuris mūsų širdis kupinai perpildo, kad net pasakyti negalime, ką jaučiam. Lyg pančius turėtumei ant kaklo ir rankų — juos plėšai, o jie tik žvanga, neplyšta.

Po daugelio metų visai atsitiktinai sutinki mylimą draugą, kurio kartais ilgėdavais ligi skausmo. Su juo keiteisi ilgais laiškais. Ir štai, visai netikėtai jis stovi prieš tave ir spaudžia tau ranką. Norėtumei jam pasakyti didelį savo džiaugsmą, o negali rasti žodžių ir stovi prieš jį, sakai visai neįdomius dalykus. Tavo draugas gal pasijaus apviltas esąs — juk jis negali pažvelgti į džiaugsmu perpildytą tavo širdį, ir tu stovi prieš jį, kaip prie iškilmingai papuošto, skaisčiai apšviesto svečių kambario, nuo kurio raktus esi pametęs.

Arba vėl — kelinti jau metai kaip trokšti taip tave rūpinančius dalykus išdėstyti vienam įtakingam žmogui, kuriam pagelbstint išsipildytų karščiausieji tavo troškimai. Dalyką apgalvojai šimtą kartų. Visa, ką tu nori pasakyti, aišku kaip diena. Ir štai pagaliau proga — be to, esi palankiai priimtas, — o tu kaip apstulbęs, galvoj jokios išmintingesnės minties, tavo žodžiai tik nepakenčiamas mikčiojimas, už kurį pats sau rėžtumei į ausį.

Panašiai gali sėdėti prie mylimo žmogaus mirties patalo. Norėtumei kalbėti, bet negali; norėtumei pasakyti galingų, gerų, karštų žodžių, dėkoti, raminti, saulės nors kiek duoti. Tu žinai, kad tai paskutinį kartą. Tavo širdis įkaitus nuo meilės ir dėkingumo, tačiau viskas, ką tu tik sakai, taip skurdu, šalta ir tuščia, ir tu jauti, kad tavo žodžiai yra kaip tuščias posakis. Visa tavo valia piestu stoja prieš šį nejausmingumą, prieš tuos pančius, kurie nevienam surakina krūtinę. Jie tik skamba, ir viskas, ką tu sakai, atrodo sunaudota, šimtą kartų pasakyta, blogai padeklamuota.

Panašiai dabar yra ir su manimi! O, kad būtų galima šiuos pančius sutraukyti, tuos senų, nuvalkiotų, surūdijusių žodžių pančius, žodžių, panašių į amatininko įrankius, ėjusius per tūkstantį prakaituotų rankų, žodžių, kuriuos jūs taip dažnai esat girdėję, jog jie greičiau miegą sukelia, o ne jį nuvaro. Kad būtų galima šiuos pančius sutraukyti! Visa, ką vadiname žodžiu, tėra labai menki dalykai. Iš jo taip daug padaroma, o tatai tačiau lieka tik srovė nieko nepasakančių žodžių. Pilnos statinės juodųjų

spaustuvės dažų kasdien paverčiama žodžiais — grindinio akmuo vertingesnis už žodį, už jį vertingesnė pilna dešimtimi pfenigių pirktų niekniekių kišenė. Anksčiau, kai dar nemokėta skaityti ir rašyti, ištartas žodis buvo pirkimo ir garbės laidas, tada žodžiai dar turėjo turinį ir svorį, turėjo savo reikšmę. Tada dar buvo šventų žodžių, taip šventų, kad niekas nedrįso jų ištarti. Drebėdamas tada tarė žodį „Dievas“ — dar žinota šio žodžio prasmė. Šiandien ištarti „Dievas“? Juk net posakiu yra virtęs — atsidusimu menkiausioje nelaimėje. Ir nejaučiama, kad pasakomas Švenčiausiojo vardas. Senelis Niutonas dar tiek daug dėmesio kreipė į Dievo vardą: kiekvieną kartą, šį žodį tardamas, nesuiimdavo kepurę. O mes? Mažmožis! Apaštalas Povilas kalba apie vardą, prieš kurį žemė, dangus ir pragaras privalo ant kelių pulti, kai Viešpats jiems pasako: „Tai Aš esu!“ O mes ar puolame ant kelių prieš ši vardą? Taip, Lenkijoj moters, tardamos Dievo vardą padaro dar mažą reveransą; prieš kunigą daro kiek didesnį. Žodis pasidarė bevertis. Trys ketvirčiai laikraščiuose rašomų žodžių gali būti taip pat klasta kaip ir teisybė. Tūkstančius kartų esame kiekvieną žodį skaitę arba girdėję, tai kaipgi jis bepadarys įspūdį? Žodžių vos kevalai teliko.

Deja, nedaug geriau yra ir bažnyčioj. Ten tiesa pasakojama, bet žodžius, kuriais ją mums pasakys, žinome iš anksto — panašius žodžius tiek kartų jau esame girdėję. Tačiau niekad jų tinkamai neapgalvojom. Tai kaipgi beturės, šie, taip daug kartų vartoti žodžiai, turinį, jei mes juos nuo pat vaikystės laikėme pamaldoms ir pamokslui priklausančia inventoriaus dalimi. Toks žodis kaip *„malonė“* savyje slepia šviesos, džiaugsmo ir ramybės jūres, bet daugeliui jis tėra toks pat daiktas, kuris būtinai priklauso prie pamokslo apie Dievą. Išgirdę *„pašvenčiamoji malonė“*, jūs turėtumėt galvas aukštyn pakelti; jūsų akys turėtų spindėti džiaugsmu ir pasididžiavimu. Tikrai taip! Taip turėtų būti! Juk jie sako, kad mes esam Dievo sūnūs! Mes esam kunigaikščiai! Dangaus piliečiai! — O mes sėdime bažnyčios suoluose ir galvojam: „Ir vėl jau jis apie tą patį kalba!“ — Malonė, džiaugsmas, taika, išganymas, dangus — visi šie žodžiai yra raktai į stebuklingą vidujinę džiaugsmo šventę, bet jūsų raktai jums jau surūdiję arba sugedę. Raktas viduje žviegia, bet neatidaro. Raktų ryšulys barška, bet durys pasilieka užrakintos.

Taip ir aš noriu apie didelius ir didžiausius dalykus kalbėti, o teturiu tik nuvalkiotus žodžius, kuriuos jūs tūkstančius kartų esat girdėję. O kad aš tik žinočiau žodžius, kurie kaip žemyn riedą uolos gabalai virš jūsų sugriaustų; kurie kaip audra virš jūsų stogų susiautėtų; kurie kaip ugnis į jūsų sielas veržtųsi. Deja, čia esama tik kunigo, o ne pranašo! Mums trūksta pranašo! Vyro, kuris kaip milžinas iškiltų virš smulkios, šiodienės minios. Trūksta pranašo, kuris į mus prabiltų karštais žodžiais ir žioruojančiais vaizdais; kurio balse visa Sinajaus perkūnija dundėtų taip, kad mes nugąsdinti pratrintume iš akių kietą Dievo

užmiršimo miegą. Trūksta pranašo, kuris važiuotų šnypščiančiam ugnies vežime per tįstančius rūkų sluoksnius, kurie debesų siena sugulę virš visos mūsų buities. Tada mes vėl matytum žydrą dangų ir spindinčią saulės šviesą, kuri anapus debesų liejasi, anapus debesų — įsivaizduotos žmonių didybės, pasipūtusios žmonių išminties, save šlovinančios žmonių galybės.

Prof. Pr. Dovydaitis — abiturijentas

Taip jis atrodė prieš 25 metus, kuomet 1908 m. gegužės — birželio mėn. Marijampolės valstybinėj rusų gimnazijoj eksternu išlaikė gimnazijos kurso egzaminus ir gavo subrendimo liudijimą. (Klišė iš 1908 m. kovo m. fotografijos).

Nėra pasauly nė mažiausio daikto, kuris būtų ne iš Dievo rankų išėjęs. Nėra pasauly nė šviesos, — ar tai būtų saulės spindulys, ar dvasios spindėjimas , — kuri būtų ne Dievo įžiebta. Nėra pasauly nė tyliausio ženklo, kurio priežastis ne amžinasis Dievo šaltinis būtų. Visas žmogaus žinojimas yra tik Dievo išminties kibirkštis. Visa žmogaus energija yra tik lašas iš dieviškų Visagalybės jūrių. Visa mūsų egzistencija yra Dievo padovanota. Žemė, kuri mus nešioja ir maitina, Dievo kūrinys. Saulė, kuri mus šildo, kuri mums šviesą žeria, kuri mus ūgdo ir brandina, Dievo kūrinys. Kiekviena diena, kurią mes gyvenam,

oras, kuriuo kvėpuojam, kiekvienas širdies dūžis, kiekvienas kraujo lašas — Dievo dovana! Viskas išeina iš Dievo ir gyvena vien tik Juo. O žmonės nori gyventi taip, lyg kad nebūtų Dievo! Jie sėdi už Dievo stalo, ima Jo dovanas ir ignoruoja Jį.

Liūdna, kad net krikščionių dauguma tą patį daro.

Ne tik kad užmiršta jie Dievą, jie pradeda Jį mokyti.

Turime tūkstančius įstatymų knygų—kiek tautų ir valstybių, tiek įstatymų knygų: įstatymų knygos ieroglifuose, įstatymų knygos akmenyje, papyre, pergamente, medžio lentelėje ir popieryje; įstatymų knygos iškaltos uolos sienose; įstatymų knygos į odą įrištos. Bet tiktai viena įstatymų knyga neprieštaraujanti ir be klaidos: tai prigimties įstatymų knyga! Niekas nėra sudaręs taip išmintingo, iki pat sulkmenų apgalvoto, be galo plataus, o tačiau be mažiausio trūkumo įstatymų rinkinio, kaip tas, kurį vadiname prigimties įstatymu. Dabar mokyti ponai, kurie viską taip puikiai žino, sako, kad ta stebuklinga, niekad neatsisakanti patarti įstatymų knyga yra pati susidariusi! Taip, negalima, rodos, būtų ir patikėti, kokią beprotybę nė nemirkteldamas praryja, kad tik praeitų pro tikėjimą į Dievą. Tik *vieno* tačiau jie neišdrįsta: *atsisakyti prigimties įstatymų!* Labai greit buvo pamatyta, kad nesiduoda prigimties įstatymai jukdomi. Bėgdamas į ką nors atsimuši, prasiskelsi galvą! Todėl dėmesio! Iš karto nustoti kvėpavus arba pasivaikštinėti ežere, iš šimto metrų bokšto iššokti — ne, taip negalima! Nė vienam protingam žmogui neateina tatai į galvą. Priešingai! Žinome, kad jei gyvenimas pasidaro saugesnis, sveikesnis ir turtingesnis, ir prigimties įstatymų daugiau paisome. Dėl to ir esama visos aibės mokslų ir mokslininkų, kurie nieko kito neveikia, kaip tik nagrinėja prigimties įstatymus. Juo geriau į juos įsigilina, juo labiau nustemba tuo puikumo ir tikslingumo stebuklu.

Bet Dievas nustatė ne tik prigimties, bet ir dorovės įstatymą žmogaus dvasios reikalams. Tad ar iš tikrųjų reikia tiek daug inteligentijos suprasti, jog dorovės įstatymai tiek pat reikšmingi, kaip ir prigimties įstatymai? Abu įstatymai iš Dievo išeina. Todėl kiekvienas protingas žmogus gali suprasti, kad dorovės įstatymais tiek pat galima žaisti, kiek ir prigimties, kad žmogus, netinkamai naudodamasis vienu, žūna taip pat, kaip netinkamai naudodamasis kitu. Bet ši paprasta išvada nebuvo išvesta, kadangi Dievas buvo užmirštas. Kad Dievą laikėm antraeiliu dalyku, kad lenkėmės tik prigimties įstatymui, o daug puikesnius vidujinio žmogaus, sielos, įstatymus laikėm nereikalingais dalykais, tas mums, žmonėms, skaudžiai atkeršijo. Su sielos įstatymais: teisingumo, pagarbos kito teisėms, skaistumo, savitarpio gerumo ir meilės — žmonija tikėjo galinti pasielgti pagal savo norą. Technikinė mūsų kultūra darėsi vis puikesnė ir puikesnė, o sielos kultūra — žiauresnė. Vienodu laipsniu augo išorinis mūsų turtas ir vidujinis mūsų skurdas, kol pagaliau vieną dieną užsidegė Europa, — milijonų kraujas žemę aptaškė, milijo-

nai lavonų laukus apklojo, — ir karas ir revoliucijos parodė, kad žmonija buvo nelaimingesnė ir žiauresnė kaip kada nors, nežiūrint to triukšmingo šaukimo apie stebuklingą pažangą, aukštą kultūrą. „Ką padės žmogui, jeigu jis ir visą pasaulį laimėtų, bet savo sielai nuostolį kęstų!“ Jeigu nebūtume užmiršę Dievo, niekados nebūtum galėję taip visai užmiršti sielos įstatymų. Išmintingieji, kurie skelbia, kad Dievą galima išbraukti iš kasdienio mūsų gyvenimo, yra didžiausieji žmonijos kvailiai. Ir ne tik kvailiai, bet ir žmonijos duobkasiai, ne vien duobkasiai, bet ir nuodytojai. Dievą atskirti nuo mūsų gyvenimo — beprotybė. Jei tu pamatytum žmogų, ant virvės kabantį virš bedugnės, gal būt, pirmoji tavo mintis būtų: „Kad tik virvė nenutrūktų!“ Ir štai, tas kybąs žmogus išsiima iš kišenės peilį ir ima virvę pjauti.

Virvė, ant kurios kaba visa mūsų egzistencija, mūsų ateitis, mūsų laimė, trumpai — visas gyvenimas su savo turtais ir viltimis, yra ryšys su Dievu. Jei perpjaunam jį, tuoj pradedam pulti į gelmes — net jei kažinkiek kvailių šaukia: „Dabar, kadangi išsivadavome iš Dievo, pradėsime tikrai kilti aukštyn! Sulaukėme kur kas gražesnio kilimo!“ Ar dabar tampam išmintingesni? — Tik tada, kai ryšys su Dievu vėl bus atitaisytas — asmens ir šeimos gyvenime, vyro ir žmonos, darbininko ir darbdavio santykiuose, prekybos ir valstybės gyvenime, valstybių santykiuose, — ateitis pasidarys kitoniška.

Nuo šaltinio atskirti srovę ir tikėti, kad vanduo tekės, neš laivus ir duos žuvų gali bandyti tik kandidatas į bepročių namus. Upė virstų išdžiūvusi, akmenuota, negyvoms žuvimis dvokianti vaga. Dievas yra visų ir kiekvieno šaltinis. Pažiūrėkit į neturintį ryšio su Dievu, greit jūs pamatysite, kad jis puvėsiais ir dvėsena dvokia.

Mes turime brangiai užsimokėti už tai, kad kiti Dievą priskaitė prie tų dalykų, kuriuos galima užmiršti ir ignoruoti.

Bet ką gi tuo tarpu mes, krikščionys, veikėme? Ar tikinčiųjų karta buvo negyva? Nuo žemės pražuvus? O ne! Kai kurie priešinos srovei, kovojo prieš sielos kultūros pražūtį, perspėjo, grasino ir prašė. Jie buvo kaip šaukią tyruose, jiems teko visų pranašų atlyginimas: gėda, pašaipa ir persekiojimas! Juos vadino pesimistais, tamsuoliais, kultūros priešais, ultramontanais, provincijos glūdumų gyventojais.

Kitus paėmė baimė likti priskirtais prie nepakankamai modernių. Per kvaili savo tikėjimui ginti, perdaug paviršutiniški savo įsitikinimus turėti, jie rėkė visa gerkle ten, kur smarkiausiai buvo rėkiama, kad įrodytų, jog jie *nors* katalikai, *tačiau* pažangūs žmonės.

Bet didžiausia krikščionių dalis miegojo, miegojo, miegojo! „Jūs esat pasaulio šviesa. Neuždegama žibinto ir nestatoma po saiku! Tegu šviečia jūsų šviesa žmonių akivaizdoj, kad jie matytų gerus jūsų darbus ir garbintų jūsų Tėvą!“ (Mat, 5, 14—16).

Ak, daugelis visai nevartojo jokio saiko! Jų šviesa buvo prasiskverbianti! Ne, ji nesinaudojo nei uždanga, nei saiku, kad tamsa neturėtų įtakos. O kad būtų buvę mūsų uždavinys tamsą apšviesti; gyvu, šviečiančiu prieš gyvenimo sumaterijalizėjimą protestu būti; visiems tiems, kurie Dievą užmiršo, parodyti, kad danguje yra Tėvas, yra Dievas.

Ne netikintiems, ne moderniesiems pagonims krenta kaltė dėl karčių Dievo užmiršimo pasekmių, bet vien tik mums — vieniems krikščionims! Anie taip elgėsi pagal įsitikinimą, o mes visa darėme prieš geriausį savo įsitikinimą, prieš geriausį savo žinojimą! Jie nežinojo geresnio kelio, o mes turėjom Kristaus kelią, todėl turėjome žinoti, kad šis vienintelis tikras kelias yra! Anie buvo akli — tai mes turėjome žinoti: mes turėjom žinoti, kad tik kvailiai gali statyti pasaulį be Dievo, tačiau paskui juos bėgom, vilkomės su jais kartu, vieton miegą iš akių pratrinti, apsižvalgyti kur keliaujam, visa jėga prieš kiekvieną tolimesnį žingsnį pasipriešinti energingu: „Stok! mes nenorim!“ — mes buvome mieganti kariuomenė, buvome praradę norą kariauti, buvom metę kardą, nieko daugiau nebetroškom, tik vienos ramybės. Ir atėjo kažkas, kurs norėjo mus pažadinti. Nudundėjo per miegamąją krikščionijos salę visuotinis murmėjimas. Apsivertėm ant kito šono ir miegojom toliau. Kažkas iš mūsų pajudino šauksmo būgną, ir ar ne mes patys iš jo rankų ištraukėme lazdelę? Kažkas iš mūsų audrą pūtė, bet ar ne mes patys jo burną užkimšom? Kad tik ne taip smarkiai apie Dievą kalbėtų, tatai taip nemoderniai skamba!

Mes krikščionys, turėtume sudaryti atsvarą prieš tuos triukšmingus kaip turguje šauksmus, kuriais vertinama ir pervertinama technikos kultūra. Turėtume visu balsu šūktelti, kad sveika siela žmogui svarbesnė, negu galėti skristi. Mes turėtume žmogaus vidujinę vertę ginti taip energingai, kaip kiti kad gina išorinę kultūrą.

Bet juk gali ir kitaip virsti! Juk galime atbusti! Argi mes turime aklai sekti paskui kiekvieną, kuris ką nors kitaip tvirtina, kaip kad mūsų tikėjimas moko? Argi mes vėl lauksime, kol purvynas iki gerklės pakils? Juk nesame tiktai saujelė, bet visa kariuomenė! Jei mes reikalaujam, reikalaujam aiškiai ir energingai, kad į Dievą būtų kreipiama daugiau dėmesio, tai tas ir turi būti. Mes neturim jokio noro būti aklųjų vedžiojami, kvailių traukiami į bedugnę. Kas vėl mums kartos seną melą, kad Dievas ir religija antraeilis dalykas, tam mes turim burną taip gerai užkimšti, kad ateityje jis neturėtų jau jokio noro savo nuodus skleisti. Kas užgauna pagarbą Dievo Majestotui, tas deda sprogstamąją medžiagą po žmonijos pamatu! Šalin rankas! Kas nori padaryti, kad mes užmirštume Dievą, tas užverčia šaltinius, iš kurių gyvenimo vanduo teka.

Bet kas kovoja už Dievą, kovoja už gražesnę ateitį ir žmonijos laimę.

Juozas Lingis

Du vagys

Nusekė sniege išmintom pėdom
Juodas šešėlis mano paties;
Išduos, žinau, jis mane, kaip vagį;
Užmuš, kaip paskutinį valkatą šalies.

Prisipažįstu — norėjau pavogt iš jos vieną žodį,
Kaip žemčiūgą brangiausią iš aukso žiedo,
Bet vidurkely susmukau po nuogu verkiančiu beržu. —
Jaučiu, kad ir man jau ašara per skruostus rieda.

Paverkim, berže, kaip vagys baltą žiemos naktį.
O kaip mes dabar abu vienodi. —
Pavok tu iš nuklydusio pavasario žaliumą amžiną,
O aš — iš visų žodžių vieną žodį.

Ant. Paplauskas

Laukinis mėlynų laukų ilgesys

Kaip mėlynakis sapnas,
Kaip vyšnių baltas žydėjimas,
Buitis visa vaidenasi.
Ir naktis,
Kaip vosilkų ošianti mėlyna jūra,
Nuskendus fijoletinių sapnų okeanuose. —

Valsas. Žydras plaukiantis valsas.
Kaip žydras Nemunas,
Žieduose ir saulėj patvinusis. —
Ir toliai svajingi,
Ir dangus kvapsnus vaivorinis —
Prigėrė žydruose tavo akių gėlynuose — — —.

Ir buitis
Ir gyvenimas visas,
kaip amžinas skliautų Hosanna,
Kaip amžina Saulėtekio amžino meliodija:
Ir tie toliai bekraščiai,
Ir tas laukinis mėlynų laukų ilgėsys
Man žydinčią sielą užnuodijo. — — —

Stasius Būdavas

Vaižgantas ir jo kūryba

1.

Kūdikis, kuris gimė „per pat sumą“, ir kurį motina tuoj pat paaukojo Dievo tarnybai, vėliau virto tikrai reta ir brangi dovana gimtajai žemelei ir Lietuvos Bažnyčiai. Tas kūdikis — Juozapas Tumas — Vaižgantas.

Jo gimimo data ir vieta 1869 m. rugsėjo m. 8 d. Malaišių sodžius, Svedasų parapija. Jis buvo nepaprastai judraus temperamento vaikūkštis, kurio šviesius vaikystės metus švelniai globojo meili tėviškės pastogė. Pradžios mokyklą mažas Juozutis lankė Kunigiškiuose — savo motinos gimtinėje. Vėliau — 1881 m. — jis jau sėdi Daugpilio realinės mokyklos suole. Labai gerai mokydamasis, jaunas gimnazistukas jau net tada susidomėjo lietuviškąja veikla, kurią ypač pajudino kaip tik tuo metu (1883 m.) pasirodžiusi „Aušra“ — Tumas dirbo slaptuose lavinimosi rateliuose. 1889 m., kiek anksčiau prieš tai gavęs atestatą, jis įstojo į Kauno Kunigų Seminariją, kurią baigė 1893 m. Čia jis taip pat buvo gyvas lietuviškuose susirūpinimuose.

1889 m. kun. Tumo inicijatyva pasirodė „Lietuvos ir Žemaičių Apžvalga“, kurią jis pats vėliau ir redagavo.

Iš pradžios Tumas kunigavo Mintaujoj (Latvijoj). Čia, būdamas kapelionu, smarkiai kirtosi su lenkuojančia dvasine vyriausybe ir dėl to turėjo išsikelti į Žemaitijos užkampį — Mosėdį. Čia būdamas įsteigė „Tėvynės Sargą“ ir už tai gerokai nukentėjo nuo rusų valdžios. Vėliau kun. Tumas vikaravo Kubiliuose, paskui Micaičiuose (netoli Kuršėnų), Vadaktėliuose. Pastarojoj vietoj gyvendamas jis smarkiai judino lietuviškąjį bruzdesį, tenykščius gyventojus atstovavo Didžiajame Vilniaus Seime, rengė mitingus, ragino į tautinį susipratimą. Vėliau, 1906 m., vyresniųjų savo luomo kolegų „išėstas“, kun. Tumas atsidūrė Sidabrave, dar vėliau Stakliuose. O iš čia jau išsikėlė į Vilnių ir čia dirbo „Vilniaus Žinių“ redakcijoj. Čia Tumas savo lietuviškumu vėl smarkiai „įsigraužė“ lenkų dvasininkams, o dėl šių „bendrabrolių“ įkyraus zirzimo į dar aukštesnės instancijos ausis — kun. Tumas turėjo išsikelti daugiau kaip už 300 kilm. į latvišką Lietuvos užkampį — Laižuvą, Mažeikių apskr.

Netrukus iš čia iškeliavo į Ameriką aukų „Saulės“ namams statyti. Karo metu gyveno Rygoj ir dirbo „Garse“. Paskui, išvažiavęs į Rusiją, globojo nuo karo nukentėjusius pabėgėlius. Nutilus Didžkario šūviams, kun. Tumas, nepamainomas veikėjas — patrijotas, aktingai dalyvavo įvairiose lietuvių konferencijose. Paskelbus Lietuvą nepriklausoma valstybe, kun. Tumas vėl redaguoja pirmuosius mūsų pokarinius laikraščius, paskui, gyvendamas Kaune ir būdamas Vytauto bažnyčios rektorium, ilgus metus dėstė literatūrą universitete. Humanitarinių moks-

lų fakultetas už jo darbus suteikė jam garbės daktaro laipsnį. 1921 m. kun. Tumas buvo paaukštintas Žemaičių vyskupijos garbės kanauninku.

Prieš pat mirtį kan. Tumas nuo visų pareigų atsisakė ir gyveno jau kaip emeritas, pensininkas savo vardo (Vaižganto) gatvėj, kur ir mirė š. m. balandžio mėn. 29 d., 8 val. 40 min. vakaro — ką tik saulei nusileidus.

O dabar kelios padrikos mintys apie jo indėlį į mūsų literatūros aruodą. Tuo tarpu tik griežtesne kūrybos prasme — apie grožinę Vaižganto beletristiką.

2.

Žinote, yra tokių momentų, kada kalbėdamas apie žmones, turi būti labai atsargus. Tikrai: entuzijastingai įsibėgėjus galima kartais prikalbėti jei ne pramanytų dalykų, tai jau labai išplėstų, labai pagražintų, net baisiai nenatūralių. Tie momentai, pav., jubiliejai, kitokios sukaktuvės, įvykis, kai visiškai žmogus pasišalina iš realiosios aplinkumos — mirtis. Tada žmogus imi ir nebesusivaldai kartais, prikalbi būtų ir nebūtų daiktų. Buvo faktų, net pas mus, kad iš liliputo sielos tokiom progom padaryta milžinas, nepaprastenybė. Prabėgus kuriam laikui, kai vėl blaiviau imi žiūrėti, mintis vėl grįžta į senąją vagą, pamatai, kad esi gerokai perdėjęs. Taigi, po to kyla lyg baimė, lyg gėda tokia.

Bet nevisuomet taip. Sakysim, prie atšalusio kanauninko Tumo-Vaižganto kūno atsistojus, nė mažiausiu nageliu į širdį nebrikšteli koks abejojimas, kokia baimė ar gėda, kad ką nors perdėsi, per daug prikalbėsi. Tik čia jau reikia visai dėl ko kita susivaržyti: o apie šitą žmogų, kuris savo kukliame kūne nešiojo talentingo ir darbingo milžino sielą yra pavojaus ir per maža pasakyti. Dėl to ir mano pluksna mielai atsisakytų šios nelengvos, labai kruopščios, rūpestingos pareigos — rašyti apie šį mūsų beletristikos kūrėją. Na, bet kad tai neišvengiama — reikia susitaikyti.

Čia mėginsime bendrais sakiniais nusmaigstyti jo raštų charakteristiką, sutrauktinę apžvalgą apie jo raštų dvasią, niuansus, su keliais iliustracijų trupinėliais, paryškinimais.

Apie literatus yra visiems jau žinomų, tačiau labai savotiškų faktų. Tiesiai sakant, yra taip, kad autorius vaizduoja, net perša, vieną, o pats visai kuo kitu gyvena. Autorių privatus gyvenimas ir jų kūryba neretai pereina į didesnį ar mažesnį konfliktą. Žinoma, tai nėra visai griežta taisyklė, bet taip pasitaiko gan dažnai.

Na, o Tumas-Vaižgantas? Ką jūs manote? Jis buvo labai „natūralus“. Visiškai teisingai kažkas pasakė, kad Tumas tokiu pat stiliumi gatvėje išsibara, universitete paskaitas skaito, pamokslus sako Vytauto bažnyčioje, tokiu pat stiliumi rašo, tokiu pat pasako kalbą, kino, tilto, ar rūmų kertinį akmenį pašventindamas. Tumo būdas labai tiesiai persiliejęs į kūrybą, stilių, dva-

sią. Jis gyvena tai, ką rašo, o rašo — ką gyvena. Skirtumo beveik nėra. Jo būde dominuoja stiprus optimizmas, didelis pasitikėjimas geru. Tumo savybė: gyvenime ir literatūroj ieškoti teigiamų vertenybių. Ir kaip prof. Mykolaitis sako, jis, Tumas-Vaižgantas, ypatingai kaip beletristas, mėgsta gyvenimą vaizduoti iš teigiamos, šviesiosios šalies: dorus, šviesius žmones, darbą, sveikatą ir džiaugsmą, kultūrinančius veiksnius, teigiamąsias lietuvio, ypač kaimiečio būdo savybes ir net giedrią, pro optimistišką temperamentą regimą gamtą ir peizažą. Šitokie Vaižganto savumai pasireiškė net ankstyvuosiuose jo beletristiškuose bandymuose — „Aukštaičių vaizdeliuose."

Iš tokios retos, nuostabios Tumo sielos giedrumos plinta tikrai gaivi šiluma: gėrio ir grožio ieškojimas, pasiilgimas ir, žinoma, atradimas. Pav., jo kūrybos didžiulio miško storiausias ąžuolas „Pragiedruliai" — tikras lietuviškųjų grožybių kompleksas. Trumpai — Vaižganto stilius, forma tai tikrai niekuo nepridengtas jo asmenybės išsiveržimas. Vaižgantas net „gąsdinti" nemoka, žmogų šiurpuliais nukratyti, kad ir labai norėdamas, jis neįstengia. Pav., savo eiliuotame apsakyme „Karo slibinas" šią pasaulio katastrofą jis vaizduoja efektingiausiom literatūrinėm priemonėm, o tačiau pasekmė bespalvė — skaitytojas nesujaudintas, ir tiek. Dėl to, kad Vaižganto prigimtis — gerą daiktą ar įvykį į dar geresnį paversti.

Tumas-Vaižgantas savo kūryboj nuoširdus, gaivalingas. O jo entuzijazmas ir giedra ne tik liejasi, bet stačiai į šalis taškosi, tačiau grynojo meniškumo, tos vaiskiosios poezijos čia nėra.

Jo pastabumas retas, nesvietiškas. Pamatytą daiktą ar įvykį jis taip apipins, kad skaitytojo akyse jis mirga, kaip gyvas. Žodžiu, realybei vaizduoti, jai gražiai išpuoselėti, net sukilninti vietomis, išidealizuoti — Vaižgantas vargiai pavaduojamas kuo kitu. Bet kai jis ima ką nors iš fantazijos, kai ima galvoti, vad., kurti — nublanksta, pasidaro įkyrus, net nuobodus. Nenuostabu, Vaižganto garbintojų skaičius — milžiniškas, bet skaitytojų — tik taip sau, kuklus būrelis, net gimnazijoj, sakysim, „Pragiedrulius" per didelį vargą mes patys ir dabartiniai mūsų jaunesnieji draugai įstengdavom ir įstengiam perskaityti.

Vaižganto kūryba stebina savo tysa, ilgumu. Tačiau giliau įsileisti, po gelmę panardyti jis nemėgsta. Jis dažniausiai eina paviršiumi, praversdamas nestorą velėną ir nueina baisiai toli — net per 20 tomų, įskaitant čia publicistiką ir mokslo darbus. Jo raštų tematika be galo įvairi, gausi. Jo kūrybos leitmotyvas — kaimas. Net ir jis pats pasakė, kad reikia, girdi, rašyti apie tai, kas puoštų ir kultūrintų kaimą. Tai vis anų dienų romantizmo pasėka. O tas kaimas jam net gražių, sektinų tipų galerija.. Ir kaip prof. Mykolaitis sako — „to laikotarpio orientacijos pagrindas tai karšta tėvynės meilė, idealizuojanti tautos garbingąją senovę, kalbą, idilišką šalies grožį ir etniškuosius lietuvio ypatingumus". Teisybė, šitas taip vadinamųjų etniškųjų mūsų tautiečių charakterio savumų iškėlimas, net idealizavimas, Vaiž-

ganto raštuose yra labai stipriai įtvirtintas. Apskritai, kaimas, vad., liaudis, Vaižgantui buvo viso ko gero versmė. Kaimas — sveika, nesugadinta lietuviškos gyvybės, nuoširdaus tautiškojo originalumo dirvonas. Čia, tame kaime, kilo mūsų nepriklausomybės diegai, čia jie vešliai tarpo ir stipriais lietuvybės kamienais tapo.

Vaižganto raštuose tikras vargas susekti, kur baigiasi publicistika ir prasideda beletristika. Labai panašiai, kaip negalima griežtai skirti vidurvasario vidurnakčio nuo aušros.

Savo plunksną Vaižgantas sukinėjo maždaug trimis kryptimis: publicistika, feljetonas ir taip vadinamoji kūrybiškoji be-

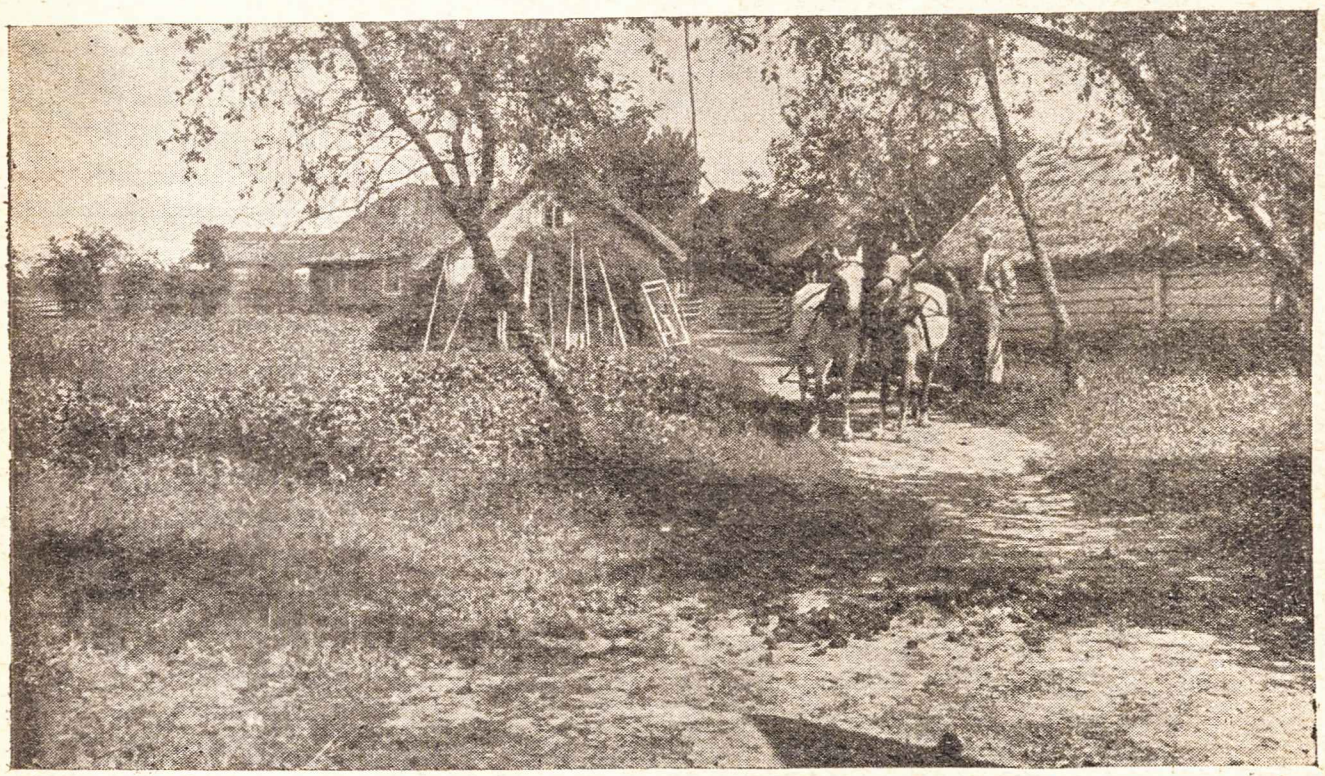

Aukštaičių kaimas. „N. R.“ klišė.

letristika. Tačiau, kaip sakėm, jo publicistikoj daug feljetono, o beletristikoj apstu publicistikos ir t. t. Pirmasis antrą vejasi. Dėl to ir jo stiliaus negalima pavadinti meniškų. Jis, tiesa, yra vaizdingas, gyvas, bet jis dar neduoda griežtai to, kas paprastai vadinama poetiškąja kūryba. Ir pats Vaižgantas apie save sako: „Pirmiausia, man tenka neprisiduoti matuojamam „kūrėjo“ matu. Iš esmės aš nesu kūrėjas, nei beletristas... teesmi paviršutiniškas seklus feljetonistas etnografas, gavęs progos romantiškai pasivaipyti, tai ir padaro įspūdžio, būk aš imąsis beletristinės kūrybos“. Žinoma, Vaižgantas čia gerokai save susiaurina, bet daug ir tiesos pasako.

Be to, vieningos idėjos jis nepraveda, gal neištesi. Užtat griežtai nuoseklios meniškos apysakos (išėmus, gal būt, „Dėdes ir dėdienes“), o ypač romano, jis taip ir nesukūrė. Daugely vietų

jis smarkiai nusižengia psichologijos tiesai, priversdamas, sakysim, paprastą kaimo atstovą vaidinti išprusintą veikėją, net filosofą, kaip, pav., jis vietomis yra pasielgęs su savo didžiulės apysakos „Dėdės ir dėdienės“ veikėjais Mykoliuku ir Severiju. Arba štai kokiu niandriu stilium ten pat kloja savo mintis šiek tiek aptrintas kaimo berniūkštis — Kaziukas: „Mūsų kaimas, nelyginant Rusijos imperija, platu, galo krašto nesimato, o del to spaudžia ir varžo. Ot, kad ta imperija sueižėtų smulkesnėmis mažesnėmis federacinėmis valstybėmis ir kiekviena saviškai imtų valdytis ir t. t.“

3.

Nuosekliau, beletristiškajai Vaižganto kūrybai iš poros desėtkų tomų reikia pažymėti keletą stambesnių dalykų: didžiulį ciklių „Pragiedruliai“, „Rimai ir Nerimai“ (iš karo vaizdų); „Dėdės ir dėdienės“, „Šeimos vėžiai“, na, ir dar gerą pluoštą smulkesnių apysakų.

„Pragiedrulių“ turinys labai sunku suglausti, — jis vis bus ilgas ir nuobodus, nes ne visiems dalykams autorius vienodai vietos skiria. Ir teisingai kažkas pasakė, kad jei kas manytų „Pragiedrulius“ versti į kurią nors svetimą kalbą, padarytų gan per drąsų žingsnį, nes jo tik atskiros dalys tėra įdomios, ir dėl to nelietuviui šioji mūsų literatūros iliustracija atrodytų, gal būt, perdaug neimponuojanti.

„Pragiedruliai“ sutalpinti trijose knygose ir sudaro du tomus, trečiasis tomas apima palaidus Aukštaičių vaizdelius, be ryškesnės jungties su pirmaisiais.

Pirmojo tomo dvi dalys pavadinta „Gondingos kraštu“. Čia vaizduojamas Žemaitijos užkampis, pirma buvęs snaudulio stadijoj, vėliau gi davęs stambių lietuvybės pijonierių.

Antrasis tomas — „Vaduvų kraštas“. Čia viskas patalpinta Aukštaitijos fone su labai švelniais gamtos peizažais ir niuansais.

Vaižgantas „Pragiedruliuose“ sutelkia vaizdus iš mūsų kovų dėl nepriklausomybės, ypač pabrėždamas šiai pasiekti artimiausias priemones: kovą už spaudą, lietuvišką tradiciją ir k.

Vietos ir laiko aplinkybėse autorius įstato gyvus tipus, tačiau juos gerokai „suvaižgantinęs“. Įstato paprastus ekonomistus — ūkininkus: Šešiavilkius, Vidmantus; kultūrininkus: kun. Ramutį, Vizgirdą, dr. Gintautą su visu būriu pagalbininkų, kurių net ir žydų esama. Antrame tome autorius piešia žmones šiek tiek skirtingesnius savo temperamentais (aukštaičius), tačiau kupinus tų pačių idėjų.

Detališkiau. Nepaprastą, tiesiog stebuklingą gamtos ir žmogaus sutaringumą randame skyrely „Napalys darbus dirba“. Arba štai — „Juodžiaus kelmas“ — vaiskiausias, ryškiausias, visu savo šiltumu į širdį nutekąs gamtos spindulys.

Tikrai, tiek „Pragiedruliuose“, tiek daug kur kitur Vaižgantas geba į gamtą paskęsti, joje įsijausti lyg koks „panteistas“.

Gamtą jis suasmenina, sulieja ją su žmogaus būkle. Tačiau atskirą gamtą, tikrąja meniškąja prasme, jis vaizduoja komažiausia.

„Pragiedruliuose“ yra daug paralėlių, palyginimų. Gausiausias jais ir charakteringiausias „Vaduvų kraštas“. Čia yra vietelė, kur Vaižgantas savo lengvučiuko jumoro padedamas, parodo labai smarkiai susitrynusius kaimus: sumiesčionintą su tokiu pat nesugadintu natūraliu vėlesnio laiko kaimu: „Parvažiuos, būdavo, toks ponaitis atostogoms ir ištisus tris mėnesius bindzinėja, kaip žydas šabe... Rankoje laibutė lazdelė... Štai, atverčia nykštį. Pirštai neišsidirbę, lankstūs...“ O štai vėlesnių laikų kaimietis, taip pat būsimas inteligentas: „Taučių Aleksys, tautini, kas ir niaurų Jokūbas, demokratas, parvažiuodamas atostogoms, lyg tik iš ratų, abudu lygiai į gembę kabino savo uniformas, vilkosi čiuikelėmis, puskailiniais ar kas pakliuvo ir ėjo dirbtų“. Be abejojimo, pastariesiems autorius rodo teisingai užtarnautos simpatijos.

„Pragiedruliai“ — tie vaizdai iš kovos dėl kultūros — marga, vietomis labai suidealinta lietuviškų tipų kolekcija, kurių veidai su stipria tendencija lietuviškosios kultūros linkui. Ir tai padarė daugiausia pats autorius, lietuviškąsias teigiamybes labai galingai sustiprindamas, o „prislėgdamas“, sušaržuodamas niekingąją mūsų tautinio ir liaudies gyvenimo pusę.

Niekas nei prieš Vaižgantą, nei po jo neatskleidė tokios margos, net vietomis suindividualintos asmenų galerijos ir niekas neišplėtė iki tokio lygmens jų sielvartų, kaip Vaižgantas savo „Pragiedruliuose“. „Pragiedruliai“ — gražiausios lietuvybės turinio apmatas ir ataudas, nors, ištisai paėmus, anot prof. Mykolaičio, „Pragiedruliai“ — tai vaizdai — fragmentai, iš kurių Vaižgantas kai kada sudaro mozaikinę visumą. Dėl to, žinoma, tiek čia, tiek kituose jo kūriniuose būtų, gal būt, perdaug nekuklu ieškoti visų literatūrinių priemonių: užuomazgos, atomazgos, individuališkesnių pergyvenimų ar tam tikros akcijos. Mat, reikia žinoti, kad Vaižgantas ne rašytojas — menininkas, bet beletristas — visuomenininkas, net su stiproku utilitarizmo padažu.

4.

Daugiausia meno Vaižgantas sutelkė kitoje, šiek tiek trumpesnėje apysakoj „Dėdės ir diedienės“, turėjusioj, rodos, kadaise pavirsti „Pragiedrulių“ tęsiniu. Čia, kaip ir daugely kitų Vaižganto raštų, kaimai su įvairiuoju varijantu.

Trumpai, turinys toks: dviejų kaimo jaunuolių — Mykoliuko ir Severijos meilė su aštria tragedijos ironija, po to skaudi Mykoliuko vienatvė, mylimajai nuo jo nelemtai pasišalinus ir nelaimingai priverstai ištekėjus už nemylimo Rapolo Geišos.

„Dėdės ir dėdienės“ — Vaižganto kūrybos meniškiausias sužibėjimas, pirmaujantis ne tik paties autoriaus, bet apskritai ir visoje lietuviškoje kūryboj veikalas.

Pastebėtina, kad „Dėdėse ir dėdienėse“ Vaižgantas prasi-

muša virš sauso nuobodulio, skaitytoją pagriebia, pririša ir taip tempia per visus knygos lakštus. Nuotykių čia neieškok, kaip ir visoje Vaižganto kūryboj, tačiau ramaus, nuoseklaus kūrybiškumo čia apstu. Tiesa, tipai čia nėra aiškūs, jie kažkaip ir tikri nėra ir nevisai „susiklijuoja“ su to laiko visuomene, tačiau tie tipai — gražiausi, lietuviškai klasiški. Apskritai, reikia pasakyti, kaip jau ir anksčiau minėjom, kad Vaižgantas teigiamuosius tipus labai sukilnina, sudidvyrina (pav., Mykoliuką — nors į paveikslo rėmus dėk, anot Radzikausko), o neigiamybes (Geišą) — „sumala“, visokiom neigiamybėm ir ištižimais apkrauna.

Šioje apysakoje Vaižgantas traktuoja labai retą mūsų literatūroj laikotarpį — baudžiavą. Ir traktuoja baisiai rizikingu būdu: iš pradžios jis kuria pirmąjį tipą, paskui, tą pametęs, eina prie antrojo ir t.t. Tai yra per drąsus skaitytojo kantrybės bandymas, bet autorius čia išeina nugalėtojas: skaitytojas nėra nubaidomas. Per didelis talentas Vaižgantas, kad, pasirinkęs šitokią kūrimo schemą, taptų nelemtos nelaimės auka.

E. Radzikauskas šią apysaką šiaip aptaria: „Ši naujausioji Vaižganto apysaka yra ir aukštai vertinga ir viena įdomiausių mūsų literatūroj apysakų, kuri, galima tikėtis, nugalės susidariusią visuomenėje nuomonę apie Vaižganto raštų nuobodumą ir privers mūsų inteligentus, ne tik jaunosios kartos, bet ir vyresniosios, šią knygą perskaityti nuo pradžios ligi galo.

Po šitos apysakos pasirodė dar viena — „Šeimos vėžiai“ (1928 m. buvo spausdinama „Lietuvos Aide“ ir tada vadinosi „Normanto vėžiai.“) Jos fonas — metas prieš karą ir net po karo. Autorius iškelia gan tipingą mūsų šeimos gangreną, jos sukrikimą — vėžį, ypač ta prasme, kai susitinka sveikas, natūralus kaimo elementas su padykusiu, perdaug rafinuotu miestu. Padarinys — sugriautos šeimos.

Yra dar daug ir smulkesnių Vaižganto kūrybos gabalų — apsakymų, apysakėlių (pav., „Aukštaičių vaizdai“, feljetonai ir k.), kurių tačiau tik kai kurios tegali pasiekti anų ilgųjų Vaižganto apysakų kūrybiškumo. Čia yra, tiesa, kūrybos, beletristikos, sakysim, bet nestinga ir publicistikos, nestačiai pasakomos didaktikos, pretenzingo šaržavimo. Be ko kita, čia daug feljetono, daug anekdotc.

5.

Baigiame.

Vaižgantas reto turtingumo beletristas — rašytojas. Jo pastabumas verčia trūktelti pečiais — toks jis gyvas, o kartu ir tikras. Kai vaizduoja — originalus, palyginimai reljefiški. O jo žodingumas! Daukantas, Žemaitė — jo giminės. Jis iš didžiausios versmės aptvindė mūsų rašomąją kalbą aukštaičių žodžiais.

— „Vaižgantas“, anot prof. Mykolaičio, „rašytinio stiliaus efektų neieško, jis nesmaguriauja, jis puošnumu ir sklandumu

Lietuvos rašytojai su kan. Tumu. Stovi: V. Bičiūnas, M. Vaitkus, V. Mykolaitis, F. Kirša, L. Gira, V. Krėvė. Sėdi: M. Biržiška, S. Čiurlionienė, V. Vydūnas, A. Jakštas ir J. Vaižgantas. („N. R." klišė).

---

nesistengia padaryti ko nors daugiau, negu pati jo minties ir žodžių prasmė reikalauja".

Dabar, kai Kauno bokštų varpai vos tik nustojo gaudę Vaižganto mirties gedulą, sunku kas blaiviau ir šalčiau tarti apie to didžiojo mūsų literatūros korifiejaus darbų versmes. O sunku dėl to, kad perartimos Vaižganto mirties įspūdis stiprokai svaigina ir blaško. Pagaliau apie Tumą šiose ribose negalima daug pasakyti ir labai kondensuojant žodžius ir prasmę. Tumo-Vaižganto kūrybos aruodas — per didelis, kad į siauručiuko straipsnio maišus supiltume. Reikia kur kas didesnės patalpos. Sakysim, apie „Pragiedrulius" galima parašyti tiek, kiek ir jie patys — tiek daug medžiagos duoda tas didžiulis Vaižganto kūrinys.

Taigi ir šiame straipsny ką nors giliau apie Vaižganto kūrybos žodį pasakyti būtų tik didelis godumas, nes apie didelius daiktus platesnėj aikštėj reikia kalbėti, didesniame maste. Dar reikia lukterti, išsiblaivyti iš laidotuvių graudaus įspūdžio ir kalbėti atsidėjus, daug ir — rimtai. Bet tai vekselis, kurį turės išpirkti ateinančios dienos.

Sic fiat.

Jonas Mikulevičius

Moteris

Stasys Valinčius išėjo iš egzaminų salės. Jo veidas — paraudęs ir nurasojęs, akyse — nuovargis.

— Žinoma, tau pavyko, — sakau, spausdamas jo ranką.

— Ė, — jis lyg atsidūsta. Taip atsikvepia, lyg didžią naštą nuo pečių nusimetęs.

— Ką dabar veiksim? — klausiu. Jis numoja ranka:

— Visų pirmiausia eisim gerai išsimiegoti.

Susitvarkė atsineštus užrašus, užsidėjo skrybėlę ir pastūmė duris. Valandėlę sustojo. Paskui:

— Reiktų kiek lukterti.

— Kas dabar atsakinėja? — klausiu.

— Jundulaitė, — sako, bet jutai, kad balse suskambėjo pastangų tai pavardei ištarti.

Prisiglaudė prie šaltos sienos: taip gera šį birželio popietį atsikvėpti!

— Vis dėlto nebuvo lengva, — sakau.

— O taip, lengva nebuvo, — jis pritaria atsipūsdamas. — Nu, ir kaip tu jautiesi, dabar, po paskutiniųjų?

Neatsakiau į šį klausimą. Visai nemaniau, kad „po paskutiniųjų". Tada, kai salėj dar buvo mano draugų, negalėjau pasakyti „baigta". O gal dėl ko kita, nors ieškojau, bet neradau to ypatingo jausmo, kuris rėktų, šauktų „baigta".

— Taip, aš matau. Tu, kaip ir aš, tos didelės permainos visa iš pagrindų keičiančios, nejauti ir nematai. Mes — baigti! mes — mokytojai... O kaip mes atsakinėjome, kokį stebuklą per egzaminus mes parodėme?

— Ot, ot, ot, ot, — buvau bepradedąs, — po egzaminų aš nė kiek neišmintingesnis.

— Po 2, 3 mėnesių mes — mokytojai, po tokių lengvų egzaminų...

— Ne taip jau lengvų...

— Et. Visai nesijaučiau lemiamą kovą kovojęs. Pavargę mokytojai vos beklausinėjo, o mes taip lėkštai atsakinėjom. Ryžomės tiek žinių, tiek sąmojaus parodyti — nieko.

Kažkas laiptais žengė. Tai ji, Jundulaitė.

— Na? — nekantriai paklausė Stasys.

— Vis tiek... — Ji stovėjo kurį laiką susimąsčiusi, paskui staiga tarė:

— Žinote ką?

Mes išpūtėm akis.

— Juk viskas — pamokos, pažymiai egzaminai baigta!

— Na?

— Tai kam man šių knygų, šių sąsiuvinių, šių kotelių, pieš-

tukų, trintukų, — mostelėjo ji knygom į viršų, futboliškai spyrė koja — po vestibiulį išsislaidė lapai, lapeliai, sąsiuviniai...

— Puiku, puiku. O visados juk buvai tokia rimta mokinė...

— Įgriso!

— Visados tokia darbšti...

— Įgriso!

A. Varnas — Portretas „N. R.“ klišė.

— Ir dar pamoralizuodavai...

— Įgriso! Įgriso! Įgriso!! Ak, kaip dabar gera, kaip laisva!!

Stasiui tatai buvo kiek nelaukta. Negalėjau nesistebėti nė aš: juk visai tada nežinojau, kokių netikėtų dalykų galima laukti iš moters.

Lauke siūbavo sužaliavę medžiai, pro duris brovės laisvas vėjas — užmiršom valandėlės rimtumą, mus pagriebė laisvės, laukų laisvų platybė, ir Stasys suriko:

— Na, tai į paupius!

Tyla. Ji neatsako. Pagaliau — ji dar palauksianti. Teateis iš salės daugiau draugių.

Gerai. Teateis. Bet atėjo Ignas Jonynas. Jis buvo be galo išvargęs. Tarė:

— Eisim gerai išmiegoti.

— O, kaip aš nuvargus, — atsiduso Kastė.

Jie trys išėjo, aš likau dar palaukti, juk taip dabar norėjos kaiką susitikti. Juk taip maža beliko tų bendrų dienų...

* * *

Salė, foje, bufietas klegėjo juoku ir kalbomis. Braškėjo naujunckutėliai mankietai, apikaklės, kaikur jau skambėjo stiklai, lėkštės, skubėjo sušilusios šeimininkės, nešiodamos garuojančius padėklus ir paduotuvus. Tvarkytojui tariau:

— Stasiui ir Kastutei vietas greta paskirk.

Nelaikau savo pareiga atvaizduoti visą vakarienės eigą. Man rūpi tik parodyti jums tą foną, kur užsimezgė Stasio drama. Taigi: liūdnos kalbos, atsisveikinimai, atsiprašymai, pagyrimai, vienas kitas karčios tiesos žodis — dabartis buvo perdaug nauja, nepažįstama, netikra, trumpa, sunkiai įsigyvenama, skaudumu — nepriimtina, ir gyventa praeitimi, tais ketveriais bendrojo gyvenimo metais. Tupėta tie ketveri metai bendroj gūžtoj, šiandien ar ryt paskutinį kartą paspausime rankas vieni kitiems, ir likimas kiekvieną nutėkš nežinia į kokio gyvenimo glėbį. Ir tai niūriai atsisveikinimo puotai, kartais jau jau bekylančiai į linksmybės ribą, akompanavo peilių ir šakučių skambėjimas ar skambtelėjimas, jaunosios mokytojos — abiturijentės klyktelėjimas, arbatą susipylus į sterblę...

Įdomiausias tuo tarpu klausimas buvo — kiek miegojai?

Dvidešimt valandų! Aš miegojau 20 valandų!

Mane paskelbė miego čempijonu, miego karaliumi.

Staiga prie durų išsišiepė graži, plati burna ir pasakė:

— Pone direktoriau, ponai mokytojai, draugės ir draugai, atleiskite — kiek pamigau.

— Bravo! Kiek miegojai?

— 24 valandas.

Mano garbė žuvo! Ignas Jonynas, geriausiojo atestato savininkas, mane nurungė visom keturiom valandom. Salė šaukė:

— Ignas Jonynas karalius, čempijonas, valio!

O Kastutė:

— Eikš čia atsisėsti.

Instinktyviai Stasys pasitraukė ir davė jam vietą. Netikėtai jis pamato, kaip stipriai ji spaudžia Igno ranką. Igno veidas laimingai šypsos, o Stasys nė nepajunta, kaip išlenkia 3 taurelės vyno.

Nuotaika salėj kyla; vynas ir jauystė veikia. Ūžia kalbos, juokas, štai suskamba dainos, paskui muzika, ir parketas jau čeža. Iš neaiškaus šio krioklio ūžimo prasiveržia nesulaikomas pijaninas, susiūbuoja apsiverkęs smuikas, lyg lopšine užrauda saksafonas, nutyla juokas ir šnekos, pasigirsta jaunos širdys, gundančiai prasiskleidžia lūpos, o akys kalba — paskutinį sykį, paskutinį sykį.

Paskutinį!

Šio baisaus žodžio buvo taip daug.

Ignas Jonynas kaip karalius. Jis vyriškai žiūri direktoriui į akis, vyriškai su juo kalba, šalia jo stovi Kastutė, o visas jo asmuo lyg rėkia, lyg šaukte šaukia:

— Ją myliu, ji mano, temato ir težino tatai visi!

Stasys praeina kartą, kitą, praeina išdidus, iškėlęs galvą, bet su plėšiama širdimi, o niekas jo nepamato, jis vienas, vienas, vienas...

Nubėga žemyn. Garderobe paima paltą ir skrybėlę, perbėga aikštę, pašaukia vežėją:

— „Cazino!“

Čia sustoja, ir jį pasitinka ryškios restorano šviesos.

* * *

Gaila man Stasio. Gaila ir pikta, kad žmogus pats sau kančią prasimano. Bet taip jau gal visados ir visiems. Visados užsispiri pasiekti kas sunkiausia. Bet kodėl tada tos pastangos taip maža ryžtingos? Apie jį nupasakoja vis daugiau blogų žinių. O kai ir ji išgirdo — matę jį ten ir ten girtą, — visai nuo jo nusikreipė. Vargšas Stasys!

Ilgai vaikščiojau žvaigždėtoj nakty. Kai grįžau į salę, kiekvienas jau džiaugės savo malonumais.

Mano akis į save patraukė ypatinga Onos Vaišnytės nuotaika. Jos dėmesys dažnai nukrypsta nuo visos ją siaučiančios aplinkumos. Ji lyg kuo kitu susirūpinus, apie kažką kitą mąsto. Draugės ar draugo užkalbinta, ji lyg nubunda ir išsisukinėdama atsakinėja, bet aiškiai supranti, kad ji nieko, o nieko negirdi. Draugas pasakoja, kad Stasiui išėjus ji pasidariusi dar neramesnė. Prieinu prie jos.

— Kuo taip rūpinies? — klausiu.

— Et! kiek suknią susiliejau. Parverčiau arbatos stiklinę.

— Matyt, nerūpėjo arbata, kad išliejai; tada kuo rūpinais?

Matau, ji nori pasakyti, sudreba jos lūpos, bet nieko neištaria.

— Pasitikėk, — sakau.

— Et, mes kiekvienas gyvename komediją. Ir jis gyvena tokią komediją, kaip ir aš. Viskas komedijos, ir daugiau nieko.

— Bet kas tas jis?

Įeiname į kolonos metamą šešėlį.

— Kas jis? Jūs visi nieko apie mane nežinote. Niekieno akys manęs nepastebėjo per tuos ketveris metus, nes aš buvau pati pilkiausioji mokyklos mergaitė. O kad aš tokia pat, kaip ir visos kitos, esu, niekas nė nepagalvojo. Kodėl mano teisės turi būti mažesnės?

Supratau. Ji jautės kieno nors įžeista, o jį mylėjo.

— Bet kas tas jis?

— Stasys Valinčius!

— O! Jis neseniai nuvažiavo į „Casino".

— Į restoraną? Aš taip maniau. O, aš labai gerai suprantu. Jis atsisėdo šalia Jundulaitės. Mačiau, kaip jis susierzino, kai šalia atsisėdo Ignas Jonynas. Visi jie pirko gėlių, įvairių įvairiausių, tačiau nė vienas nenupirko tokios raudonos, gražios rožės kaip Stasys. „Kad man ją padovanotų", galvojau. Bet jis nuėjo į Kastutę. Pasiūlė jai. Mačiau, kaip ji su Ignu susižvelgė. „Ačiū", ji tarė, „bet valsą šoksiu su Ignu. Tu nepyksi, manau"; ir išėjo. Stasys akimis ją sekė tik iš tolo. Staiga raudonasis žiedas nukrito. Ji buvo besilenkianti, tačiau Ignas ją sulaikė ir garsiai nusikvatojo. Ji mostelėjo ranka, pažvelgė Ignui į akis, taip pat garsiai nusijuokė, susiglaudė abu ir laimingi užsimiršo. Išbalęs Stasys rožę pakėlė, pastovėjo salės vidury išbalęs ir skausmingas, nuėjo prie stalo, išgėrė keletą stiklelių, smogė žiedą išsišiepusiam draugui į veidą ir išbėgo...

Man gaila jos. Ji — graži ir gera mergaitė, tik perdaug tyli. Jai nuperku tokį pat raudoną žiedą ir baltų čyščių. Prisisega gėles prie baltos suknios. Atrodo, kad pro baltą jos rūbą matyti skaisčiai raudona, varvanti širdis. Raudona, tokia kruvina širdis šios ramios ramios mergaitės.

— Galėsi šokti? — klausiu.

Šokame. Matau, jai tatai kančia. Jos šypsena graudi, atrodo, kad tuo šypsniu norėtų pridengti savo žaizdą.

— Tu labai nelaiminga?

Ak, kam aš dar klausiu! Ji sukanda lūpas, ima beprotiškai suktis, o per veidus byra ašaros. Sykiu pajuntu moterims kažkokią panieką. Norėčiau jas išplūsti ir iškeikti vienu tuo žodžiu — moters, moters, moters...

— Negaliu, — sakau. — Mane tai kankina. Palauk, vykstam pas jį!

— Į restoraną? Ne!

Bet ji per daug susigundė. Paimam apsiaustus. Miestas dega gausiais žiburiais. Kavinės ir restoranai dar skundžias muzika. Žmonių gatvėse maža. Elektros žibintai dega žodžiais

BAR CASINO

Drebančia širdimi pirmąkart savo gyvenime įėjo ši moteris į viešus pasilinksminimo namus, kur dūmų, degtinės ir aistros

prisisunkusioj atmosferoj sudega jaunystė, išsenka širdys, per anksti pražyla ir nuplinka galvos.

Atsisėdame po palme, ji — nugara į salę. Dideliame veidrody ji mato išbalusį Stasį prie grafino puikios degtinės. Lankytojų maža. Keturi apygirčiai donžuanai, dvi iš po dažytų antakių ir blakstienų žibančiom akim moters ir Stasys, skaudžiai palinkęs ant stalelio. Staiga vienas donžuanų pasikelia ir eina tiesiai į Onutę. Ji krūptelia. Ją gąsdina išgeltęs ir padribęs jaunuolio veidas, tie nutriušėję resvi ūseliai. Jis atsistoja prie jos, ilgai į ją žiūri ir graudžiai šypsos. Paskui apsisuka, grįžta į savo draugiją, duoda vienai iš savo draugių į veidą, ištiesia ranką į palmę ir sako:

— Ten tai tikra moteris!

Onutė prieina prie Stasio.

— Stasy!

Bet Stasys — girtas. Jis pakelia svyrančią galvą, įsižiūri, kažką prisimena ir veblena:

— Ak, tu čia! Na, stebuklas... Sėsk... išgersim. Nenori? a?.. na tai eik po... velnių!

Paliečiu jo petį.

— Stasy, eikiva iš čia.

Bejėgė ji išvilko savo kojas į tuščią nušvitusią gatvę... Iš lėto slinko gatve baltas jos rūbas, kaip nusišypsojimas, kaip džiaugsmas, bet visa žemė nurasojo gal jos gėlos ašaromis.

Stasį parvedžiau namo.

* *
*

Atvėrė Stasys akis ir žiūrėjo į žemo kambarėlio lubas. Buvo negera, kažkas labai negera. Širdyje brėško kažkokių skaudžių valandų atminimai, galvą skaudėjo, ūžė. Iš pajuodusių kampų išplaukė graudi muzika, nukrito rožė ant parketo ir vyto vyto... Paskui priėjo kažkas šviesus, nepaprastai geras, padėjo ant galvos ranką ir parodė kruviną, šventą širdį, ašarotas akis. Paskui apsigrįžo ir nuslinko į duris.

— Palauk! — sušuko Stasys.

— Na, — atsiliepė šeimininkė. — Galėtum keltis. Išsilygintum rūbus, guli lyg avinas skrandoj. — O! jo atsigulta apsivilkusio, net kojų nenusiavusio. Pašoko iš lovos. Priėjo prie veidrodžio: akys raudonos, veidas apvytęs.

— Šimts perkūnų, į ką aš panašus! Skųstis, praustis!

Ėmė taisytis muilą. Kažkas pasibarškino. Tur būt, draugų kas nors.

— Įeikit!

— Onutė!

— Neišsigąsk, drauguže, aš vos iš lovos. Kaip matai, dirbu, jau ir laidynė įkaito.

Ji nustūmė jį nuo proso ir ėmė lyginti jo švarką, kaklaryšį.

— O skustis leisi man?

— Juk neisi toks į paskutinį pasilinksminimą!

— Kada?

— Jis dar nežino! Šiandien.

— Aš neisiu! — skaudžiai suriko. — Aš neisiu!

Pakilo ir pusę veido išsimuilavęs nervingai ėmė vaikščioti. Sustojo prie lango.

— Neisiu, supranti!

— Nė nevedu. Tik tavo nosinį atnešiau. — Ir padėjo ant stalo.

— Bet kur tu jį gavai?

— Man rodos, tu pats juo užrišai mano ranką.

— A!

Ko ji atėjo?

Jis vaikščioja kaip narve žvėris ir žvairuoja į baltutėlį nosinį. Jo šnirpšlės lima plėstis ir judėti — po kambarį iš nosinio sklinda malonūs kvėpalai. Staiga jis pagriebia nosinį ir sviedžia jai į veidą. Nosinis išsiskleidžia ore ir nukrinta ant žemės. Jame inicijalai „S. V.“ Ji pasilenkia, paima tą nosinį, suvynioja ir lygina toliau. Rūstus stovi prie lango. Ko ji atėjo?

Kambary šilta ir tvanku. Nusivelka paltą. Prie balto batisto raudonuoja vystanti, pajuodus rožė. Ji panaši į sukepusių kraujų grumulą. Neaiškūs prisiminimai smėsčioja jo galvoj. Ką ir kur panašu jis būtų matęs? Staiga jis atsigrįžta ir klausia:

— Ko tu vakar buvai Casino?

Jos skruostais nurieda ašara. Tylėdama ir baisiai iškankintu veidu, didelėmis, ašarotomis akimis žiūri į jį —

— Stasy!

Tas žodis jį parbloškė, ta nauja, nelaukta žinia jį apsvaigino. Ne, ne, tai negali būti. Tai didelė, be galo didelė beprotybė, kažin koks nesuprantamas likimo pasityčiojimas. Ieško širdies aruoduose pasigailėjimo jausmo, bet jo kaip nebūta. Sukaupia visas jėgas ir kiek galėdamas švelniai jai kalba — tik tu manęs neužmiršai, tik tu atėjai manęs gelbėti, atėjai manęs nuraminti, kai pati daugiausia paguodos reikalinga.

Jai malonu, taip gera klausyti tų švelnių žodžių. Jis neišvaro jos ir nesirūstina. Koks jis geras, koks jis geras. Ji laiminga, kaip vaikas. Malonus nuovargis liejasi visam jos kūne beklausant tų žodžių. Jis padeda jai pagalvį, nuleidžia užuolaidas, užrakina kambarį ir išeidamas:

— Jei klaustų manęs kas, grįšiu ketvirtą.

* * *

Niekad Ona Vaišnytė neužmiršo tos dienos. Ji tikėjo jį tokį gerą esant, ir jis toks buvo. Tai kas, kad žmonės apie jį vi-

saip kalba. Ir pikčiausieji — labai geri žmonės, tik reikia jo gerumą pažadinti. Ak, ji mokėtų. Ji tokia gera būtų tam Stasiui, kad jis negalėtų būti blogas. Ji parašo jam. Pavasarį, rudenį, žiemą, vasarą. Retai primena save. Tačiau primena, kad juo rūpinasi, kad turi jis gerą draugą, kuris gal ir labai kada nors bus reikalingas. Jis kartais visai neatsako. Kartais keliais žodžiais. O ir tie ne visada smagūs. Kartais toki skaudūs, tokiu netikėjimu ir pesimizmu dvelkia. Ji parašo ir savo draugėm. Tačiau jų laiškam netiki. Netiki, kad Stasys būtų taip sugedęs, taip pasikeitęs. O gal? Juk ji žino, kodėl jis toks nelaimingas, taip nusiminęs. Tad ar nuostabu, kad jis geria? O ar ryžos nors viena su juo atviriau pasikalbėti, nuoširdžiai sudrausti, pasikiausti: kodėl? O draugai tik pajuokia jį. Tai kaip gali žmogus gyventi tokioj begalinėj vienatvėj ir paniekoj?

Ji stengias rašyti nuoširdžiai, ji įdeda daug moteriškos šilumos į savo laiškus. Taip prabėgo dveji metai. Baisiai kankinos Stasys gavęs tokį jį mylinčios moters laišką. Juk ne visa ji žino, kodėl jis toks. Štai, jis sėdi prieš veidrodį, žiūri į savo veidą ir lygina jį su tėvo portretu. „Taip, negalima abejoti", mato jis. „Aš — kaip ir mano tėvas. Nė valandėlei nepalieka manęs tas neramus troškulys... Veltui tada priešinsies, veltui spirsiesi. Ta pati ciniška akių ironija, ta pati kaktoj raukšlė. Tos tėvo lūpos aiškiai sako, kad jis visus pasmerkęs, o pats buvo didis savo užsispyrimu, su nieku nenorėjo pasidalyti savo kančia. Ir ką aš jai dabar galiu parašyti? Ar savo nuodėmėm, savo ydomis pasigirti! Ar galiu jai parodyti savo sąžinės nerimą, tas kančias, kuriomis išperku savo žingsnius. Niekas jų nemato, mane lydi pašaipa, o ji bene supras mane?" Dar sykį perskaitė jos laišką. Kokia ji kūdikis! Ji nežinc, kad žmogus — tokia graži likimo auka! Ką jai galėtų Stasys parašyti? Jis eina, kur nuėjo jo tėvas, kur nuėjo jo protėvis. Paveldėjimas. Ar jam atsispirsi? O vis tiek negali tuo pasiteisinti. Negali užmiršti motinos žodžių — „Staseli, išleidom tave į žmones, pasirūpink mažąja savo sesele". Tie motinos žodžiai liepia gyvent ir viltis iš tos balos išbristi. Bet neateina išsigelbėjimo valanda, o gyvenimas slenka nešdamas smūgį po smūgio, į klastingą voratinklį vyniodamas stipriau ir stipriau — pagalios jauties negalįs pasijudinti. Ką jis parašys jai? Sesuo išėjo tarnauti, o motina gal badu mirė, kas žino. Ar rašysi jai šitą draskantį nerimą? Ką jai šviesaus ir gero parašyti, tam skaisčiam kūdikiui?

Jam graudu pasidaro. Visos moters palydi jį pašaipos žodžiu, ir jis išmoko aukštai pakelti galvą, gražiausiai moteriai mesti ciniška paniekos žodį. Tik ši jį užjaučia ir jį sustiprina. Tai kas, kad jis girtuoklis! Bet kiek kančios jam tai kaštuoja! Ir vienas jis vienas namų nykumoj, o šėlstantis troškulys ir nerimas apima visą kūną ir dvasią, sudegina, pelenais paverčia knygą, muziką, dainą, tuos nekaltus kūdikius, kurie taip pat jau

sugeba su ironija į savo mokytoją žiūrėti. Ir jai dabar jis turėtų nupasakoti tas kančias ir tą baisų pasitenkinimą, kai prispaudi prie lūpų tą žudantį, tą nuodingą gėrimą?

Ji — žmogus. Ji — vienintelė, kuri neišsigando mano akių klaikumos, skaudžios mano ironijos. Ji vienintelė neišleido manęs iš savo akių ir kaip sąžinė nuolatos save primena. Ji kenčia ir mane seka. Ji nežino mano pastangų, didžių mano pastangų išsigelbėti. Ji kenčia dėl mano nuodėmių. Parašysiu, visa tai parašysiu. Težino: *aš — nekaltas.*

Ir jis parašė. Parašė ilgą, graudų laišką. Tačiau, kai ranka nubrėžė *„aš — nekaltas“*, suprotestavo širdis, atsiliepė kažkas ir nenumaldomai kartojo: *„kaltas, kaltas, kaltas“*... Jis kankinos. Jis vėl pergalvojo priepuolio valandas, savo negalę, o kažkas kartojo: „Tu galėtum, tu galėtum.“ Ir jis prisimindavo valandėlę, kuri skirdavo jo „galiu“ nuo „negaliu“. Ir tik tą momentą reiktų pasiryžti — negersiu, ir priepuolis dingtų. Bet kaip tik tą valandėlę apima sielą tokia negalė, kažkas suparalyžiuoja valią, nepajėgi tada pasiryžti tam ne, ir lūpos paliečia gėrimą... Reiktų tik tada pasistengti...

Ir jis prirašė:

„O gal, o gal aš galėčiau ir kitoks būti, taip manyk ir Tu, Onut.“

Iškilo naujas klausimas — kada, kokių reiktų sąlygų, kad aš pasidaryčiau kitoks? Ar būtų nubudus jame jo tėvo prigimtis, jei jis būtų laimingas buvęs, jei jo ir Kostancijos Jundulaitės takai nebūtų išsiskyrę... Jis jaute: jam taip trūksta draugo.

Žinojo tai ir Onutė. Ji jautė pareigą. Ji privalo jį laimėti doram gyvenimui, nes jį myli. Meilė visa įgali. Ko nepadarys mylinti moteris! Tik reikia jai pasiryžti, pasistengti. Ir ji nuvažiavo pas mokyklų inspektorių.

— Puiku puiku, — kalbėjo malonus seniukas. — Kaip tik ten atidarome naują komplektą. Tamsta ten būsi labai reikalinga.

Naujai paskirta mokytoja vizitavo Stasį Valinčių. Drebančia širdimi, visa sunerimusi paskambino: ką ji pasakys tam mylimam, tam kenčiančiam, tam kovojančiam vyrui? Sunkūs žingsniai priėjo prie durų, brakštelėjo raktas, ir žingsniai vėl nutolo: vadinas, jau galima įeiti. Žmogus ilgais plaukais ir apaugęs barzda sėdėjo ir adė kojinę. Ji tylėjo, negalėjo nė žodžio ištarti. Ji drebėjo keistai sujaudinta.

— Ką pasakysit? — paklausė nepakeldamas galvos. Ji tylėjo. Ką ji galėjo jam pasakyti? Ar ji gali jam pasakyti, kad širdis ją čia atvedė jam padėti, kad ji atėjo su juo vargo pasidalyti? Ar jis priims jos auką, ar supras šis šaltas, susimąstęs, kasdienį vargą vargstąs žmogus?

Ji dairės po kambarį, žiūrėjo jo būsto. Priėjo prie kabančio mergaitės portreto.

— Kas yra ši mergaitė? — ji paklausė.

Jis atsisuko: kieno tas pažįstamas, toks skambus balsas?

— Tu? — jis sušuko ir priėjo prie jos. Tylėdamas žiūrėjo į ją. Paskui tyliai ir stipriai paklausė: — Ko tu atvažiavai?

— Mane paskyrė čia, mokytoja.

Ištiesė jai ranką.

— Iš tiesų, tu čia reikalinga... Ir tu patenkinta?

— O, čia tarnyba. Nori nenori, turi būt patenkinta, — ji rimtai ištaria.

Stasį apima didžiulis džiaugsmas. Jis pagriebia ją, bučiuoja ir pasodina į sofą. Juk tai ji, jo anų dienų draugas, atėjo ji praskaidrinti jo gyvenimo. Ji žiūri į jį švintantį ir laimingą, ir švelnaus džiaugsmo banga skleidžias visam jos kūne, apima krūtinę, pasiekia akis ir rieda tyliom, laimingo jaudulio ašarom. „Jis suprato. Jis suprato“, — kartoja ji. O jis — ji brangesnė už motiną, mylimesnė už seserį, artimesnė už visas moteris, nes tik ji viena jį suprato...

Atbėgdavo baisių baisių valandų. Valandų to neišaiškinamo, baisaus troškulio. Lyg sužeistas žvėris pats žiūrėjo tada į savo žaizdą blaivia sąmone, į tą vargiai pagydomą žaizdą, ir draskės iš skausmo — kaip aš galiu gerti ir ją kankinti! O širdis degė, liepsnojo visas kūnas, begalinė tuštuma ir nenumaldomas nuobodulys apimdavo visą sielą.

— Gert, gert, gert!!! — nepaprastas silpnumas išsisklaido jo sąnariuose, jis jau suspaudžia grafiną, jau kelia prie lūpų, o sąmonėj tokia blaivi mintis: o dabar ta valandėlė, kada galėtum susilaikyti. Kuone alpdamas meta grafiną iš rankų, svyruodamas atidaro jos duris, suklumpa prie jos kojų ir šnibžda:

— Gelbėk mane, gelbėk. O, kaip sunku...

Ji nušluosto jo prakaituotą kaktą, priglaudžia savo galvą prie jo veido, paima jo ranką ir kaip kūdikiui įkalbinėja:

— Tuoj praeis. Tuoj bus lengviau. Tu įprasi nusigalėti. Tik iš pradžių taip sunku...

Įpildavo jam vaisių ar uogų gėrimo, godžiai jis išgerdavo, kančia imdavo tirpti ir lėtai išnykdavo. Jis pradėjo tikėti. Jo pastangos nebus veltui.

*

* *

Sekminės atnešė berželių iškaišymus, tokią daugybę žiedų! Pavasaris — kaip burtininkas: kvėstelėjo šilto oro sparnu, ir suskambo linksma sparnuočių giesmė, nulapojo medžiai, atsiskleidė žiedai. Eik per plačiuosius laukus, trauk pavasario puikų nektarą, alsuok ir gerk nepasisotindamas jo kvapą. Tiek daug pavasarį gėlių! Tiek daug džiaugsmo! Tiek meilės! Rodos, žemė atidarė savo širdį ir išalsavo svaiginančių nuodų. Kraujas ima smarkiau plakti, nubunda viltys, užsižiebia akys. Tiek daug žiedų! Tiek to nuostabaus kvapo! Tiek augančių vilčių —

Mes sėdim šiandien už vestuvių stalo.

D. Varstis

„Aušros" dailioji literatūra

c. — egotistiniai etc. kūrinėliai. 6. „Aušros" dailiosios literatūros forma. III. „Aušros" dailiosios literatūros palikimas ir padariniai.

Pacitavau porą dalykėlių, kurie, mano manymu, turėtų reprezentuoti „A." poeziją, nesubordinuotą propagandiniams ar iš viso pašalinių idėjų tikslams. Tų poros ir užteks, nes ir kitų *šios rūšies* kūrinėlių esama svarbiausiom žymėm į šiuodu panašių. Aplamai, savaimingesnėj „A." poezijoj — ar bent atskiruose gabalėliuose vyrauja *gamta, folkloriniai* motyvai ir kur ne kur — šiek tiek *erotikos*. Gamta, tiesa, duoda apsčiai medžiagos ir, jei turėsim akyse visą „A." poeziją, rasim ją, tą gamtinę medžiagą, daugiau panaudojamą. Betgi ir į gamtą „A." poetai retai pasižiūri grynomis, be specifinių akinių akims. Auš — kams gamta dažniausiai ir poezijoje yra lyg ir patrijotizmo mokykla. Pati gamta, savaiminga, „A." poezijoj, berods, nė nefigūruoja. Ją auškai panaudoja ten, kur nori pabrėžti Lietuvos gražumą, krašto vertumą ar ką. Susižavėjimo, optinių i rakustinių įspūdžių išgyvenimų neužtinkame. O kada gamtos aprašymus panaudoja, kaip priedą prie pačios Lietuvos aprašinėjimų, ta gamta nustoja gyvumo ir... gamtiškumo. Ir čia dažniausiai nusveria ne emocijonalinė, o intelektualinė pusė: nesusižavėjus — protu apskaičiuojama, šaltai konstatuojama, vaizduojama ne iš *pajutimo*, o iš *reikalo*. Žinoma, kada ne kada gaunam *nuovoką* apie tą Lietuvos gamtą, bet ne jos įspūdį. Dėl to ir sakom, kad *auš-kų gamta dažniausiai suabstraktinta*, net *suschematinta*. Auš-kai ypač pamėgę kai kuriuos tos suschematintos gamtos reiškinius ,kurie jų poezijoje figūruoja pasikartotinai, ir tai ne patys sau, o įvairiopai žmogaus ir net tautos būvio bei likimo minčiai išreikšti. Sakysim, rytas, aušra — naujos gadynės, naujo amžiaus pradžios simbolis. Audra, vėtra, perkūnija, šėlstanti jūra simbolizuoja nerimą, kažko laukimą. Nekartą užgriebiamas ir Nemunas: jis minimas ir kaip savotiškas Lietuvos patrijarkas, nuo amžių banguojąs per tą kraštą, minimas žiemą užšalęs, ledų surakintas, ir tatai turi reikšti pavergtą tautą, arba vėl pavasarį ledus išsprogdinąs, besiveržiąs iš krantų, — ir čia pat agituojama, kad, girdi, ir lietuviams praverstų kada nors taip paimti ir parodyti sukauptą savo galybę, šalinant visokius ten sukaustymus. Bet šita mintimi vos poroje vietų teužsiminta — ir tai neryškiai: „A." revoliucingumo vengė. Apie šiuos simbolius reikia pasakyti, kad gamtos reiškiniais simbolizuoti įvairiopą idėjinį turinį nėra nei taip jau originalus, nei gudrus literatūros dalykas. Ir patys tie simboliai, ir jų panaudojimas — gana lėkštas, nesudėtingas ir nekartą stačiai nayvus. Tai jau nebe gamtos motyvai, bet greičiau jau iš anų kilę

primityvės išraiškos priemonės. Visų laikų ir tautų literatūrose, berods, analogiškas aplinkybes pasiieškoje, rastumėm ir panašaus „simbolizmo."

Toliau, kaip jau minėjau, auš-kų gamtos motyvuose pasigendame išgyvenimo intymumo, tiesioginio autoriaus santykio su ta pačia gamta. Dėl to tatai nėra nė pasakojimo paprastumo. Ir paprasta, „gamtiška" gamta „A." dail. literatūroj veik nė nefigūruoja; autoriams, matyt, labiau rūpėjo didingoji gamtos pusė, kur duotų progos padeklamuoti ir patetiškai išdrožti bet kurią didžią mintį. Ir užtat veik visur su gamtos motyvais siejasi aukštas, pašiaušias stilius ir patetiškas tonas. — *Liaudies poezija* auš-kus jau, matyti, interesavo. Jos tematikos įvairumas, fantastika, nayvumas bus jau vienam kitam autoriui akin įkritę. Yra stačiai bandymų tąja liaudine poezija pasekti. Vieną tokį bandymą čia pat matėm — Kalnėno „Jievą". Naudojami ne tik folkliorinia siužetai, bet ir kai kurios išraiškos priemonės, bet dar gana nedrąsiai. Čia, tur būt, lėmė ta aplinkybė, kad, kaip jau minėjau, savaimingo literatūrinio intereso auš-kuose būta dar gana menko, o daugumo — jo visai neturėta. Ogi toks dalykas, kaip folkliorinių elementų sąmoningas, platus ir tikslingas panaudojimas, galėtų rastis nebent tik gausesnėje literatūrinėje kultūroje, judresniam ir savaimingesniam literatūros gyvavime.

Daugiausia čia pasižymėjo tas pats, jau minėtas, Kalnėnas, po jo Vanagėlis (Ks. Sakalauskas) ir kiti. Pažymėtina dar, kad su „A." prasidėjo ir mūsų *folkloro rinkimas*, to rinkimo propaganda etc. Tiesa, ir prieš „A." buvo jau mūsų folklioras, ypač dainos, keletą kartų rinkta, bet anie darbai buvo perdėm atskirų asmenų darbai, individualūs, beveik niekieno ilgą laiką nė nežinoti, nė platesnės literatūrinės reikšmės neturėję. Basanavičius, eidamas toliau iš savo teorinių sprendimų apie lietuvių senovės kultūrą, rimtai susidomėjo ir mūsų folkliorų. Pats jis visokeriopą tautos žodžio kūrybą rinko ir tyrė — ir labai daug toj srity padarė. Jau „A." buvo išspausdinti keli jo svarbūs teoriniai išvedžiojimai apie mūsų dainas bei pasakas. Prisiminkim tik jo studijas „Apie auksingumą bei sidabringumą lietuviškųjų dainų", apie Dūnojaus vardo reikšmę ir t. t. Aniems laikams tai buvo dideli dalykai. Jų įtakoje randam „A." parašytų keletą straipsnių (jau kitų autorių, ne Bs.,), raginančių rinkti folkliorą; randam ir keliolika dainų, užrašytų įvairiose vietose Ks. Sakalausko, V. Vaičaičio (ne Prano!) — net su gaidomis. Žinoma, tas darbas buvo atsitiktinis, palaidas, — ir negalėjo gal dar kitoks būti, — bet vis dėlto buvo ir įtakos berods nemaža padarė.

Čia ligi šiol vis nagrinėjom *eiliuotinę* „A." dailiosios literatūros dalį, kurią tiesiai galėtumėm ir „A." poezija pavadinti. Be to, mūsų dėmesį visą laiką traukė tik *originalioji* poezija. Bet „A." buvo dar ir prozos kas-ne-kas ir vertimų.

Toks jau buvo tiesiog fatališkas reiškinys, kad beveik visas „A.“ dail. literatūros turtelis ir buvo eiliuotinis. Kodėl taip — buvau užsiminęs šio str. pradžioj. *Prozos* dalykėlių — vos keletas: kas-ne-kas „A.“ kalendoriuose ir 1886 m. „Aušroje“ apysakaitės „Duonos jieszkoczei“ (Sienkevičiaus perdirbinys) ir „Bėda“. Tie „Duonos jieszkoczei“ — emigrantai Amerikon, pametę savo tėviškę. Gražusis Sienkevičiaus pasakojimo elementas išmestas, o į jo vietą įdėta didaktikos ir agitacijos nemesti savojo krašto. „Bėda“ — taip pat didaktinė apysakaitė folkloriniu siužetu. Paimtas dažnai pasakose sutinkamas motyvas apie du broliu, nelygiai gyvenančiu. Iš jų vienas bėdą po žemėm užkasęs ir buvęs laimingas, antrasis pavydėjęs, bėdą atkasęs, bet ši prie jo paties prikibusi. Vyrauja ir čia didaktinis, ne meninis pradas. Be šių dviejų, yra dar keletas gabaliukų, daugiausia didaktinių, kurie beletristikos vardo anaiptol neverti. Ir viskas. Vertimams medžiagos rinktasi daugiausia tokios, kuri tiktų vyraujančiai „A.“ kolektyvo nuotaikai. Daugiausia verstasi iš lenkų autorių — Kondratavičiaus, Kraševskio ir kitų. Charakteringa, kad patrijotinis ūpas buvo tiek įsivyravęs, jog net autorių pavardės būdavo negailestingai lietuvinamos. Pav., Kraševskis čia išvirtęs Krašiumi, Kondratavičius — Kundrotu ir Kondraičiu, Goščynskis — Goščiumi, Mickevičius — Mickumi ir t. t.

Vertimai — Kraševskio „Anafiel“ viena dalis („Vituolio rauda“), Kondratavičiaus „Margis“, „Kaimo mokslinyčia“ etc. Čia visur vyrauja patrijotinis ūpas ir liaudiški motyvai, o be to, dar ir lietuviškumo elementų esama. Žinoma, oficijaliojoj nuomonėj buvo skelbiama nė kiek nemirksint, kad suminėtieji poetai — lietuviai, tai kas, kad lenkiškai rašiusieji. Vertimai — aniems laikams neblogi. Čia ypačiai pasižymėjo Petras Arminas—Trupinėlis. — Tokių vertimų, kurie nebūtų buvę pravartūs idėjiniam reikalui, kaipo „pritaikomoji poezija“ — veik nėr. Nežinia tik, kokiu būdu čia atsiradęs Hamleto monologas „To be or not to be“ iš Šekspyro „Hamleto“,[1]) pavadintas taip: „Hamleto pasikalbėjimas su savim“. Gal būt, kad ir čia buvo įžiūrėta tam tikro „pritaikomumo“: ką gi, juk ir Lietuvai tada, auš-kų nuomone, buvo hamletinė dilema — būti ar nebūti.

Forma. — Literatūrinio meno forma — dalykas platus ir sudėtingas. Apie ją galima kalbėti įvairiais atžvilgiais. Paprastai, sprendžiant formos klausimą, stengiamasi sau atsakyti, *kaip* tas ar kitas meno dalykas atliktas — kuriais būdais ir priemonėm. Čia įeina tuokart išraiška, vidujinė architektonika, santykis tarp minties ir žodžio, stilistinės priemonės etc. etc. Aišku, kad taip supratus formos dalyką, ten, kame nėr kūrybiškumo, apie bet

[1]) „A.“ 1884 m. 10—11 nr. D-ro Sauerweino vertimas.

kokią formą nebelieka nė ko šnekėti. „A.“ dail. literatūros turtelį, kaip matom, sudaro išimtinai eilėraščiai; prozos dalykai, berods, be jokio nuostolio galėtų būti ir visai neminimi. O ir vadinamosios peozijos bendrasis niveau dar toks neaukštas, kad būtų stačiai juokinga, jei ten imtum ieškoti kokių formos įmantrybių, kurių ten visiškai nėr. Taip tatai, turiniui ir išraiškai suderinti, vidaus architektonikai etc. — berods, „A.“ poezija duoda permaža medžiagos tyrimui, ir apie juos nė nešnekėsim. Liekti tik eilėdarą apžvelgti. Eilėdara — vadinamoji klasikinė. Tas

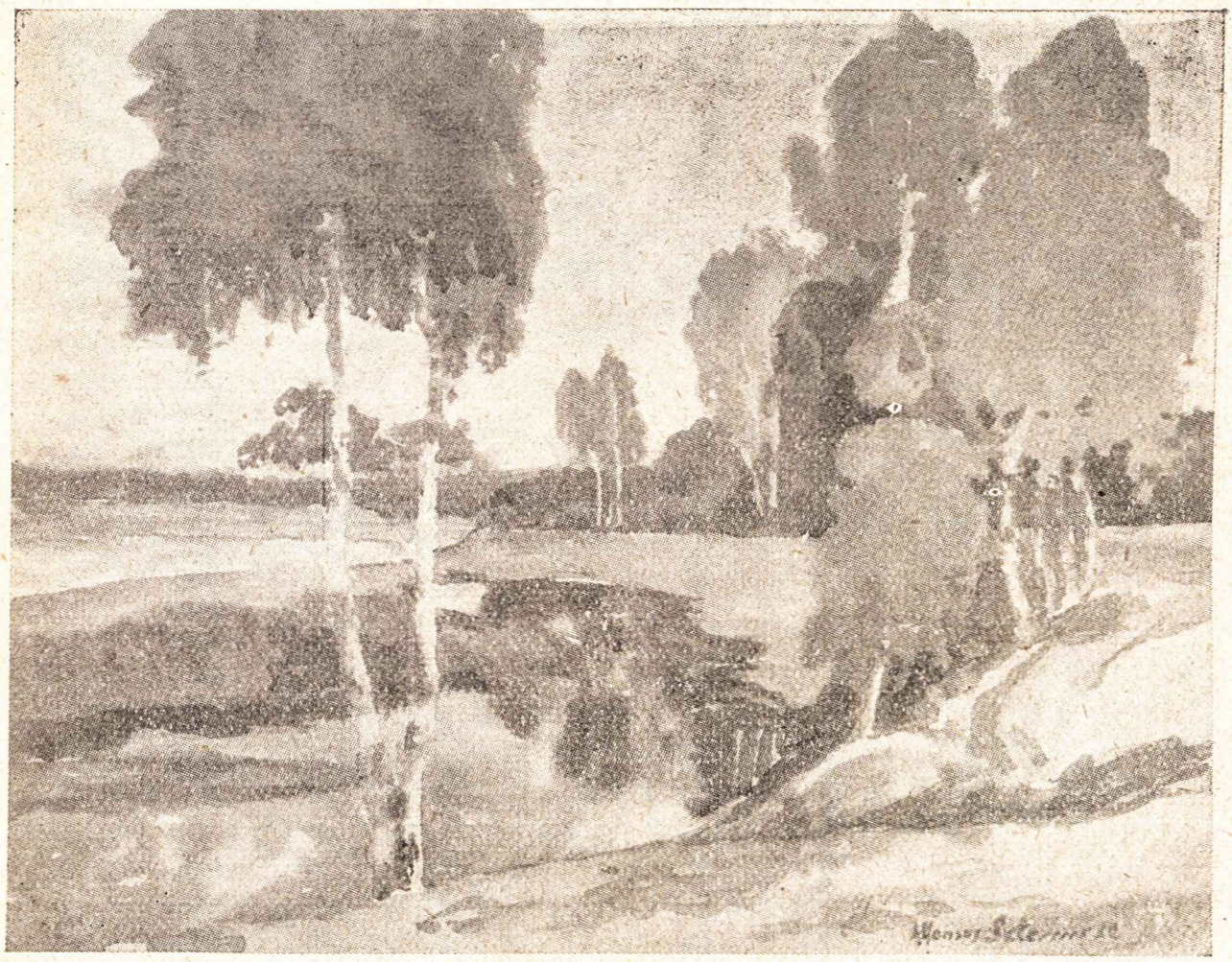

A. Sklerius — Nida „N. R.“ klišė.

jos vardas — iš to, jog ji iš antikinės gadynės paveldėta, pseudoklasikų gadynėj buvo labiausiai ištobulinta ir įsigalėjusi, o tradicijos keliu ir mūsų aušrininkus pasiekusi. Iš mokyklinės literatūros ji lengviausia pažinti, tuo būdu — per mokyklą — ji ir bus pasiekusi tuos mūsų veikėjus, kuriems Dievulio buvo lemta mūsų anų dienų poetais pasidaryti. Ji nėra nei lengva, nei duoda kokių galimybių išraiškos lankstumui ar originalumui, bet, tinkamai panaudota, pati savaime daro gan gerą įspūdį. Prisiminkime tik mūsų Maironio daugumą eilėraščių. Bet tik didelis Maironio talentas lengvai šią klasikinę eilėdarą nugalėjo techni-

kiniu atžvilgiu, ir ji skamba jam labai maloniai. Ogi „A.“ poetams ji netaip jau lengvai davėsi. Be to, dar reik neužmiršti, jog tai buvo laikai, kada mes neturėjom dar bendrinės kalbos, kuri tuokart vos buvo bepradedanti gimti. Ir visa tatai turint galvoj — aiškėja, kodėl, daugumo auš-kų eiles skaitydami, jaučiamės kaip ant akėčių važiuodami. Ir kirčių, ir asonansų, ir rimų atžvilgiu, — tiesiog sunku darosi paskaičius. Eilučių bei strofų sudarymas — taip pat tradicinis: eilutės dažniausiai keturjambės, strofos — ketureilės. Nors kiek ir nuklystama. Daugiau mėgina varijuoti formos dalykus Sauerveinas ir Kalnėnas. Bet Sauerveinui, kaip žinom, mūsų kalba buvo išmoktinė,[1]) ir, nors jis ir neblogas buvo eiliakalys, tačiau, mūsų akimis žiūrint, *skambumas* jo eilių vis dėlto gana baisus. Tiek ir tėra, kad mėgino įvairesnę eilutę ir sudėtingesnę strofą. Kalnėnas skambumo atžvilgiu bene bus pasiekęs geriausių rezultatų iš jų visų, bet jo eilėdara gana nesudėtinga ir vienoda. Čia citavau porą jo dalykėlių. Tokia pat maždaug eilėdara ir visų jo eilėraščių. Daugumo kitų eilės kaltinės, kaip dabar sakoma, tokios kaltinės, kad stačiai net prakaitu kvepia.

Stilistinių priemonių atžvilgiu daug ko ieškoti irgi netenka, nes anam primityviam mūsų literatūrinės kultūros laipsny autoriai dar buvo tiek nedrąsūs, kad originalesnių priemonių nebus gal nė ryžęsi pasiieškoti. Paprasčiausi epitetai, kuklūs tropeliai, kur-ne-kur viena kita figūrėlė — klausimas, sušukimas, — ir viskas.

III. *„Aušros“ dailiosios liter-ros palikimas ir padariniai.* — Straipsnio pradžioj, eidami prie konkrečios „A.“ dail. literatūros medžiagos, peržvelgėm tuos bendruosius idėjinius pradus, kurie saistė visą auš-kų darbą ir galvoseną. A priori galėjom manyti, kad jie saistys ir auš-kų liter. kūrybos sritį. Kaip matėm, konkrečios liter. medžiagos apžvalga šį mūsų spėjimą pateisino: „A.“ dailioji literatūra visa vienaip ar kitaip atremta į tuos bendruosius auš-kų ideologinius pagrindus. Dabar pažiūrėkim a posteriori, kurių būtent minties vingių yra auš-kų padaryta savajam kūrybos kely — kurių idėjinių pradų su savimi atnešė į mūsų pasaulį ta jų kūryba. Plačiąja perspektyva žvelgiant, aprėpus visą auš-kų kūrybos turtelį, — tematiką, motyvus etc., — matosi šit kas. Pirmiausia — dvi lietuvių tautos likimo fazės: senoji ir pastaroji. Kame konkrečiai baigiasi ana, o prasideda šita — nieko sakyti negalima. Bet pažymiai vienos ir kitos — aiškūs: tenai — Lietuvos garbė ir didybė, čia — mizerija; ten lietuvis sąmoningas, savarankiškas ir galingas, čia — apdujęs, suskurdęs ir ujamas; anos gadynės lietuvis karžygiu, pusdieviu išvirtęs, šios — vyžotu mužikėliu, kurs savo tautybės var-

---

[1]) Pats S. buvo vokietis. Aut.

do nežino. Iš šitokios paralėlės kyla „A.“ poetui skatinąs skausmas, darbo šauksmai, aukos noras ir geresnės ateities viltis. Ogi tatai jau kažkas bendra su romantizmu. Bet apie tai — paskum. Toliau — liečiamos lietuvio būdo savybės, graibstomasi tarsi etninių pradų, bet giliau įžvelgti čia nepavykta. Apsistota ties tuo, kad lietuvis — nuo Adomo ir Jievos žemdirbys, kad jis darbštus, patvarus, kaip juodas jautis, kad jis myli savo žemę, prie jos prisirišęs ir nuo jos sunkiai duodasi nukratomas. Pagaliau, einama kiek ir istorijosofinių samprotavimų keliu ir suvokiama, kad fatališkos klaidos bei skriaudos turi būti ir fatališkai kompensuotos. Lietuvių tautą, tą tokią gerą, ideališką, taip kitkart kultūringą tautą likimas neteisingai nuskriaudęs. Tad reikia pasitikėti visuotiniu teisingumu, o prie to pridėti pastangų ir melstis į Dievą — ir tos didžiosios skriaudos bei nelaimės turėtų vėl būti nugalėtos. Dievo teisingumu bei gerumu nederą nė kiek abejoti. Įdomu, kad tokias dėl Dievo teisingumo mintis skleidė ne tik religingi, bet ir religijai visiškai abejingi žmonės. — Tokis tat „A.“ dail. literatūros idėjinis veidas. —

Dažnai literatūros tyrėjai, rašydami apie „A.“ literatūrą, bando suskirstyti ją *žanrais*. Manding, tatai daryti visiškai netikslu. Tokio niveau ir tokios kultūros literatūroj labai sunku kalbėti apie kokius nors žanrus. Ogi ir iš viso modernesnieji literatūros kritikai su žanrų dalyku pastaruoju laiku, berods, gana atsargūs ir rezervingi. Jei kur ir taikomi šie dalykai, tai tik jau ne ten, kame pirmų pirmiausia reikia šnekėti apie mikroskopinius kūrybiškumo, meniškumo kąsnelius, kur kantrybe apsišarvojus reikia analizuoti kaltinius prakaituotinius primityvius eilėraščius. Čia, mano supratimu, visiškai pakaks, jei susišnekėsim, kiek aplamai, sumų sumoje, turim iš tos „A.“ poezijos meno apraiškų, jei nuo jų atskirsim nieko nevertus poezijos mėgdžiojimus ir išsiaiškinsim idėjinį tos poezijos svorį. O jau, šalia to, ir laikas, — ir pareiga net, — pradėti į savosios literatūros praeitį žiūrėti kritiškai, kaip tai visi žmonės pasauly daro, o nebedaryti aliūzijų, kad kiekvienas kantičkinis poezijos pamėgzdymas esąs jau pati poezija. Tai — šalia kitko. — Panašiai esama ir su srovių dalyku. Dažnai teigiama, esą, mūsų auš-kai buvę *romantikai*. Tai — kažin. Berods, ir šiuo atveju reikėtų būti labai atsargiems. Taip, kai kurios „A.“ poezijos žymės, kai kurie nuotaikos niuansai — nepasitenkinimas dabartimi, šaukimas prie idealo, skatinimas į kovą — primena iš dalies romantizmą. Taigi — primena. Bet jei atsiminsim *visas* romantizmo žymes, dėl kurių jis, tas r-zmas, laikomas tuo, o ne kuo kitu, tai mūsiškė „A.“ poezija, gal būt, paliks tik tolimas, silpnutis r-zmo aidas. Dėliai viso to, jei jau norim savąjį „A.“ dailiosios literatūros perijodą būtinai pakrikštyti skambiu internacijonaliniu vardu, tai krikštykim, gal būt, patrijotinio idealizmo, gal kai kuriose vietose sentimentaliojo patrijotizmo vardu, — taip, manding, bene būtų atsargiau ir, berods, teisingiau.

Minint „Aušros“ jubiliejų, mūsų uždavinys buvo panagrinėti pačios „A.“ dailiąją literatūrą. Išnagrinėjom čia tą literatūrą, kuri pačioje „A.“ buvo įdėta. Betgi juk ir pati „A.“, kaip jau šnekėjom, buvo bendrinis mūsų kultūros reiškinys. Literatūriniai jis įdomus jau tuo, kad savotiškai reprezentuoja tam tikro meto kūrybinę dvasią ir pastangas. Ta dvasia ir tos pastangos pirmiausia centravosi „Aušroje“, betgi paskum — ir tai gana greit — išplito. Todėl dabar tiktų žiūrėti į „Aušrą“, kaip į *naujosios mūsų literatūros grindžiamąjį pradą*, kuris vėlesnę mūsų literatūrą apvaisino saviškais tematikos bei ideologijos gemalais ir kuris dar savo dienose radijavo savo aplinkumai nuosavia gaivia dvasia, formavusia visą maždaug tų dienų literatūrinį gyvenimą. Ir taip tatai, jei dabar panorėtumėm suvokti „Aušros“ literatūrinį palikimą, reiktų aprėpti ne tik tai, kas pačioje „Aušroje“ buvo, bet ir visa tai, ką „A.“ dvasia saviškai sufermentavo aplinkui save. Ogi jei imtumėmės pasekti „A.“ padarinius vėlesniajam metui, reiktų įžvelgti „A.“ ideologijos ir kūrybinių krypčių paplitimą vėlesniuosiuose rašytojuose, reiktų stebėti tų grindžiamųjų „A.“ pradų pasisavinimą, jų evoliuciją ir papildinėjimą naujais mūsų kultūros reiškinių pradais. Vienu ir antru atveju reiktų suminėti vardus A. Fromo — Gužučio, Šiaulėniškio, Jakšto, Pietario....; toliau — Maironio, Vaižganto, Gustaičio, L. Giros.... Visų jų kūrybinis pasaulivaizdis pagrįstas, šiaip ar taip, „A.“ ideologijos ir kūrybinio kelio. Patrijotinis idealizmas ir sentimentalinis patrijotizmas vyravo jų kūryboje — vienų visą amželį, kitų — ilgą laiką. Manding, nė naujesnieji už „Aušrą“ reiškiniai nedaug tos vagos tėkmę pakreipė („Varpas“ etc.). Betgi — laikas bėgo, kultūrinis krašto veidas kito, ir aušrinė ideologija bei kūrybinės kryptys juo toliau, juo daugiau jautėsi išgyventos. Ir jei jas dar gan stipriai jaučiam — šalia kitų — „Vaivorykštėje“ (1913—14 metais), tai su „Pirmuoju Baru“ (1915 m.) platesnė jų reikšmė bene galutinai baigėsi; besilaikė jų kurį laiką tik atskiri kūrėjai individai — ir tai jau tik iš dalies. Bet nors „A.“ ideologija ir kūrybos pobūdis savo vienumo ir nebeišlaikė, — mišo su kitomis ideologinėmis kryptimis, su naujais kūrybinės minties keliais kryžiavosi, — o tačiau savo įtakos padarė. Susekti šias įtakas ir tuos poveikius, kurie kaip priežastinga pasėka (tiesioginė ar tarpinė) siejasi su „Aušra“ — dėkingas uždavinys mums visiems — tiek literatūros tiek savosios kultūros tyrėjams.

M. Linkevičius

Tumas — kunigas

Ne paslaptis, kad Vaižgantas mūsų buvo mažiau pažįstamas, negu Tumas. Vaižgantas buvo kažkur toli pragiedruliuose, o Tumas — čia pat, draug su mumis pačioje mūsų nepriklausomumo giedroje. O kadangi Tumas nebuvo iš tų kunigų, kurie bodėtųsi savo pasirinktuoju luomu — ir gėdytųsi sutanos, tai kiekvienas jį pažinusis žinojo, kad jis yra kunigas. Juoba Tumas savo kunigyste galėjo kiekvienam įstrigti, kad jis savotiškai atrodė sutanos apdare savo nesuvaldomu temperamentingumu. Jam ne kas buvo pereiti Kauno gatve su brevijoriumi rankose ir lotyniška malda lūpose. O kartais, gatvėj jis nesigėdydavo ir barankėlės pagraužti. Tai, žinoma, yra Tumo kasdieninio gyvenimo anekdotiškos detalės, tačiau buvusiam Vytauto bažnyčios rektoriui jos gana charakteringos.

Kalbant apie Tumą, kaip kunigą, mums vertėtų pasirausti jo gyvenime, gilius pėdsakus palikusiame žmonių atminty ir ryškiai atsispindėjusiame jo knygų tomuose — ir išspręsti, kaip derinasi su kunigyste tas didelis jo judrumas, jo noras išsilieti po visą kraštą tautos pavasario polaidžių, jo mėginimas sujungti ideologiniais įsitikinimais pasiskirsčiusius žmones bendriems tautos reikalams. Bet... drąsiai galima manyti, kad, šitokius mūsų klausimus išgirdęs, patsai Tumas tiktai šyptelėtų, pridurdamas: „Jei norite, sukite galvas, o kaip išspręsite, man vis tasia. Aš tai neturėčiau laiko tokiais dalykais užsiimti."

Man vis tasia — tai lyg panašu į Vienažindžio — man vis tiek pat. Bet ne: Tumui kasdien — deimančiukų virtinės, o Vienažindžiui — ašarų pietūs.

Kai kas jau bando kan. Tumą lyginti su baudžiauninku Strazdeliu ir spėti jį liksiant legendos kovotoju už tautinę kultūrą, kaip Strazdelis kad legendiniu mužikų juokdariu tapo. Tuo tarpu čia susilaikykime įvairiai spėlioję bei Tumo panašumus į Strazdelį rankioję, kad kartais neduotumėm progos savo ainiams padaryti klaidą, kokią esame padarę Strazdelio bijografijoj: labai nedėkinga būtų taip mus mylėjusį kanauninką iš Bazilikos kriptos perkelti net, sakysime, į pakaruoklių kapus.

Kan. Tumas žmonėms ne vienodas buvo: vieniems jis buvo tautos korifėjas, kitiems — šiaip sau įdomus „jaunas senelis" ir todėl ypač laukiamas svečias, tretiems gi — nerimtas, perdaug sangviniško temperamento kunigas, savo išsišokimais pridaręs nemaža liapsusų ir tuo metęs liet. kunigijai nešlovės šešėlį. Į pastarųjų grupę prisidėjo daugumas senesniosios kartos kunigų. Buvo ir tokių kunigų, kurie stačiai abejojo Tumo, kaip prel. A. Dambrauskas sako, katalikiškumu. Tai visoki Eidimtai, Zaleskiai, kuriems lietuvišką žodį ištarti — nelyginant pipirą perkąsti. Todėl jų nuomone nė nesistebėkim.

Šiaip ar taip, absurdiška būtų patikėti, kad Tumas būtų netikęs buvęs ar bent abejojęs kokia kat. tikėjimo tiesa. — perdaug rizikinga. Jau geriau pasikliauti paties Tumo žodžiais; jis buvo per atviras, kad galėtų tai savo dūšioj užslėpti. Net daugiau — ten, kur Tumas paliesdavo save iš neigiamosios pusės, ten jis visu savo cholerišku įsibėgimu perdėdavo iki paradoksališkų pagražinimų.

Pav., Tumas save vadina ultra liberalu, ultra taučiumi, bet vis dėlto ir kataliku. Jis save vadino mažapoteriu, ne dievotu, tesiekiančiu doros vien iš Dievo baimės, bet jis, tas nepažįstąs poilsio darbininkas, nepagailėjo sau ir ultra tinginio vardo, kaip ir būdamas mūsų tautos epopėjos — P r a g i e d r u l i ų autorius tepripažino gabumą sau — beletristiškai seilėtis.

Antra vertus, įtarti Tumą religiškuoju abejingumu užsikrėtus leido jo kai kurie poelgiai, nesiderinę su kunigo pašaukimu. Tai per plati tolerancija santykiuose net su katalikybės priešininkais, nekalbant jau apie indiferentus, su kuriais kartais kan. Tumas, galima sakyti, nuoširdžiu bičiuliškiškumu susidraugaudavo. Tačiau šis nesusiderinimas ėjo ne iš blogos valios, buvo tai daugiau prisirišimo prie visa to, kas sava, kas lietuviška, padarinys. Tumas kaip tiktai troško suderinti nevienodų garsų visuomenines stygas didžiajai tautos gyvenimo harmonijai. Jeigu jam nepasisekdavo tai įvykdyti, ne jo kaltė; mums šiuo atveju svarbu suprasti, kad Tumas buvo geros valios žmogus ir tinkamoj dorovės aukštumoj išsilaikęs kunigas.

Kiti sakytų, kad ant šviesaus Tumo, kaip kunigo, asmens šešėlį galėtų mesti nepakankamai katalikiškos „Vilties“ ir „Tautos“ redagavimas, jo mėginimas rašyti net antireligiškoje „Kultūroj“ ir užtarimas tų žmonių, kurie vėliau ir katalikybei, ir tautybei nemaža yra pakenkę. Bet žinant tai, kad Tumas visur ėjo, visa darė ne norėdamas pats nutolti ar kitus nutolinti nuo Bažnyčios, o patraukti, bent šiokiu tokiu siūlu palaikyti jau baigiančiuosius atsiskirti nuo Bažnyčios, minimas šešėlis turės išnykti, juoba, kad svarbiausioji ano jo darbo paskata — savo krašto ir tautiečių meilė, kurios Tumas nesigailėjo, net, jo žodžiais tariant, lietuviams — padlecams.

Be to, kan. Tumas buvo ir bažnytinis rašytojas, į lietuvių kalbą išvertęs Filochovskio kat. tikybos katekizmą, Nikolai „Vadovėlį šv. Morkaus evangelijai tyrinėti“, prisidėjęs ark. Skvirecko išverstą šv. Rašto N. Įstatymą išleisti, jam net prakalbą parašydamas. Ypač pažymėtinas Tumo 20-ties feljetonų veikalėlis — „Jaunam veikėjui“, kuris yra nelyginant moralinės teologijos traktatas „de sacerdotio“. Tiesa, čia necituojami — nei Origenas, nei Bazilijus Didysis, nei Gregorijus Nazijansietis, nei šv. Augustinas, nei šv. Tomas Akvinietis. Ką bekalbėti apie Bažnyčios tėvus bei daktarus, jei čia nei šv. Raštas necituojamas. O tai todėl, kad teologas Tumas cituoja patį lietuvių gyvenimą, savo paties autobijografiją.

Taip pat nemenku Tumo nuopelnu pridera laikyti — Vytauto bažnyčios atnaujinimą ir papuošimą, paverčiant ją lietuvio sielai brangia šventove, malonia vietele susikaupti.

Dar būtų įdomu žinoti, kaip kan. Tumas žiūrėjo į kunigą kūrėją, į kunigą poetą — ar poetą kunigą tematė tik altorių šešėly, ar didžiausios garbės aureolėj? Griežtai ką teigti ar neigti negalima, nes Tumas, pats būdamas kunigas ir rašytojas, nesiskundė pašaukimo neatitikęs, nesigraužė, o atvirkščiai — jautėsi laimingas tapęs. Iš antros pusės, šią problemą spręsdamas,

Zikaras — Galvutė „N. R." klišė.

Tumas nebuvo tikslus. Viename pasikalbėjime jis yra pasakęs, kad kūrėjas negalįs būti kunigu, nesą kunigui būtina *„przyzwoitość"* (padorumas *lenk.*), kūrėjui neleidžianti visą save pareikšti, tuo tarpu kūrėjo lūpos esą neužčiaupiamos. Šią jo pažiūrą stengiuosi pasakyti kiek galėdamas jo paties žodžiais. Tai buvo tą dieną, kada nemažas jaunuolių būrys ėjo prie altoriaus iš arkivyskupo gauti paskutinio prieš kunigystės sakramentą laipsnio. Tame būry buvo vienas jaunas rašytojas, dėl kurio Tumas net susijaudino — kam, girdi, jis imąs šventimus, dėl subdijakonato esą dar buvo galima su Roma susitarti.

Jeigu kam atrodo, kad čia Tumas, kaip kunigas, paliestas tik keliomis nereikšmingomis smulkmenomis bei pradoksališkais tvirtinimais, tegu tas turi galvoj, kad čia norėta kalbėti apie Tumą, kuris buvo didelė mūsų tautiniai kultūrinio darbo smulkmena ir gyvas mūsų kunigijos gyvenimo paradoksas.

Prof. Fr. Zach
Išvertė *J. V.*

Liberalizmo esmė ir programa

Socijologijos profesoriaus *Fr. Zach'o* knyga *„Modernes oder katholisches Kulturideal"*, išleista Herder u. C°, yra nelyginant tikroji katalikų socijalinė programa. Veikalas yra stambus (404 pusl), ir turi tokį didelį pasisekimą, kad per trumpą laiką jo išėjo 3 laidos.

Iš paskutinės to veikalo laidos talpiname šį skirsnį.

„At." Redakcija.

Reformacija iškėlė maišto vėliavą prieš Bažnyčios santvarką. Bet neužilgo šitas pasipriešinimas Bažnyčiai virto visišku krikščioniškos pasaulėžiūros ir visuomenės santvarkos paneigimu.

Atsiradęs religinis natūralizmas paneigė dieviškąjį Apreiškimą ir krikščioniškos religijos vietoje pastatė vadinamąją prigimties religiją.

Nusigrįžus nuo pozityvios krikščionybės, atsirado liaudies suvereniteto teorija, kurią J. J. Rousseau išvystė ir ją iškėlė savo „Contrat social" kaip naują politinį idealą. Tuo būdu tautų gyvenimas liko išskirtas iš dieviškosios santvarkos ir paliktas pačiam sau tvarkytis.

Ūkio mokslo srityje Adomas Smith'as, Ricardo, Malthus'as ir kiti sukūrė individualinę ūkio sistemą. Šio ūkio mokslo vyriausią pagrindą sudarė neribota individo laisvė ir jo ūkiškasis egoizmas. Individo savinauda liko vyriausiu ūkiškuoju veiksniu.

Tokiu būdu žmogus išsilaisvino visose srityse iš dieviškosios globos ir įgijo visišką nepriklausomumą. Šitą individo nepriklausomumą Kantas pagrindė filosofiškai.

Ligi Prancūzų revoliucijos visa tai buvo vien teorija. Bet revoliucijai atėjus, šis grynai teorijos mokslas liko įgyvendintas gyvenimo praktikoje. Kraujo bangos nuplovė ligi tol buvusią Prancūzijos santvarką; žmogaus nepriklausomumas tapo iškilmingai paskelbtas vadinamoj „Žmogaus teisių deklaracijoj". Šias „Žmogaus teises" arba „1789 m. deklaraciją" liberalizmas stengėsi įgyvendinti visuose krikščioniškuose Vakaruose. Tokiu būdu „1789 m. deklaracija" liko liberalizmo programa. Svarbiausi jos punktai yra vaizdžiai išreikšti:

1) Žmonės gimsta laisvi ir lygūs, todėl jie turi būti laisvi ir lygūs prieš įstatymus;
3) Visa valdžia priklauso tautai;
4) Laisvė yra galia daryti visa tai, kas kitiems nekenkia;
6) Įstatymas yra visuomenės valios išreiškimas. Visi piliečiai turi teisę patys arba per savo atstovus dalyvauti įstatymų leidime. Kadangi visi piliečiai yra lygūs prieš

įstatymus, todėl ir visi lygiai gali užimti garbingas valstybės vietas ir tarnybas ir verstis pagal savo sugebėjimus.

10) Kiekvienas gali laisvai reikšti savo nuomonę visais klausimais, net ir religijos dalykuose, išskyrus tik tuos atvejus, kada yra pavojaus visuomenės ramumui.

11) Laisvas pasidalijimas mintimis ir nuomonėmis yra viena brangiausių žmogaus teisių; todėl kiekvienas pilietis gali laisvai galvoti, rašyti ir spausdinti.

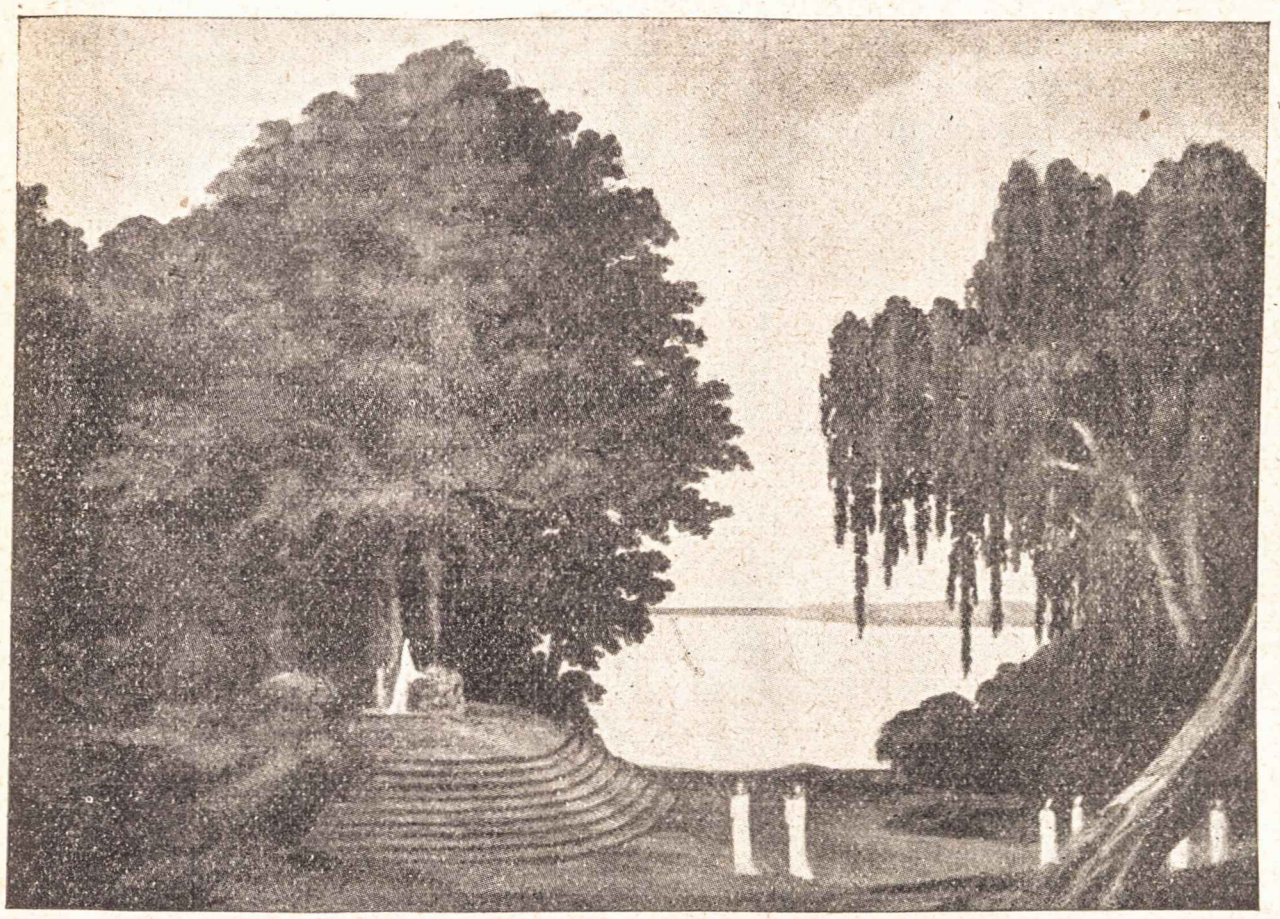

Kun. P. Brazauskas Vakarinė giesmė.

Tai šitokia yra taip labai išgarbinta „Žmogaus teisių deklaracija", kuri po audringų debatų buvo priimta 1789 m. rugpjūčio 27 dieną kaip svarbiausias nutarimas. Iš viso buvo net 21 „Žmogaus teisių" projektas. Bet Sieyès'o projekte jau buvo ryškūs pirmieji vėlesnio socijalizmo pradai.

Šios „Žmogaus teisės" daugiausia paremtos Rousseau valstybės mokslu; dabar jos turėjo sudaryti naują politinį katekizmą. Iš kiekvieno sakinio čia kalba žmogus, kuris nepripažįsta jokio savo viešpačio, žmogaus, kuris pats save laiko vieninteliu teisės ir įstatymo šaltiniu. Net pats Mirabeau sako, kad „ši Žmogaus teisių deklaracija yra nesąmonė, kuri demoralizuoja liaudį". Ir jis turi tiesą, nes ką gi galėjo duoti šios „Žmogaus teisės" po to, kai religinis katekizmas su savo Dievo teise ir žmogaus pareigo-

mis jau seniai buvo nustumtas į šalį? To laiko visuomenės moralinė būklė buvo labai liūdna, o „Žmogaus teisės“ galėjo dabar varyti savo destrukcijos darbą, nes kiekvienas deklaracijos sakinys buvo baisus kardas, nukreiptas prieš viešąją tvarką.

Be „Žmogaus teisių“ Prancūzų revoliucija įgyvendino fizijokratų mokyklos reikalavimus; feodalinė sistema liko visiškai panaikinta; darbas tapo laisvas, nes cechai ir korporacijos buvo radikaliu būdu pašalintos iš gyvenimo. Bendrai, ūkiškasis gyvenimas išsivadavo iš dieviškųjų dorovės įstatymų ir valstybės teisinės santvarkos. Žmogaus geismai užviešpatavo visas ūkio sritis. Liaudies švietimas buvo bedieviškas. Labdarybė tapo suvalstybinta, o bažnyčia liko visiškai atskirta nuo valstybės.

„1789 metų teisių deklaracija“ davė pagrindus liberalizmui, kuris yra ne kas kita kaip tik prancūzų revoliucinės programos praktiški padariniai. Todėl teisingai sako Ibsenas: „Tai, kuo mes ligi šiandien mintame, yra tik duonos trupiniai nuo 18 amžiaus revoliucinio stalo“.

Tikrasis, nuoseklusis liberalizmas visa savo esme yra priešingas bet kokiai ne iš paties žmogaus išeinančiai jėgai, priešingas bet kokiam autoritetui. Tokiu būdu liberalizmas ir krikščionybė savo esme yra du priešingi poliai.

Krikščionybė įsako žmogui visose srityse laikytis Dievo įstatymų ir tvarkos. Pagal krikščioniškąją pasaulėžiūrą žmogus yra pats savaime, be jokio noro ar nenoro iš savo pusės, įjungtas į dieviškąją santvarką ir pastatytas pildyt Jo įstatymus. Todėl visas žmogaus veikimas ir visa žmogiška pažanga turi būti tvarkoma dieviškųjų nuostatų. Visos žmonių įstaigos gali normaliai pasireikšt ir suteikt žmonėms tikrosios gerovės, bet tik su sąlyga, jei tos įstaigos laikytųsi dieviškos tvarkos ir jos įstatymų.

Šitie pagrindiniai krikščionybės principai yra griežtai priešingi liberalizmo pagrindiniams dėsniams, kurie skamba šitaip: Žmogus nepriklauso jokios dieviškos santvarkos, jis yra laisvas ir nepripažįsta Dievo įstatymų. Žmogus yra nepriklausomas, autarkiškas visame savo veikime, jis neklauso jokių įstatymų, nes jis pats yra sau įstatymas; jis turi niekieno nesuvaržytą laisvę. Griežtasis liberalizmas skelbia, jog kiekvienas žmogaus pasidavimas autoritetui yra žmogaus pažeminimas. Tokiu būdu krikščionybė ir liberalizmas yra visiška priešginybė, kaip ugnis ir vanduo. Bet kokis kompromisas tarp jų yra neįmanomas. Jei kas norėtų suderinti katalikybę su liberalizmu, tai būtų lygu norėt sutaikinti šviesą su tamsa, teisybę su melu. „Liberalioji katalikybė“ yra sąvoka pati savyje prieštaraujanti. „Liberalusis katalikas“ yra asmuo, kuris sukelia tik pasigailėjimą, o kartu ir pašaipą; tik dėl savo minties siaurumo ir sėklumo jis gali būti „liberalus“.

Liberalizmas yra paremtas ateizmu. Ir visai suprantama dėl ko: dieviškąją santvarką paneigti galima tik paneigus nematomą

asmenišką Dievą! Nes kas pripažįsta Dievą, kaip pasaulio ir žmonių Sutvėrėją, tas tuo pačiu pripažįsta, kad žmonės priklauso dieviškos santvarkos ir josios įstatymų. Tuomet žmogaus absoliutinis nepriklausomumas ir autarkiškumas yra visai negalimas.

Jeigu gi laikomasi principo, kad žmogaus laisvė yra absoliuti, tai tuo pačiu paneigiama Dievo egzistencija Tokiu būdu liberalizmo teorija be ateizmo yra visiškai neįmanoma.

Liberalizmas yra įkūnyta revoliucija prieš dieviškąją ir krikščioniškąją pasaulio santvarką. Liberalizme yra tikrosios šaknys visų tų moderniųjų srovių ir sąjūdžių, kurie grasina Bažnyčiai, valstybei ir visuomenei, net tas pat socijalizmas yra ne kas kita, kaip tik proletarijato liberalizmas. Kas nori sėkmingai kovot su socijalizmu, pirmiausia turi nukreipt ginklus prieš liberalizmą. Tik nugalėjus liberalizmą, bus galima galutinai nugalėti ir socijalizmą.

Tokiu būdu liberalizmas savo esmėje yra ateistinis, antikrikščioniškas ir revoliucinis; jis yra klaidingiausias ir pražūtingiausias 19 amžiaus ir mūsų laikų mokslas.

Liberalizmas įsigalėjęs 19 amžiaus pusėje stengėsi įgyvendinti savo principus visose srityse. Liberalizmo tikslas buvo:

1) *Religinėje ir dorovinėje srityje:* išvaduoti iš bažnyčios įtakos ir vadovybės mokslą, mokyklą, jungtuves, šeimą, valstybę ir apskritai visą gyvenimą,
2) *Politinėje ir valstybinėje srityje:* įgyvendinti valstybės absoliutizmą ir respublikonišką konstituciją,
3) *Ūkio srityje:* įgyvendinti visišką darbo, nuosavybės, kapitalo, prekybos ir verslo laisvę.

Liberalizmo principų įgyvendinimas atnešė daug nelaimių visose srityse. Kapitalizmas, socijalinis klausimas, klasių kova ir socijalizmas yra liberalizmo padariniai. Liberalizmo tikslas buvo, yra ir bus: laicizuoti, t. y. supasaulinti gyvenimą, suardyti dieviškąją pasaulio santvarką, sugriauti krikščioniškąją pasaulėžiūrą ir bažnyčią. Kadangi liberalizmo pagrindu yra pradėtas ne kuriamasis, bet griaunamasis principas, todėl ir visas liberalizmo laikotarpis gali būti apibūdintas kaip visuotiniosios destrukcijos ir anarchijos epocha.

Fr. Ozanamo laiškai

18 metų Ozanamas išvažiuoja studijuoti į triukšmingą, bedievišką ir puolusį Paryžių. Iš provincijos atvykę jaunuoliai studijuoti greit susiliedavo su neperdoriausia studentijos mase. Ozanamo dirbtinės linksmybės srovė nepagrobė. Linksmumo ir laimės jis ieško kitur. Mes tai aiškiai matom iš jo laiškų.

Miela mamyte!

Žadėjau Tau aprašyti vieną kurią iš mano gyvenimo Paryžiuje dienų. Tačiau tai ištesėti iš tiesų nelengva, nes, kaip Saliamonas sako, teisusis puoląs į dieną septynius kartus, taigi aš, vos pusiau teisus, mažiausia keturiolika kartų į dieną nusidedu. Vadinas, tai būtų keturiolika kvailybių, kurias aš turėčiau Tau vieną po kitos paeiliui išskaityti: pradedant nerangumu, kuris rytais neleidžia man laiku iš lovos pakilti, ir baigiant tingumu, dėl kurio, vakarais noriai su kuo įsiplepėdamas, sugaištu daug laiko. O pagaliau *kokią* dieną aš turėčiau pasirinkti? Ar kokią paprastą, pilką dieną? Ar tokią, kada aš kamuojuosi su civiliniu procesu? O gal skaidrų sekmadienį su jo religine praktika ir ramiomis pramogomis...

Štai, pranešu Tau, kad ankstų Dievo Kūno šventės rytą, 8 valandą, trys jaunuoliai iškeliavo Eliziejaus laukais iš Paryžiaus; tatai, manau, sužadins Tavo smalsumą...

Jokio debesėlio. Sekmadienio saulė linksmai kyla aukštyn, tartum dangus norėtų savo puikumu pagražinti šventę. Anksti rytą išvykstu su dviem draugais, pakeliui papusryčiaujame ir pirmi atvykstame į mūsų sutartą susitikti vietą. Mūsų būrys vis auga ir auga, ir netrukus mūsų jau į trisdešimt. Prisijungiame prie ūkininkų, ėjusių procesijoj paskui baldakimą: mums malonu būti šių padorių žmonių tarpe, giedoti kartu su jais ir matyti, kaip jie stebisi mumis, kaip mūsų religingumas stiprina jų tikėjimą. Procesija buvo labai gausi... ir užtruko apie dvi valandas. Taip pat dalyvavom iškilmingose mišiose; suplaukusios minios nebegalėjo bažnyčioj sutilpti. Po Šv. Mišių susirinkom į aikštę, ir vienas iš mūsų pasiūlė vakarieniauti Saint Germain-en-Laye.

Šeši ar aštuoni palaikė tai per toli ir nuėjo kitais keliais, o mes, likusieji dvidešimt du, po tris ir po keturius tvarkingai žygiavome į Saint Germain'ą. Džiaugsmas palengvino mūsų kelionę. Pakeliui pauogaudavom dar pakrūmėse ir taip puikiausiai nusiteikę pasiekėm savo tikslą. Valandėlę pasimeldėm bažnyčioj, kur jau giedojo mišparus... Po to, šiek tiek pasibastę, užsukome pas vieną garbingą smuklininką pavakarieniauti.. Čia iškilo aikštėn pavojingiausioji mūsų žygio pusė: kiek jau dorybių sudužo į prievalgį! Juk kokiai daugybei vynas atėmė protą! Mes tačiau mokėjom šio pavojaus išvengti, ir nestiprus „Macon-

n'io" vynas, du kartu krikštytas — šeimininko ir mūsų — buvo vienintelis gėrimas šioje puotoje. Todėl niekas nepavirto po stalu, ir nė vienas neapsunkino savo svaria našta savo kaimyno pečių. Atvėsus, vakare, grįžom atgal. Pro medžius maloniai mums švietė mėnuo. Motute, tai buvo puiki valandėlė. Mes buvome atlikę savo pareigas Dievui ir atidavę jam prideramą garbę, buvom atlikę savo pareigas provincijos broliams, kuriems davėm gerą pavyzdį, ir patys sau — mes mokėjom susirasti sau nekalto džiaugsmo ir parodyti vienas kitam tiek draugiškumo... Paskui, keliaudami namo, dalijomės įspūdžiais ir tik vieno gailėjomės: toli nuo mūsų buvo tie, kurie mums taip artimi... Mano širdis težino, kiek kartų galvojau šią dieną apie Jus visus. Tai buvo viena iš žavingiausių mano gyvenimo dienų!

Ozanamo apyskaita iš jo darbų Lyone.

Du jauni žmonės, prieš keleta metų Paryžiuj įkurtos Vincento draugijos nariai, išlaikę valstybinius egzaminus, grįždami į tėviškę užsuko pas savuosius į Lyoną. (Vienas iš jų — Ozanamas. *Red.).*

Pirmasis negausus konferencijos posėdis įvyko rugpjūčio 16 d. Tuojau apie šiuos susirinkimus sužinojo visi senieji vincentiečiai ir vėl prisidėjo prie mūsų. Šiandien mūsų yra trylika. Ateity manome leisti šiam mūsų darbui natūraliai plėtotis ir pritraukti prie jo naujų žmonių... Tačiau tik tokių, kuriuos mes pakankamai gerai pažįstame, kurie tauriu savo pavyzdžiu skatintų mus lenktyniauti!.. Šeši iš jų jau priimti, ir dar pasiūlyti trys kandidatai. Kai šis pranešimas Jus pasieks, tai mūsų bus, gal būt, jau dvidešimt. Reikia tikėtis, kad mes ir toliau žengsime į priekį!

Būdami jauni nesame laisvi nuo suklydimų, meldžiame Šventosios Dvasios pagalbos ir klausome patarimų išrinktųjų jos tarnų (kunigų), kaip mus moko mūsų šventasis patronas. O šis reikalavo iš savo sūnų, kad jie dirbtų kartu su vietos kunigais. Todėl ir mes atlankėme mūsų konferencijos dvasios vadą, kuris mus draugiškai priėmė, ir dabar šviesiai žiūrime į ateitį.

Mes pasistatėme du svarbiausius tikslus: siekti gerovės tiek savo narių, tiek ir vargšų.

Vedamoji Vincento draugijos mintis yra palaikyti ir stiprinti savo narių širdyse tikėjimą ir meilę, būtinam šios tikėjimo vienybės ir meilės įrodymui duoti išlaidas... Nors mūsų gimtinė yra katalikiškas miestas, jo gyslomis taip pat teka kankinių kraujas, o mūsų bazilika yra ypatingoj palaimintosios Panelės Marijos globoj, tačiau blogio dvasia ir jame didina savo tamsybių karalystę, ir kiekviename žingsnyje tykoja žmogų pagunda. Čia, kaip ir kitur, *vieno* ypačiai reikia: suglausti savo eiles ir viens kitam padėti. Todėl čia atsidėję rūpinamės jaunaisiais žmonėmis, (t. y. studentais)... Ir todėl jų šeimoms visai ne-

reikia rūpintis dėl jų dorumo, nes kol jie vėl į jas sugrįžta, Vincento draugija išūgdo juos tvirto charakterio, švento uolumo vyrais.

Lig šiol mes galėjom čia lankyti dvidešimt šeimų. Skaičius didės, o ypačiai dabar, kai artinasi žiema, kai pasunkės prekyba. Mūsų dabar turimų lėšų, žinoma, ne ilgam užteks. Bet vis tik mes džiaugiamės galėsią globoti daugiau vargingų šeimų. Kuo nors rūpinantis pakils tikra gelbėtojų meilė, padidės pasiaukojimas. tokiu būdu vieni kitiems padėsim, o visi kartu būsim meilingoje šv. Vincento Pauliečio globoje.

Buvo surinkta 160 frankų, kurių 122 patys sumetėme...

Rūbų atsarga taip pat jau įrengta. Kaip ji atsirado? Šiek tiek apiplėšėme savo rūbines. Taip pat patikrinom parapijos biblijotekas, ar nebūtų iš ko dalyti ir skolyti knygų.

Tai yra visa, ponai, ką mes per šiuos keturius mėnesius padarėme. Kaip matote, mes esame dar silpni, dar vystykluose tebesame. Savo mažiutėlį motina (t. y. Centras Paryžiuje) turi dar ant rankų nešioti...

Viską mes tvarkome pagal savo draugijos įstatus, ištikimiausiai laikomės jos tradicijų ir papročių, gautų iš pirmosios konferencijos (Paryžiuje). Tokiu būdu mes dirbame ir meldžiamės visi kaip vienas, o ką gero savo širdimi ir rankomis padarome, tebūnie tai bendru mūsų turtu vargšų gerovei!

Ištrauka iš Ozanamo testamento.

Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. ... Aš atiduodu savo sielą Jėzui Kristui, savo Išganytojui. Kankindamasis dėl savo nuodėmių, tačiau pasitikėdamas begaliniu Dievo gailestingumu, mirštu apaštališkoje Romos katalikų Bažnyčioje. Pažinau visus dabartinio šimtmečio abejojimus, bet visas mano gyvenimas mane įtikino, kad nei protui, nei širdžiai nėra niekur kitur ramybės, kaip Bažnyčioje...

Jei priskirsiu ilgametėms studijoms bent kokią vertę, tai bus toji, kad jos duoda man teisę visus tuos, kuriuos myliu, nuolankiai prašyti pasilikti ištikimais religijai, kurioje aš radau apšvietimą ir ramybę.

Mano paskutinis prašymas liečia mano šeimą, mano žmoną, mano dukrytę, mano brolius ir visus jų ainius. Tepasilieka jie savajame tikėjime, nežiūrėdami patiriamų pažeminimų, neapykantos ir atsisakymų nuo Bažnyčios. Dėkoju mano numylėtai Amalijai (jo žmona. *Red.)*, kuri buvo mano gyvenimo džiaugsmas ir pasigėrėjimas... laiminu ją ir laukiu jos danguje. Tik tenai galėsiu jai atsilyginti tokia meile, kokios ji užsitarnavo...

Dar kartą dėkoju visiems tiems, kurie man kokiu nors būdu patarnavo. Prašau atleisti man mano staigumą ir blogą pavyzdį. Maldauju melstis už mane visus manuosius, šv. Vincento Pauliečio draugiją, savo draugus Lyone...

Išvertė *J. Kavaliūnas.*

S. Gira
Kl. Dulkė
Al. Sidabraitė
Myk. Linkevičius
K. Zupka
St. Zobarskas
St. Būdavas

„Drang nach Osten“

1.

Kiekviena tauta nori gyventi. Bet vargas, kai viena tauta kėsinasi kitai teises pagrobti. Ji viena nori gyvuoti, o kitas tautas — pražudyti. Vokiečiai, germanų padermė, jau seniai nori sunaikinti pasaulyje tą tautų įvairumą ir diktuoti visoms savo įsakymus. Jie nerimsta savo valstybėje ir vis grūmoja kardu visam pasauliui.

Vokiečiai XIII šimt. daugiausia veržėsi į pietus. Bet per tą visą veržimosi laiką jie nieko negalėjo laimėti tose šalyse, nes čia jau buvo tankiai gyvenami ir aukštesnės kultūros kraštai. Dėl to čia ir suvokietėjimas nebuvo jau toks didelis, o daugiau patys persiėmė tų kraštų kultūra. Vokietijos Habsburgų dinastijos imperatoriai ne tik norėjo įsistiprinti pietuose, bet ir turėti garsiausią sostinę pasaulyje, Romą, su jos tada plačiai žinomais turtais. Roma, kitaip sakant Italija, vokiečius suviliojo. Dėl to Vokietijai teko daug žmonių gyvybių paaukoti, o naudos buvo visai maža. Gali būti, kad jei vokiečiai tuo metu savo „Drang“ būtų pakreipę „nach Osten“, tai lenkų; lietuvių, latvių, estų ir net dalies rusų, kaip spėja mokslininkai, kažin ar būtų belikę. Visi, tur būt, būtų nutautę ir susilieję su vokiečių tauta. Dėl to mes dabar esame išlikę, kad vokiečius suviliojo ir juos nusilpnino pietų kraštai. Lietuva per tą tat laiką spėjo kaip reikiant susitvarkyti. Taip pat ir kitos šalys buvo jau geriau susitvarkiusios. Vokiečių „Drang nach Osten“, netiesiogine prasme, prasidėjo tada, kada Livonijos ir Prūsų ordinai atkeliavo į tuos kraštus. Livonijos Ordinas greit užkariavo latvius, livus ir estus. Vėliau ordinas nukariavo taip pat ir Prūsus. Vokiečiai vykdė „Drang nach Osten“, o lietuviai irgi nesnaudė. Jie tvarkėsi savo valstybę, nes baisus nukariautų kraštų likimas juos pamokė. Vokiečiams per tą visą laiką, kol jie nebuvo susidūrę su lietuviais, „Drang nach Osten“ iš tikrųjų sekėsi. Bet lietuviai „kietasprandžiai“, kietai prieš vokiečius atsispyrė. Čia mūšis ties Sauliais, čia prie Durbės ežero visai vokiečiams nepasisekė. Jų užkariautos sritys sukilo. Bet vokiečiai tuojau gavo pagalbos iš Vakarų ir vėl sustiprėjo. Trumpai, lietuviai iki XV šimt. buvo tikrieji vokiečių „Drang nach Osten“ stabdžiai, nes jie tada buvo ir galingiausi. Žalgirio mūšis juk keliems šimtmečiams sutrupino vokiečių galybę ir veržimąsi į rytus.

Dabar vokiečiai jau kovoja kitaip. Tada toks pat ginklas kovojo prieš tokį pat ginklą, ir vokiečiai per tą laiką negalėjo savo veržimąsi į rytus pilnai įvykdyti, nors iš dalies ir tada pasisekė. Mat, Prūsai tai — grobis vokiečių veržimosi. Dabar keičiasi kariavimo būdai. Vokiečiai pradėjo kariauti savo kultūra ir kolonizavimu. Šitas būdas visoms Pabaltijo valstybėms pavojingiausias, o vokiečiams sėkmingiausias. Jie pirmiausia nori

užimti pakraščius, o tada jau toliau siektis, nes pakraščiai geriausios vietos įsistiprinti, o jūrėmis lengviausia susisiekti su Vokietija.

Kas vokiečius verčia į „Drang nach Osten"? Ko jie nori juo pasiekti? Pirmiausia gal gyventojų perteklius, bet tuo jie dar nenusiskundžia. Tačiau jie įsitikinę, kad vokiečiai — pasauliui kultūros nešėjai. Juk Vokietija, pasak jų „...über alles, über alles in der Welt"... Vokiečių ateitis, sako Hans Altmann, neįmanoma, jei nepersunktum pasaulio vokiškąja mintimi. Aukšta kultūra duoda mums teisę visomis išgalėmis perteikti pasauliui vokišką jį būdą („Wie es zum Weltkrieg kam". III Aufl. 1916, Berlin). Kitas tautas pripažinti sau lygias jie nenori. Kiti visi, nevokiečiai, jiems „Sklave". Taigi reikia, pagal jų nuomonę, visą pasaulį nukariauti ir pasidaryti visų valdovais. Bet kaip tai padaryti?

Hegelis sako, kad karas, girdi, yra gera priemonė vienai valstybei iškilti, o kitoms žlugti. Nietsche teigia, esą reikia viską daryti ramiu būdu. Tačiau kas kliudo „Übermensch'ui", iš kelio galima pašalinti ir smurtu. Dar greitai prieš Didįjį Karą vokiečiai pradėjo vykdyti tų filosofų mintis. Jie jau daugumą vietų Baltijos pakrašty buvo kolonizavę. Buvo įsteigtos draugijos remti kitur gyvenantiems vokiečiams. Viena labai gerai žinoma jų draugija, „Ostmarkenverein", duodavo vokiečių kolonistams pinigų pirktis ūkių Latvijoj, Estijoj, Lietuvoj ir Rusijoj. Tada jie daug nutautino Baltijos pakrašty gyvenančių žmonių. Estijoj, Dorpato mieste, jie net įsteigė vokiečių universitetą. Patys rusų carai, Aleksandras II ir Mikalojus II, vokiečius globojo ir jiems net aukštas vietas pavesdavo. Vokiečiai tada labai užplūdo Pabaltijį ir Rusiją, bet tas nelemtasis Didysis karas juos vargšus suvarė į „ožio ragą". Jie jau iš tikrųjų manė čia galėsią valdyti ir plėsti savo germaniškąją kultūrą. Jei Amerika nebūtų prisidėjus pabaigoj karo su kariuomene, tai gal vokiečiai ir būtų jau turėję beveik visą Europą. Dabar vokiečiai vėl iškilo. Jie dabar nori atgauti visas pralaimėtas žemes. Šita draugija, vadinamoji „Ostmarkenverein", vėl skolija vokiečių kolonistams pinigų, ir tie perka ūkius Lietuvoj, Lenkjoj ir kitur rytuose. Vokiečiai ir mokyklose reikalauja sau didžiausių teisių, jeigu tik yra keletas ten gyvenančių vokiečių. Aiškiai matome, ką daro vokiečiai mūsų Klaipėdoj. Kaip jie čia įžuliai ir be reikalo šūkauja ir skelbia pasauliui, girdi, lietuviai juos spaudžia, neduoda lygių teisių ir t. t. Štai vėl iš Lenkijos nori atimti Dancigo uostą. Ir vis geriausias vietas jie nori paveržti, kad iš čia paskui galėtų toliau brautis į rytus.

O ką galų gale turime daryti, kad atremtumėm šitą jų „Drang nach Osten"? Kelti kultūrą ir ugdyti puolamųjų tautų vienybės meilę, nes vienai tautai prieš vokiečius atsispirti nebus galima. Jeigu šios tautos pakels aukštai savo kultūrą, tai joms bus lengva atsispirti prieš vokiečius. Bet kultūrinti reikia visas šias tau-

tas. Mokyklose mokslas turi būti geriau sutvarkytas. Vokiečių kalbai Lietuvoje nereikia duoti pirmenybės. Reikia, kad vienoj gimnazijoj būtų dėstoma vokiečių, anglų, o kitoj — rusų arba prancūzų ir lotynų kalbos ir t. t. Mums, lietuviams, ypač reikia kelti žemės ūkis, nes mūsų šalis yra žemės ūkio kraštas. Mes ateityje turime prilygti Danijai. Gali būti, kad mūsų tautai yra skirta didelė misija ateityje. Juk mes esame tarp dviejų priešingų rytų ir vakarų kultūrų. Dėl to, anot prof. Pakšto betariant, mes turime susidaryti sintetinę savo kultūrą, kuri turėtų būti už kitas aukštesnė. *Jonas Kruopis, Marijampolė*

2.

Germanai yra tas neramus Europos gaivalas, kuris visą laiką drumstė Europos gyvenimą. Tautų kilnojimąsi iš dalies sukėlė tik germanų tautos; vidur. amžiais jie visomis savo jėgomis veržėsi į pietus, norėjo būtinai paimti Italiją, bet tatai jiems nepavyko. Vėliau, pamatę, kad pietuos nieko nelaimės, vokiečiai pasuko savo politiką kita kryptimi. Rytuose buvo dideli derlingos, dar mažai apgyventos žemės plotai, ir vokiečiai pasiryžo juos pasisavinti.

Pradžioj XIII šimtmečio iš Palestinos į Pabaltįjį atsikelia kryžeivių ordinas. Jis atvykęs krikštyti pagonų tautų. Bet tai tebuvo tik markė kryžeivių gruobuoniškiems tikslams, jų pasakų Tarnkäpchen. Jų tikslas buvo pagrobti Pabaltijo žemes, jį pavergti ir čia įsikurti grynai vokišką valstybę. Beveik per ištisus du šimtu metų kryžeiviai nuolat užpuldinėjo Lietuvą, ją naikino, alino. Iš Vakarų Europos jie gaudavo nuolat paramos: ginklų, pinigų ir kareivių. Šis dviejų šimtų metų karas buvo vadinamas kryžiaus karu, nes jo tikslas buvo „apkrikštyti" Lietuvą. Kasmet kryžeiviai į Lietuvą žygiuodavo du kartu, kad galėtų duoti atvykusiems svečiams kovose pasireikšti.

Didieji Lietuvos kunigaikščiai suprato, kad tėvynė neturės ramybės, kol čia pat pašonėj bus vokiečių ordinas. Ir dėl to jie deda visas savo pastangas tiems ordinams pakenkti. Mindaugas tol nenurimsta, kol 1260 metais prie Durbės visiškai nugali Livonijos ordiną. Kęstutis visą savo amžių kovoja su kryžeivių ir Livonijos ordinais, stengdamasis išlaikyti senąsias Lietuvos sienas. Vytautas, būdamas dar tik dvidešimties metų, prisiekia atkeršyti tam nuolatiniam Lietuvos priešui ir kartais net suktų diplomatinių priemonių griebiasi ir Vytautas tai pasiekia. 1410 m. liepos mėn. 15 d. visiškai nugali vokiečių ordiną.

Nuo to laiko vokiečių ordinas merdi, bet visai numirti negali. Vytautas mano, kad, visiškai žuvus vokiečių ordinui, per daug įsigalėtų lenkai. Ar iš tiesų lenkai būtų per daug įsigalėję, ar Lietuvai nebūtų buvę geriau, jei Vytautas būtų paėmęs nors dalį vokiečių ordino žemių ir jas prijungęs prie Lietuvos, yra neaišku. Gal, priešingai, Lietuvai būtų buvę daug naudingiau!

Taip 1410 m. suduotas pirmas smūgis vokiečių „Drang nach Osten“. Praėjo keletas šimtmečių, Vokietija vėl sustiprėjo ir pradėjo tęsti tol au savo „Drang nach Osten“.

XVI šimtmety Vokietija buvo labai susiskaldžiusi. Kiekvienas grafas, kiekvienas hercogas ar kunigaikštis norėjo turėti savo valstybėlę. Imperatorius tebuvo tik imperijos papuošalas. Jis buvo tiek galingas, kiek turėjo savo kariuomenės. Kaip kiekvienas susiskaldymas, taip ir šis Vokietijai buvo labai žalingas. Dėl įvairių savitarpio karų Voketija turėjo sukaupti visas savo jėgas savo vidujiniam gyvenime ir visai neturėjo laiko pažiūrėti į tą labai svarbią jų politikos kryptį „Drang nach Osten.“

Kaunas

Ši politikos sritis naujausiais amžiais pasidarė jų egzistencijos pagrindas. Tiesa, vakarai dar labiau viliotų, bet ten tvirtos valstybės, kurias nugalėti ar nutautinti nėra taip lengva. O tuo tarpu rytuose — puiki ateitis. Čia Lietuva, Latvija, Estija — puikiausia Rusijai vieta išeiti į jūres. Juk Rusija nebus visą laiką tokia „biedna“. Ateis laikas, kada jos gyventojai nusikratys tos vergų psichologijos, sukrus ir išsivaduos iš bolševikų jungo. O, rusų ir gudų kraštai daug ką žada! Juk visos tos pusantro šimto milijonų tautos eksportas eis per šias mažas valstybėles, per šias „Zwergenstaat“ (kaip jas vokiečiai dabar vadina). Vokietijoj jau gyventojų perteklius, o čia puikiausia vieta kolonizuotis, taip

nutautinti kraštą, ir jau kąsnis burnoje. Kur nors kitur kolonizuotis nėra reikalo, nes ši „Vaterlandui“ artima vieta labai patogi. Puikiai nupiešia naujuosius vokiečių „Drang nach Osten“ uždavinius vokiečių nacijonalistų (tautininkų) organas „Stahlhelm“ 1929 m. 14 Nr. str. „Deutsche Kolonisation“: „Nėra neapgyventų sričių, bet už tai yra tokių, kurios randasi netikusiose rankose. Tose mes turim įsikurti. Ir juo arčiau savo tėvynės atramos esame, juo galėsime būti stipresni.“

Tų visų grobuoniškų tikslų vedama, Vokietija vėl pradėjo gulti rytų šalis. Po 1870 mt., kai Bismarkas sujungė visas Vokietijos kunigaikštystes vienai valdovo valdžiai, Vokietija vėl pasijuto galinti tęsti savo „Drang nach Osten“. Pirmasis uždavinys — nutautinti Mažosios Lietuvos lietuvius. 1871 metais prezidentas Hornas išleidžia įsakymą, kuriuo panaikinama lietuvių kalbos dėstymas Mažosios Lietuvos mokyklose. Vokiečiai leidžia Prūsuose pirmuosius lietuvių laikraščius („Aušrą“ ir „Varpą“), bet tai laiko tik geru įrankiu Rusijos galybei silpninti.

Spaudos draudimo laikais visas švietimas, visa kultūra ėjo iš Prūsų. Dėl to letuviai susidarė apie vokiečius labai gerą nuomonę, kad tik jie — kultūringa tauta, kad vokietis viskas, ką daro, daro iš širdies.

Atėjo didysis karas, kuris davė progą pasireikšti visam germaniškajam vokiečių būdui; pasirodė, kad vokiečiai ir dabar tėra tie patys Hagenai, kad kultūra jų visai nesušvelnino. Vokiečiai ėjo, griovė, plėšė, nežiūrėdami, ką griauja ir ką plėšia. Visa, ką rado tinkama, naudinga, visa siuntė į „Vaterland'ą“, o tu, lietuvi, gyvenk, kaip sau nori.

Vokiečiai buvo įsitikinę, kad visas sąjungininkes valstybes nugalės ir tada bus ponai pasauly. Bet šie jų planai neįvyko. 1919 m. jie buvo priversti pasirašyti sau labai nenaudingą Versalio taiką.

Taip buvo suduotas antrasis smūgis.

Vokiečiai vis nerimsta. Jie po to baisaus smūgio jau atsigauna ir vėl pradeda savo „Drang nach Osten“ politiką. Susižavėję Hegelio filosofija, kuri pripažįsta pasauly pirmenybę šiaurės germanų tautoms, jie garsiai šaukia: mums reikia rytų šalių, be jų mes negalime gyventi. Tad atiduokite tas šalis mūsų „tėviškai“ globai.

Ad. Hitleris, padedamas „ura patrijotų“ gaujų, nuolat grasina Lietuvai ją pagrobti ir aiškiai pabrėžia: — „Arba mes gyvensim, arba jūs!“

Tokių faktų akivaizdoj mes, tik apsišarvavę tikrąja kultūra, tikru religiškumu ir tikru tautiškumu (ne „ura“ patrijotizmu), pajėgsime atsispirti vokiečiams, jų grobuoniškiems tikslams.

Aitvaras.

3.

Visų tautų motto — kova už būvį.

Tautos ir valstybės amžinai kovoja už būvį. Graikai ir romėnai daugelį tautų buvo pavergę. (Romėnų ir Aleksandr. D. karai kaip tik buvo grobiamieji karai ir jų egzistavimui visai nereikalingi. Šių karų kova už būvį negalima laikyti. *Red.).* Panašiai yra ir su šios epochos tautomis. Tačiau labai dažnai vienos tautos kova už būvį uždaro vartus kitai į laimę. Tatai yra negera. Kiekvienos tautos vyriausias tikslas yra išreiškiamas lyg kokiu motto. Lietuvių dabar motto — „Vilniaus", o mūsų kaimynų vokiečių — „Drang nach Osten". Galėtume į jų motto šalčiau žiūrėti, jei mes nebūtume „Osten" zonoje. Tačiau mes stovim ties vokiečių kojomis, tad turime apsižiūrėti, kad neliktume sumindžioti. Į jų motto turime aktingai reaguoti.

Dabartinė bei būsimoji epocha.

Nedidelei mūsų tautai reikia labai stropiai sekti kiekvieną kitų, kaimynų, veiksmą, kuris bent kiek yra surištas su mūsų interesais. O ko mes galime susilaukti iš svetimųjų? Jie mums gali atnešti blogesnę ekonominę būklę, pagalios politinę priespaudą.

Svarbiausi veiksniai, kurie galėtų mus nuo kalbėtos nelaimės apsaugoti, yra bent šie: 1) krikščionybė, 2) kultūra, 3) bendras darbas, vienybė, ir susipratimas. Kalbėkim apie kiekvieną atskirai.

1. Istorija yra gyvenimo mokytoja. Pasiremdami istorijos prityrimu, mes irgi galime atlikti didelius darbus. O istorijai gerai žinoma, kokį vaidmenį krikščionybė lošė keletą šimtmečių atgal. Ji kultūrino barbarus, įvedė „Dievo taiką", kad sutaikintų sužvėrėjusius feodalus kunigaikščius, aukščiau visa ko pastatė dvasios aukštumą ir svarbą. Krikščionybė tautas suvedė į santaiką, ūgdė bendradarbiavimą aukštoms idėjoms. Jei Lietuvoj ši religija neužges, mūsų tauta bus išgelbėta nuo pragariškai išsižiojusio ir kaukiančio liberalizmo, kurio putojanti banga veržiasi į Lietuvą iš svetur. Labai rimtas pavojus. Nes išsigimimas religijoj gali privesti prie visokių dalykų, kokius tik žmogiškoji prigimtis gali išgalvoti. Rusijos įvykiai patvirtina, kad tada nėra pagarbos nei kultūrai, nei mokslui, nei kam kitam. Jei šis pavojus bus pašalintas, galėsim pagalvoti tada ir apie pašalinimą mažesnių pavojų. Dėl to religija yra pirmas ramstis, ant kurio remiasi mūsų egzistencija.

2. Kultūra — taip pat vienas iš svarbiųjų veiksnių, kurie neduoda mums suklupti. Ji ypač daug nulemia tada, kai eina kontakte su religija. Istorijoj yra daug pavyzdžių, kur mažos ar didesnės tautos per kurį laiką nutauto dėl to, jog persiėmė svetimąja kultūra, susidomėjo svetimąja kalba, o savąją atmetė.

Ar ne panašiai buvo ir su mūsų diduomene — bajorais? Kultūra bent didele dalimi paliuosuoja nuo ekonominės pareinamybės. Aukšta kultūra diktuoja kaimyninėms tautoms įstatymus; kultūra pavergia tautas. Lygiai taip dabar yra ir su kinais, kurie persiėmė japonų kultūra. Svarbiausias kultūros atramas mokslas labai apsaugoja nuo vergavimo svetimiems kultūrinėje plotmėje.

3. Nemažiau nulemia ir sutartinis veikimas. Jei vieni statys, o kiti griaus, — nebus kultūros, nebus ir nieko! Žingsnio į priekį tada nepadarysime, nebent tik atgal, nes griovimo darbas yra lengvesnis, negu statymo. Noriu čia paminėti vieną didelę mūsų ydą — nereikalingą svetimtaučių aukštinimą. Taip elgtis tiesiog neprotinga. Kodėl būtinai mes palaikome krautuvininką vokietį, žydą ar rusą, o ne lietuvį?! Tai lietuvis turi pasitenkinti tik rėželiu smilčių, žemės ūkiu? Ne! Lietuva turi būti lietuviška, o ne vokiška ar hebrajiška. Lietuvis turi ir prekyboj ir pramonėj — visur — vadovauti. Jis šeimininkas turi būti, o vokietis — samdinys. Kovokim ir mes aštriai ir griežtai, tik mūsų priemonė tebūna vienybė ir sutarimas, tai svetimšaliai pranyks savaime, kaip gydoma žaizda. Neniekinkim kooperacijos, nes tai — mūsų išganymas. Direktyvos turi būti duodamos per radijo, spaudą, org-jas ir kit. Tik reikia vienybės. Kol mūsų org-jos pešis, tol priešas galąs mums dalgį. Būkime toki, kaip buvo Fridrikas Ozanamas, laimėsim.

Štai trumpai apie mūsų atsparumą prieš svetimus gaivalus. „Lietuva pasaulio horizonte“, kalba prof. Pakštas, „dar didelis klaustukas. Pasauliui dar nedavėme nei didelių mokslo žmonių, nei genijų — išradėjų. Gyvename tarpe gausių tautų, tad mūsų 3 milijonai gali atsimiešti kaip pieno lašas jūroje“. Tai matydami, mes turime daug dirbti, kad pasivytume kaimynus. Nuo mūsų nemirštamos kūrybos pareis geležinis atsparumas. Moksleiviams, kaip ateities darbininkams, skirta tai didelei misijai ruoštis.

Chrizostomas Rinkevičius, Marijampolė.

4.

Vokietija, ištisus amžius buvusi politinių ir kultūrinių kovų arena, nenurimsta dar ir šiandie. Ji, kaip įaudrintos jūrės, banguoja, verčia kaimyninių valstybių sienas. Dabar hitlerininkai vėl nori atgaivinti prieš septynis šimtus metų paskelbtą šūkį: „Drang nach Osten“, nes, kaip Hitleris „Mein Kampf“ knygoj sakosi, jiems 1914 metų sienos esančios per siauros, jiems neužteksią tiek žemės vokiečių tautai išmaitinti. Todėl dabar ryžtasi veržtis į rytus, kur, kaip jie sako, guli jiems Dievo duoti gražūs žemės plotai. Dabar iš beskurstančios Rusijos jiems nebus jokio pavojaus. Užtat jie nori apsidirbti su žemesnės kultūros ir vertybės mažesnėmis tautomis, kurių tarpe esame ir mes.

Mums grėsia aiškus pavojus, ypač dėl to, kad mes dar einame į dvasios verguvę. „Pakanka tik įsisąmoninti, kokia oficija-

linė ideologija aidėte aidi mūsų visuomenės gyvenime, kad įsitikintume, jog mes einame į dvasios verguvę. Ar mums neįrodinėja oficiozo skiltys, kad tikrai laisvos yra tik laukinės tautos, ir kad kultūringos tautos yra labiau suvaržytos, negu kokios kitos?... (Ateitininkų ideologija, Prof. St. Šalkauskis, 126 p.).

Taigi, šiuo kritingu momentu, kada vokiečiai tyko Klaipėdos, mums kyla būtinas reikalas užsigrūdinti Dievo ir Tėvynės meile, nes be Klaipėdos būsim, kaip paukščiai surištais sparnais, ir mums grės ne tik dvasinė, bet ir politinė verguvė.

Todėl, draugai, visų pirma atgimkim Kristuje. Tada nusikratysim savo dvasios verguvės pančių ir sukursime savarankišką tautinę kultūrą, kuri mums yra geriausias apsigynimo ginklas. „Mes visados turime laikyti mūsų dėmesio centre tai, kad stipriausia mūsų apsigynimo bei atsilošimo priemonė yra ne materialis ginklas, bet plati, kilni ir šiuo savo kilnumu sugestyvinė kultūrinė idėja“ (Ateitininkų ideologija, 116 p.). Taigi, susipraskime, kas esą, kas mums reikia dirbti, ko iš mūsų reikalauja Dievo ir Tėvynės idealai. Supraskime gresiantį mums iš Vokietijos pavojų, susiburkime į draugiškus būrius, linksmai paduokim vienas antram tolerancijos ir artimo meilės ranką, organizuotai atsinaujinkim Kristuje ir drąsiai stokime į kovą tiek su mūsų dvasios stelbėjais, tiek su tykančiais mūsų tėvynės priešais. Mes turim nė pėdos žemės neperleist į priešų rankas, nes ji yra aplaistyta mūsų brolių krauju.

Nors mūsų tauta maža, bet gali pasirodyti esanti kietas riešutas, jei bus mūsų tarpe vienybė ir santaika. Mes sujungtomis jėgomis galime milžinišką priešą nuveikti. Ir mūsų laisvė gali būti garantuota.

Mums reikia labiau tėvynė pamilti. Tiek džiaugsmo kiekvienas lietuvis čia semia, kiek nusiraminimo teikia jo džiuginanti Tėvynė! Čia tu gyveni, čia gimei, čia ir tėvai vargo... Negi leisi, kad priešai brautųsi į Tėvynę?! „Nėra meilesnio daikto už gimtąją šalį ir tėvus, nors tu kuo geriausiai ir turtingiausiai pragyventi galėtum toli nuo tėvynės“ (Odisėja, IX). Kiekvieną lietuvį džiugina Tėvynė, vilioja jos vaizdai. Kaip tai Motinai negali atsidėkoti! Nors ji maža, bet meilės verta. „Es ist das kleinste Vaterland der grösztеn Liebe nicht zu klein. Je enger es dich rings umschlieszt, je näher wird's dem Herzen sein“ (vokiečių priežodis).

Pamilę Tėvynę, sustiprinę savo jėgas krikščioniška savitvarda, išsilaisvinę iš dvasios ir tuo pačiu kultūrinės vergijos, mes stokime į garbingą kovą ir ginkime tai, ką mūsų protėviai gynė.

Tas nelietuvis, kurs Tėvynę
Bailiai kaip kūdikis apleis,
Kursai pamins, ką bočiai gynė
Per amžius karžygio keliais.

A. Šeškevičius.

REDAKCIJOS ŽODIS.

Buvome prašę malonius savo skaitytojus moksleivius parašyti mums 5 minučių kalbą „Drang nach Osten“. Mūsų prašymas nebuvo veltui: gavome ne vieną rašinėlį, kurių ketvertą čia įdėjome. Redakcijos galva, geriausias rašinys yra draugo Jono Kruopio iš Marijampolės. Svarbu, kad jis gana vykusiai mėgina nurodyti filosofijos įtaką istorijos vyksmui. Istorija iš tiesų nėra vien aklų kovų už būvį grandinė, ji nėra ekonominių situacijų kompleksas, priešingai — istoriją kuria asmens, išeidami iš savo pasaulėžiūros. Pasaulėžiūra yra taikos ir karų priežastis. Ir šv. rašto žodžiai „Bus viena avidė ir vienas Ganytojas“ kaip tik tą patį pabrėžia: jei žemėj viešpatautų vienas Kristaus mokslas, išnyktų nesantaika.

Šis platesnis draugo žvilgsnis vertinant istorinius įvykius ir privertė mus jo straipsnį skaityti geriausiu ir paskirti pažadėtą dovaną. Jūsų dar laukia prof. Ereto dovana. Sukruskite į šiaurės ašigalį!

Bendras visatos reginys

Šis dalykėlis imtas iš Chateaubriand'o „Génie du Christianisme“ (I tom. I kn. II sk.). Nors šis vertingas, garsus kūrinys nebėra naujas, nors jame yra ir silpnumų, bet jo poezija tebetrykšta gyvybe ir lyg deimantais žiba tiesos kibirkštimis, kilniomis mintimis. *Š. S.*

Yra Dievas; Jį laimina pakalnių žolės ir kalnų kedrai, Jam dūzgia vabzdys savo pagyrimus, dramblys Jį sveikina aušrai auštant, paukštytė čiulba lapuos, perkūnas skelbia Jo galybę ir okeanas apreiškia Jo begalybę. Tik vienas žmogus tarė: Nėra Dievo.

Bet ar yra buvęs bedievis, kurs nelaimėse nebūtų akių pakėlęs į dangų, o laimėj nebūtų metęs žvilgsnio į žemę? Argi prigimtis jau tiek toli, kad negalėtų į ją įsistebėti, argi jis mano ją esant aklo atsitikimo rezultatu? Bet koks gi atsitikimas būtų galėjęs priversti netvarkingą ir atkaklią materiją, kad ji susirikiuotų tobula tvarka?

Tie, kuriems gamtos gražumas eina Aukščiausios Išminties įrodymu, turėtų pastebėti dalyką, kurs neapsakomai padidina stebuklų sferą. Šit: judėjimas ir poilsis, tamsa ir šviesa, metolaikiai, žvaigždžių kelionė, kuri įvairina visatos papuošimus, tik matomai vienas kitą pakeičia; iš tiesų, tikrumoje, jie yra pastovūs. Scenos, kurios nyksta mums iš akių, iškyla kitoms tautoms; kaitos neregimai, bet — susekamai.

Suimkim mintimi vienan momentan gražiausius gamtos atsitikimus; įsivaizduokim, kad išsyk matom visas paros valandas ir visus metolaikius, pavasario rytą ir rudens rytą, naktį

žvaigždėmis apsėtą ir naktį debesų apniauktą, pievas gėlėmis vainikuotas, girias šalnų nunuogintas, laukus pjūčių nuauksintus, — ir turėsim tuomet tikrą visatos reginio idėją. Tuo metu, kai stebies ta saule, kuri grimsta po vakarų skliautais, kitas stebėtojas ją regi išeinant iš aušros sričių. Kokia gi neįmanoma magija tas senasis šviesulys, kurs nuilsęs ir liepsnodamas užmiega vakaro dulkėse, ta pačia akimirka yra šiuo jaunu šviesuliu, kurs, rasoje sudrėkęs nubunda rytmečio aušros šyduose? Kiekvieną dienos valandėlę saulė ir teka, ir spinduliuoja zenite, ir leidžiasi.

Vertė *Š. S.*

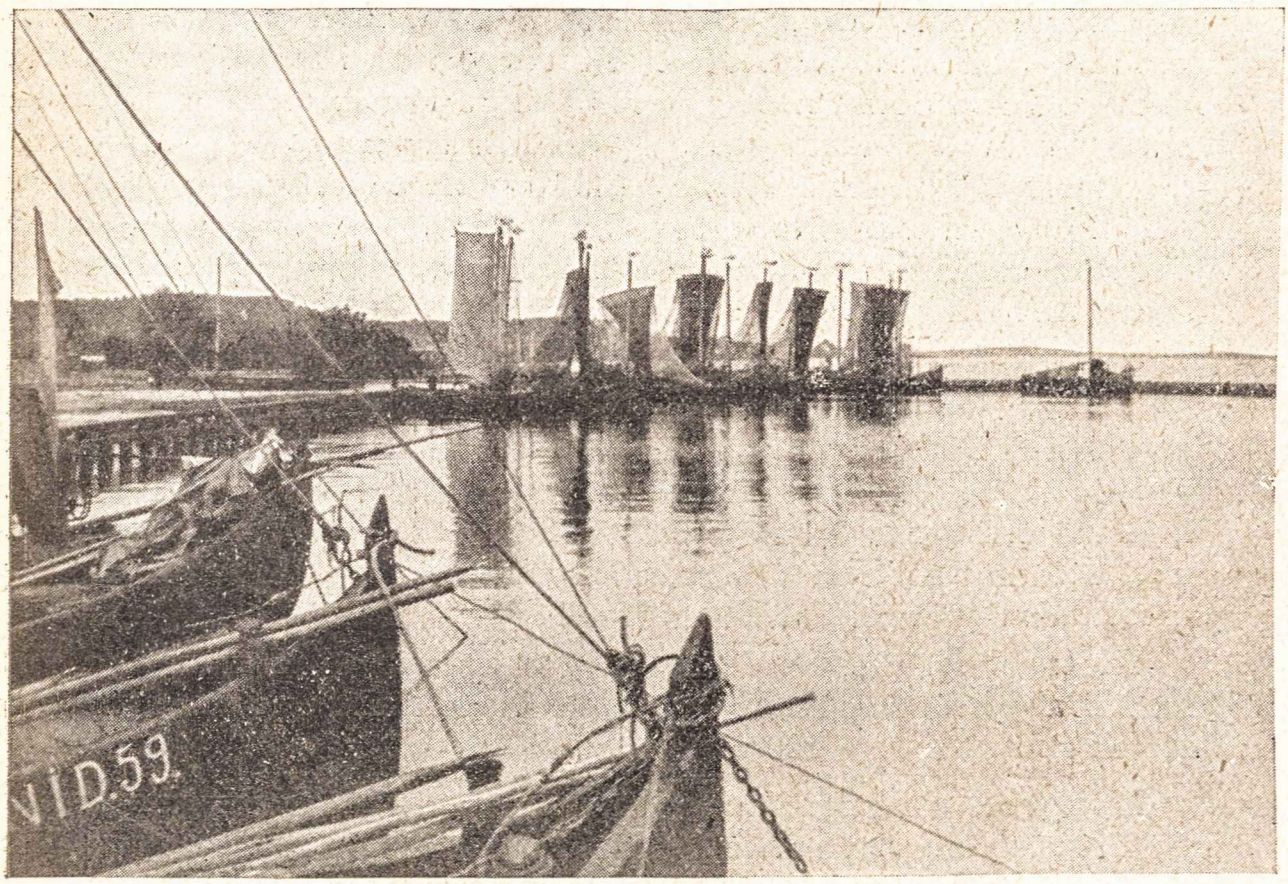

Nidos žvejų uostas. Foto P. Babicko.

Mes esame kaip tas Evangelijos samaritonas, mes jau matėme, kaip visuomenė paklydo, kaip ji pateko į plėšikų rankas ir buvo klastingų proto riterių apiplėšta.

Tačiau tuo keliu ėję kunigas su levitu nepraėjo pro šalį. Kupini meilės jie prisiartino prie žmonijos, bet ši kliedėdama juos atstūmė. Ji bijojo jų. Bet mes, būdami dar niekieno nežinomi, mes trokštame prie jos prisiartinti, pasilenkti prie jos žaizdų ir... įlieti į jas aliejaus ir balzamo. Mes mielai pakeltume ją iš purvų, trokštame ją suraminti ir paguostą vėl grąžinti Bažnyčiai, šiai dieviškai auklėtojai, kuri gali suteikti jai ramybę ir parodyti kelią į amžinąjį gyvenimą.

Fr. Ozanamas.

Katalikių moterų kongresas Kaune

Lietuvės katalikės moterys, minėdamos organizuoto darbo 25 metų sukaktuves, pasiryžo padaryti nepaprastą dalyką — per Sekmines sušaukti Kaune visų katalikių moterų organizacijų Kongresą. Kai kas į šiuos pasiryžimus žiūrėjo visai skeptiškai, nesitikėdami, kad krizio metu būtų galima su norimu pasisekimu tuos užsimojimus realizuoti. Tačiau Kongresas praėjo su tokiu pasisekimu, kokio nesitikėjo net ir pačios rengėjos, nes į Kongresą suplaukė iš visų Lietuvos kraštų apie 10.000 moterų.

Pirmą ir antrą dieną Sekminių buvo bendros pamaldos, kurias laikė J. E. Arkivyskupas Metropolitas ir J. E. vyskupas Kukta. Pirmą dieną moterys meldėsi taikos intencija. Taikos šventei pritaikintą labai gražų ir turiningą pamokslą pasakė prof. Dr. Ūsoris. Tą pačią dieną pamaldų metų buvo pašventinta L. K. M. Vyriausio Sekretorijato vėliava. Antrą dieną visos Kongreso dalyvės organizuotai priėmė šv. Komuniją ir meldėsi už savo mirusius narius. Pamokslą pasakė J. E. vysk. M. Reinys.

Įspūdingiausia Kongreso dalis — eisena, kuri iš Rotušės aikštės pro Karo Muziejų ėjo į Petro Vileišio aikštę — posėdžio vietą. Karo Muziejuj žuvusiems už Lietuvos laisvę buvo uždėtas gyvų gėlių vainikas. Prie paminklo gražią kalbą pasakė p. Pr. Pikčilingienė, pabrėždama, kad atgaunant Nepriklausomybę, motinos, atiduodamos savo sūnus, Tėvynei aukojo didžiausią auką. Jos neatsisakys tokių aukų atiduoti ir už Vilnių.

Eisena buvo tokia didelė, kad joje vienų vėliavų buvo apie 150, ir kai pirmosios atėjo į Petro Vileišio aikštę, paskutiniosios dar tik judinosi nuo Karo Muziejaus.

Kongreso atidarymo metu atvažiavo J. E. Arkivyskupas Metropolitas. Jam buvo iškeltos didžiausios ovacijos, ir pakviestas į Garbės prezidijumą.

Per Kongresą buvo skaitytos dvi paskaitos: 1. *Moteris šių dienų ekonominiame gyvenime* — skaitė p. M. Požėlaitė-Sideravičienė. Prelegentė nurodė, kad reikia stengtis visa, kas galima pasigaminti namie. Tuo būdu bus galima lengviau išsigelbėti iš krizės. Namų gamyba tam gali daug padėti. Be to, prelegentė siūlė steigti visose kaimo organizacijose namų pramonės sekcijas, kurių tikslas studijuoti rinkos reikalavimus, mokytis gaminti ir įtraukti kuo daugiausia narių.

2. *Ateities veikimo gairės* — p. M. Galdikienė. Prelegentė iškėlė krikščionybės dėsnį, kuris sako, kad nėra nei vyro, nei moters, bet visi lygūs Kristuje. O tai moterų atžvilgiu dar neįgyvendinta. Esame ne tik moterys, bet ir asmenybės, kurioms turi būti laisvas kelias pasireikšti pagal palinkimą ir sugebėjimus. Reikia eiti į tai, kad moterys būtų apsaugotos nuo fizinių ir

moralinių skriaudų. Didžiausias uždavinys kovoti su besiveržiančiu į mūsų šalį nukrikščionėjimu.

Per Kongresą buvo surengta *namų pramonės paroda, sporto* ir *dainų šventė.*

Parodą globojo p. Sideravičienė. Parodoj buvo šie skyriai: namų pramonės — audiniai, darbeliai, mezginiai, seklyčia, virtuvė, namų ruošos ir žemės ūkio mokyklų, spaudos, etc. Pažymėtini — p. *Varnienės* vaikų auklėjimo skyrius pagal M. Montessori metodą, *motinos ir vaiko skyrius,* kurį globojo p. Ragaišienė. Čia buvo duodami ir praktiški patarimai. Šioj parodoj buvo ir L. K. Blaivybės Dr-jos vaisvynių skyrius, kur lankytojai galėjo susipažinti, kaip gaminamas bealkoholinis vynas. Parodoje galima buvo ne tik pamatyti įdomių ir gražių dalykų, bet ir pasimokyti, kaip ir ką galima namie pasigaminti, ką pabrėžė ir p. Starkienė, L. K. M. Vyr. Sekretorijato pirmininkė, šią parodą atidarydama. O moteris, parduodama savo namų gaminius, tampa ekonomiškai nepriklausoma, o to šiais laikais reikia ypatingai siekti.

Sporto šventei vadovavo p. *K. Steponaitytė.* Be bendros mankštos, pasirodė ir atskiri klubai. Be kitų dalykų, publiką labiausiai sudomino „Kongreso traukinys".

Dainų šventės programą išpildė jungtinis moterų choras, kuriam dirigavo p. *A. Nezabitauskaitė-Galaunienė.* Tai *pirmoji* dainų šventė ne tik Lietuvoj, bet ir visam *Pabaltijy.* Buvo padainuota Brazio, Šimkaus, Tallat-Kelpšos ir M. K. Čiurlionies komponuotos dainelės. Nors kai kurios dainelės buvo ir sunkokos vienų moterų chorui išpildyti, bet choras visai gerai sudainavo; publika kėlė dideles ovacijas, o dirigentei įteikė labai daug gėlių.

Baigiant Kongresą, priimta 10 reikšmingų aktualiais gyvenimo klausimais rezoliucijų, kaip *moterų teisių ir ekonominio savarankiškumo,* katalikų socijalinės akcijos, tautinio meno, tautiškos ir namų pramonės ir kitais reikalais.

Reikia dar pažymėti, kad Kongresas susilaukė daugybės sveikinimų. Sveikino šv. Tėvas, mūsų ganytojai — Arkivyskupas ir vyskupai, ir ne tik katalikiškosios organizacijos bei jų veikėjai, bet ir Evangelikų Moterų Draugija, Škotijos ir Amerikos lietuviai ir kit.

Baigiant reikia pažymėt, kad šis Kongresas parodė katalikių moterų aktyvų veikimą visose srityse, kur jos nenuilstamai dirbo per 25 m. ir dar su didesniais pasiryžimais pradėjo antrąjį šimtmečio ketvirtį.

Didelė garbė tenka rengėjoms, o ypatingai Kongresui Rengti Komiteto pirmininkei *Dr. V. Karvelienei* už jų sumanumą ir pasiaukojimą rengiant tokį didžiulį Kongresą, už jo tokį pasisekimą. Be to, negalima nepaminėti, kad didžiumą Kongreso darbų atliko studentės ateitininkės.

Al. Savickaitė.

Apžvalga

MARŠALAS FOCH'AS

Kam nėra žinomas šis vardas?! Tai Didžiojo Karo laimėtojas. Tas prancūzų žemės garbingas sūnus, kurs dar neseniai mirė, buvo ir didelis katalikas. Jo paskutinieji gyvenimo žodžiai buvo: „Dangus... vykime tenai!" Foch'as buvo didelis vadas, nes buvo didelis krikščionis. Tikėjimas, kuris gaivino Foch'ą, anot vieno prancūzų rašytojo, buvo tai tikėjimas perkeliąs kalnus, tikėjimas pilnas pasitikėjimo Dievo Apvaizda. Ar gali geriau pareikšti jo pasisakymą savo priklausomybės nuo Dievo kiti kokie žodžiai, kaip šie: „Klausiate kodėl nugalėjome? nemokėčiau į tai tiksliai atsakyti... mes buvome tik įrankiai. Čia veikė Dievo ranka". Jo tikėjimas buvo gyvas ir veiklus. Net karščiausių mūšių metu jis įstengdavo surasti vieną antrą pusvalandį laiko maldai artimoje kaimo bažnyčioje. Net didžiausių pasaulinių iškilmių metu jis religinių kataliko pareigų neužmiršdavo. Dar jam begyvenant, jau apie jo nepaprastą religinį uolumą ir gyvenimą buvo skelbiamos legendos. Pasakojama, kaip vieną naktį jam ilgai besvarstant tam tikrą susidariusią painią fronte situaciją, pasirodžiusi jam šv. Marija, ji suraminusi ir patarimų suteikusi. Foch'as pasižymėjo nepaprastu valios tvirtumu ir savo aiškiais, nesvyruojančiais karo įsakymais. Jo „aš noriu" todėl taip energingai skambėjo, kad jo pagrindas buvo „aš tikiu". Tik tikėjimas gamina valios didvyrius, tik jis gamina vadus!

Savižudybė ir konfesijos. Kasdien skaitome laikraščiuose apie žmonių pasikėsinimus nusižudyti. Žudosi jauni, žudosi ir seni. Vieni iš skurdo, kiti iš meilės, tretiesiems „nusibodo" gyventi ir t.t. Taip praneša kasdienė spauda apie įvairias tų nusižudymų priežastis. Vieni žmonės, kaip tai jiems nurodo religija, visą savo gyvenimą Dievui tarnaudami, Jį tik teskaito savo gyvybės ir mirties Viešpačiu, kiti gi, atmesdami Dievą, nepripažindami jokio autoriteto, atima sau tą gyvybę, kurios patys nepasiėmė. Todėl savo gyvybės įvertinimas priklauso nuo žmogaus religinių įsitikinimų. Tik religija įprasmina gyvybę, jinai yra mūsų gyvybės gyvybė. Jeigu mes palyginame įvairių konfesijų savižudžių skaičių, tai įvairios statistikos mums parodo, kad katalikų yra daug mažesnis savižudžių nuošimtis, negu kitų konfesijų. Sudarytos savižudžių statistikos Vokietijoje parodo, jog protestantiškosiose Vokietijos dalyse trisyk daugiau savižudžių, negu katalikiškosiose. Kaip tai išaiškinti? Labai paprastai. Protestantizmas, kurs leido kiekvienam laisvai aiškintis šv. Raštą, suardė savųjų pasekėjų tikėjima. Šiandien protestantai viskuo abejoja, pagrindines krikščionybės tiesas atmeta, ir todėl toks gausus jų konfesijų susiskaldymas. Viskuo abejodamas, jokių pastovių, objektyvių tiesų nesurasdamas, protestantas įpuola į pesimizmą. Jo religija neįprasmina gyvenimo, neturi priemonių jį suraminti. Ir todėl tiek daug savižudžių. Visai kitaip jaučiasi katalikas. Jis girdi autoritetingą Bažnyčios mokslą, tos Bažnyčios, kuri nei pati svyruoja, nei kitiems leidžia svyruoti. Jis turi tvirtą atramą Bažnyčios moksle. Bet, žinodama žmogaus silpnumą ir suprasdama tą nuovargį, kurio patiria žmogus, bekovodamas su įvairiomis gyvenimo sunkenybėmis, Bažnyčia sustiprina jo dvasią išpažinties ir šv. Komunijos sakramentais. Kiek suraminimo gauna katalikas, tikėdamas į mūsų tarpe esantį gyvąjį Kristų, Jį belankydamas, kiek paguodos patiria jis, įvairių rekolekcijų ir kitų pamaldų metu!

Tas viskas sustiprina kataliką ir suteikia jam naujų jėgų kovot su gyvenimo vargais. Ypač išpažintis apsaugoja nuo savižudybės. Tai patvirtina net įvairūs nervų gydytojai. Išpažintis, sugrąžindama suardytą vidaus lygsvarą, vėl duoda gyvenimo ramybę. Tai visa mato ir supranta

kai kurie protestantai, ir todėl vis dažniau pasigirsta išpažinties ilgesio žodžiai jųjų spaudoje. Protestantų Išganymo Armija įkūrė tam tikrus biūrus savižudžiams, kad tie žmonės, kurie jau nustojo jėgų gyventi, nuėję į tą biūrą ir vienam iš sektos narių savo vargą išpažinę nusiramintų ir panorėtų gyventi. Tad, ar ne aišku, kad kuo tvirčiau tikėsime, tuo daugiau turėsime energijos gyventi, kuo dažniau tą tikėjimą religinėmis praktikomis pareikšime, tuo bus gyvenimas prasmingesnis ir vaisingesnis! Tik iš tikėjimo gimsta energija ir gyvenimas. Netikėjimas gi, gamindamas gyvenimo dezertyrus — savižudžius, yra mirtis!

Jų ir mūsų taktika. Jeigu mes pažvelgiame į verdančią tarp tikinčiųjų ir netikinčiųjų kovą pasaulyje, tuojau pastebime keistą reiškinį, būtent, kad katalikų priešai visuomet puola, tuo tarpu katalikai dažniausiai tik ginasi. Jie yra puolantieji, mes gi puolamieji. Kur tik susirenka žmonių būrelis — vagone, tramvajuje ar kur kitur ir užsimezga kalba apie tikėjimą, retai kuomet išgirsi, kad katalikas įtikinančiais argomentais mėgintų griauti ateizmą, materijalizmą ir kitas prieštikybines doktrinas, tuo tarpu nuolat girdi, kaip Katalikų Bažnyčios priešai išjuokia tikėjima ir Bažnyčią. Jie nuolat įkyriai tvirtina, kad tikėjimo tiesos prieštaraujančios protui, jie nuolat kartoja tuos pačius pasenusius priekaištus apie inkviziciją, blogus popiežius ir t. t. Tai vis seniai išaiškinti, atremti priekaištai, tačiau nuolat kartojami. Kodėl tada katalikai yra visuomet puolami, o patys niekuomet nepuola?! Čia iš dalies kaltas katalikų bailumas, klaidingai suprastas kuklumas, bet daugiausia kaltas mūsų priešų mokslo nepažinimas. Juk prieštikybinės doktrinos yra pilnos sau prieštaravimų ir trūkumų, kuriuos mes galėtume su dideliu pasisekimu pulti. Jeigu jiems atrodo, pavyzdžiui, nepriimtina tai, kad pasaulį sutvėrė Dievas, tai ir mums visai nepriimtina ir protui prieštarauja jų „dogma", kad pasaulis patsai atsirado arba jis buvo amžinai. Kodėl mes negalėtume tą jų nesąmonę pulti?! Jie kalba apie inkviziciją, apie katalikų netoleranciją, kodėl mes negalėtume patys juos pulti, įrodinėdami jų nesulyginamai baisesnę inkviziciją, prieš kurią beveik nvksta mums primetamas priekaištas?! ir t. t. Tas nuolatinis priešų puolimas tai gudri jų taktika, nes daug lengviau pulti, kritikuoti ir tuo būdu išvengti savo mokslo minusų iškėlimo, negu gintis. Taip darydami jie sutrukdo mūsų svarbiausį tikslą — užkariauti žmonių protus ir širdis Kristui. Nuolat kartodami tuos pačius melagingus priekaištus tikėjimui, jie pagaliau juos taip išreklamuoja, kad jie virsta ko tik ne tiesa daugelio protuose. Vienu žodžiu, netikintieji turi daugiau arogantiškumo ir drąsos, negu mes. Argi jie būtų daugiau įsitikinę, negu mes? Tad gana tos tik gynimosi taktikos, kuri tik parodo mūsų bailumą ir padėties neįvertinimą, daugiau drąsaus puolimo, kurs viens tik laimi!

Knygos

E. Ožeškienė. PASKUTINĖ MEILĖ. Apysaka 2-se dalyse. Išvertė ir išleido *Sofija ir Stasys Dabušiai, Kaune.*

Dabušiai mūsų literatūrai yra davę jau keletą vertingų verstinių dalykų. Apysaka „Paskutinė Meilė" skaitytojams turėtų būti tiesiog siurprizas. Šiais iškrikimo ir paviršutiniškos pažiūros į meilę ir šeimos santuoką laikais „Paskutinė Meilė" yra dar vienas šviesus pragiedrulis literatūriniame mūsų gyvenime. E. Ožeškienės, kaip ir M. Pečkauskaitės, raštuose jaučiamas žmoniškumo, kilnumo, švelnumo, moters sielos tragizmo, švelnaus lirizmo, pasiaukojimo pradas. Ožeškienė taip artistiškai, taip psichologiškai ir įtikinančiai gebėjo piešti apysakos hero-

jų sielos išgyvenimus, kad skaitytoją jaudina kol perskaitai. Apysakoj neišvengta spekuliatyvinio elemento, moralizacijos, bet visa tai gana gyvenimiška, išdėstyta vaizdingais posakiais, kad norisi mintinai išmokti ištraukų.

Trumpai pažvelkime į apysakos turinį. Ukrainos dvarininko duktė Regina vos pamačius įsimyli į jauną dvarininką Ružinską, kuris ją ir veda. Praėjus pirmosios meilės svaiguliui, Regina pasijaučia nusivylusi. Pradeda savo vyro neapkęsti, ypač kad vyras labiau domisi šunimis, arkliais, medžiokle, o ne ja. Dėl to daug kenčia ir pagaliau su vyru išsiskiria. Sveikatai pataisyti Regina su broliu išvažiuoja į Druskininkų kurortą, kur susipažįsta su brolio draugu inžinierium Steponu Ravicku. Ilgainiui vienas antrą pamilsta. Kartą Ravickas besiirstant pastebi ant jos pirštų jungtuvių žiedą. Meilės ir nusivylimo kankinamas, jis išvažiuoja. Tik vėliau, kai jos brolis su užrašais netyčia iam atsiuntė ir Reginos dienorašti, Ravickas jį perskaitęs, pamato, kad Regina jį myli ir nuo pirmojo vyro yra paties popiežiaus atskirta — jis gali ją vesti. Skubiai grįžta į Druskininkus, pasisako ją mylįs, ir laimingi abu išvažiuoja iš Druskininkų. Tuo apysaka ir baigiasi.

Regina nusivylusi pirmąja meile, kuri buvo tik vaisius susižavėjimo išviršiniu grožiu, pamatė, kad jos auksinės svajonės sudužo į žiaurios tikrovės uolą. Vietoj ieškotos meilės ir šeimos gyvenime laimės ji rado pragarą. Tik atsipeikėjusi pamatė, kas tikroji meilė: kai siela pamilsta sielą. Sutikusi inžinierių, ji suprato, kad jos sielos tikrosios meilės ilgesys tik jo sieloj gali rasti atbalsį. Inžinierius, taip pat tik ją pamatęs, išgirdo sielos balsą, naują jausmą, kuris jame seniai brendo — meilę moteriai, kokios jis seniai ilgėjosi, laukė; taip vienas antrą pamilo tikrąja ir paskutine meile.

Apysakoj yra ir daugiau personažų įvairių luomų, pažiūrų ir nusistatymų atstovų. Jie nupiešti trumpai, meniškai; kai kurie — tikros gyvenimo karikatūros, pasipūtę povai, besieliai mizantropai, iškrypusių aistrų žmonės, mėgstą formą, nesigiliną į sielos gylę. Tai išsigimusių žmonių luomas.

Jeigu dar pridėsim gražią, sklandžią, švelnią vertimo kalbą, tai knygos visais atžvilgiais skaitytinos. Ir besimokančiam jaunimui, ypač mergaitėms, ir auklėtojams, ir visiems inteligentams „Paskutinė Meilė“ paliks gražų įspūdį, o ne vienam patarnaus susidarant sveikas, krikščioniškas pažiūras į meilę, į šeimynos laimę.

M. Bridiškis.

SEPTYNI. Poezijos antologija. Redagavo *Kl. Dulkė*. „Sakalo“ leid. 1933 m. 104 pusl. Kaina 3 lt.

Štai vėl naujas poezijos rinkinys, kuriame telpa septynių poezija: Stasiaus Būdavo, Klemenso Dulkės, Myk. Linkevičiaus, Alės Sidabraitės, Sirijos Giros, Stepo Zobarsko ir Kazio Zupkos. Neaišku, kuriuo tikslu šie septyni poetai susibūrė, kodėl čia nėra dar vieno kito vardo, — kad ir jiems lygaus, jei dar kiek ir ne stipresnio. Visą rinkinį perskaičius pastebi, kad čia neturėta noro suburti vienos kurios krypties atstovai; taip pat nematyti pastangų ko nors naujo ieškoti.

Šiaip ar taip kalbėsim, bet faktas įvykęs — turim naują poezijos rinkinį. Ta proga ir ryžtamės tarti žodį apie jo įtalpą.

Visi septyni poetai duoda po septynis eilėraščius, kad ir ne vienodo ilgumo. Tai lyg būtų gavėnios simbolika (7 savaitės po 7 dienas).

Stasius Būdavas — geresnis novelistas, negu poetas. Nuo išleisto 1926 m. eilėraščių rinkinėlio „Širdies stygoms virpant“ pastarieji eilėraščiai veik niekuo nesiskiria. Būdavas forma nesirūpina. Jo eilėraščių ritmas tai šen, tai ten sušlubuoja, o rimai visiškai neįvairūs. Be to, visų eilėraščių rimas tas pats: derinama 2-ji eilutė su 4-ja, 1-ji ir 3-ji nerimuotos. Taip pat stinga vaizdų, kurie įneštų į Būdavo poeziją naujumo. Dar pastebėtina, kad Būdavas neišlaiko minties ritmo, o tai poezijoj itin svarbu (pav., „Liūdni daiktai“, 2-sis posmas, 13 pusl.).

Šiaip Būdavas nuoširdus iki sentimentalumo. Jo poezijos motyvai — tėviškė, jos nasiilgimas, gamta.

Klemensas Dulkė į šį rinkinį deda tik savo pasisakymus. Motyvai neišeina toliau iš autoriaus išgyvenimų. Forma nėra originali. Rimai tie patys, kaip ir Būdavo. Patartina Dulkei daugiau kreipti dėmesio į stilių, jis negali kaitaliotis kas posmas. Stilius turi būti augte suaugęs su mintimi bei vaizdais.

Myk. Linkevičius žymiai stipresnis už pirmuosius. Tiesa, ir jo poezijos motyvai nėra įvairūs bei nauji, tačiau forma geresnė, rimai gana įvairūs. Šiek tiek jaučiama įtakos vyresniųjų, bet ir tai daugiau stiliaus atžvilgiu, ne formos. Linkevičius daugiau linkęs į ekspresijonizmą. Žinoma, jis nėra tikrąja žodžio prasme ekspresijonistas, bet šiai krypčiai artimas. Jo eilėraštis „Amen", (kuris į šį „Ateities" nr. dedamas) yra geriausias ne tik iš visų Linkevičiaus eilėraščių, bet ir šio rinkinio. Tame eilėrašty autorius gerai įsijautęs, ir, be to, jis yra originalus. „Pasiteisinimą" nevertėjo dėti, jame poetiškumo nėra.

Alė Sidabraitė — romantikė. Ji sako tai, ką išgyvena, ką širdis liepia. Bet formos atžvilgiu ji nedaro pažangumo (palygink „Eskizus" 1930 m. S. M.), tačiau vaizdų pasitaiko vykusių.

Vyt. Sirijos Gira galima pavadinti „Sachlichkeit" atstovu. Jam nesvarbu vaizdas, bet žodis ir su juo susijusi mintis. Sirijos Gira netuščiažodžiauja, jis originalus, forma vykusi, bet sausa. Tokią poeziją galima būtų proza pavadinti, jei ji nebūtų eiliuota. Muzika jai suteikia poezijos vardą. Tačiau kai kur S. Gira per daug linkęs pozuoti ir dėl to jo eilėraštis lieka sausa proza (57 pusl. 3-sis posmas).

Stepas Zobarskas daugiau epikas, linkęs į impresijonizmą. Jo „Alpukas" perdaug reportažinis, forma sena, tilvytiška. Gal geriausias Zobarsko eilėraštis — „Auksakalio mirtis".

Kazys Zupka daugiau linkęs į abstrakciją. Impresijonizmo pradų taip pat yra. K. Zupkos poezija atrodo kieta, stilius sunkus. Tai daugiau minties poezija, ne vaizdų. Tiesa, jai nestinga ir vaizdų. Tokia poezija reikia gerai susitelkus skaityti, kad įsijaustum.

Tai taip atrodo šis rinkinys. Čia motyvai nėra įvairūs — autorių pasisakymai. Nieko ypatingo, naujo nei formos, nei motyvų atžvilgiu nėra. Tačiau jėgos jaunos, gabumų yra, reikia tikėtis, kad ateity duos daugiau ir geriau. *Simas Miglinas.*

Petras Karuža. GIESMĖS APIE DAIKTUS IR ŽMONES. Pomirtinis leidinys su *M. Jurkyno* parašyta bijografija ir *Bern. Brazdžionio* paginos žodžiu. „Sakalo" leid., 1933 m. 86 pusl. Kaina 3 lt.

Ne kiekvieno žmogaus gyvenimas baigiasi mirtimi. Vieną prislėgia juodas kapas, ir jis lieka užmaršty. Tuo tarpu kiti ir mirę gyvena tarp gyvųjų. Gyvena ne iie, bet jų siela, ir paliktas dvasios lobis.

Petras Karuža mirė. Jis nespėjo išvysti savųjų giesmių, kurias buvo paruošęs spaudai. Patylomis atėjo mirtis ir jį nusivedė į kapus. Šiandien mes kalbam apie pomirtinį Petro Karužos poezijos leidinį. Štai jo bijografija — poeto gyvenimo kelias, nors trumpas, tačiau margas, ir įvairus. Kūrybos charakteristika — Bern. Brazdžionio paskutinis žodis apie P. Karužos poetiką ir poeziją, nes daugiau jos nesulauksim, — kapų medžiai neišdainuos Karužos dainų, kurių autorius nesuspėjo išdainuoti.

Jaunystėj Karuža giedriu žvilgsniu žvelgė į pasaulį. Jame tiek grožio, tiek gerų žmonių. Tačiau taip tik atrodė — visur po gražiais žodžiais slepiasi melas ir apgaulė. Vieni žemėj randa rojų, kiti — pragarą. Poetas turėjo žmonišką sielą, kuri visiems troško laimės. Jis meta šalin visas romantikas ir ryžtasi žmonėms tarti kartų tiesos žodį:

Aš nežinojau, kad juoko dainos
Pavirsti gali kančios aidais,
Kad baltos rožės ir kiparisai
Skaudžiais erškėčiais širdį sužeis.
Aš nežinojau, 37 p.

O juoko dainos dėl to pavirto kančios aidais, kad poetas ir nuodus ir vyną maišė išvien (37 p.). Tie nuodai galėtų būti sutiktų kely sunkumų simboliu, vynas — niekuo nesuvaldomos laimės. Gyvenimas reikalauja lygsvaros. Be lygsvaros ir džiaugsmas neša skausmus.

Tada poetas kalba:

O žemėje tie patys daiktai,
Daiktai nuvalkioti, kasdieniai žmonės.
Ir jokios prošvaistės tolyn nebematai
Gyvenimo plataus, gyvenimo svajonės. 49 psl.

Kasdieniškumas visur. Stoka platesnių užsimojimų gyvenimą daro nuobodų ir kartų. Tačiau taip maža žmonių su žmoniškomis širdimis ir troškimu gražesnio rytojaus. Kiekvienam svarbu tik savas egoizmas. Todėl poetui pikta:

Perdien ta velniava taip įkiri, įgrysta —
Tie žodžiai susukti ir tie veidai ištysę.
Kad, rodos, dinamitu padangėn nušviestum
Ir žmones, ir daiktus, ir gyvenimą visą. 49 p.

Bet poetui nebuvo progos sava daina žmones „padangėn nušviesti". Atėjo mirtis ir pasibeldė jo širdin. Jis jautė savo likimą, kad jau laikas išeiti iš čia, kad jau savo kelią baigia:

Gyvenimas kaip srauni upė,
Kaip Nemunas nuplaukia į marias.
Padangėj juodas varnas supasi
Ir sveikina tave.

Tas juodas varnas poetą pasveikino jaunystės dienose, ir išaugo juodas kapas. Mums teliko Karužos *Giesmės,* — jo gyvenimo testamentas, — kurios vertos susidomėti visiems, — kas nori pažinti velionį kaip kūrėją.

Simas Miglinas.

Atsiųsta paminėti

Prof. St. Šalkauskis, LIETUVIŲ TAUTA IR JOS UGDYMAS, „Sakalo" b-vės leidinys, Kaunas 1933 m. 196 ps., kaina 5 lt.

SEPTYNI, poezijos almanachas. „Sakalo" b-vės leid., Kaunas 1933 m. 102 ps., kaina 3 lt.

Prof. Tihamér Tóth, KRISTUS IR JAUNIMAS, išverstas A. Bieliūno, S. J. ir K. Ulvydo. T. T. Jėzuitų leid., Kaunas 1933 m. 179 ps., kaina 2 lt.

A. Masionis, FRIDRIKAS OZANAMAS, šv. Vincento a Paulo Draugijos įsteigėjas. Šv. Vincento a Paulo Draugijos Centro Valdybos leid., Kaunas 1933 Šventieji m. 57 ps., kaina nepažymėta.

Laiškas

„Ateities" redagavimo darbas yra nedėkingas ta prasme, kad dirbąs šį darbą negali vien tik jam atsidėti ir palyginant trumpą laiką padirbėjęs, gyvenimo aplinkybių verčiamas, turi iš jo pasitraukti, taigi žurnalas nespėja susigyventi su savo redaktorium; skaitytojai, o ypač jaunieji bendradarbiai tuoj pajunta, kad čia kažkas pasikeitė, nors nebūtinai patobulėjo.

Kitu atžvilgiu ir kaip tik tuo, kad „Ateities" skaitytojai ir bendradarbiai yra jaunieji, kultūriniam gyvenimui besiruošią draugai šis darbas yra labai dėkingas. Čia galima užmegzti labai artimus santykius su visais skaitytojais, ir tie santykiai bus tikrai šilti ir nuoširdūs, čia galima duoti progą jauniems talentams padaryti pirmuosius žingsnius, ir iš tikro, „Ateitis" yra išvedusi į viešumą ne vieną šiandien visiems žinomą poetą, mokslininką bei veikėją. Tačiau redaktorių nepastovumas kaip tik ir neleidžia išplėsti šio dėkingojo darbo ir patenkinti visų pamatuotų jaunųjų draugų pageidavimų. Tai ypač gyvai jaučiu pasitraukdamas iš „Ateities" redaktoriaus pareigų, kada perduodamas re-

dakcijos bylas matau daug rankraščių, kurie galėtų būti grąžinti autoriams, pataisyti ir vėliau įdėti žurnale, arba kuriuos būtų galima bent įvertinti ir nurodyti autoriams ko vengtina ir kas palaikytina. Dar daugiau: redakcijos bylose yra ir neatsakytų laiškų, tai, žinoma, jau rimtai graužia sąžinę, bet ne visuomet buvo galima visus patenkinti net ir nesergant apsileidimu. Skirdamasis su jaunais bendradarbiais, ir norėdamas atsiskirti geruoju, viena pabrėžiu, kad niekuomet redakcija nemanė neatsakinėti dėl to, kad *nesiskaitytų* su bendradarbių pastangomis. Kiekviena pastanga buvo ir manau bus vertinama, o kad mes norėjome turėti reikalų su skaitytojais ir bendradarbiais rodo kad ir tos ankietos, kurių pastaruoju laiku parūpinom kiekvienam numeriui ir dėjome kuodaugiausia moksleivių atsakų.

Ta proga man malonu tarti nuoširdų padėkos žodį gerb. *prof. J. Eretui,* inspiravusiam tą paklausimų metodą ir net pasiūliusį patį jų turinį. Ir apskritai profesoriaus patarimais „Ateitis" nekartą naudojosi ir, žinoma, toliau neužmirš to prietelingo palankumo.

Dėkodamas visiems parėmusiems mane dirbant šį nelengvą ir atsakingą darbą, tikiu, kad buvęs mano artimiausias bendradarbis drg. J. Mikulevičius toliau tęs garbingas „Ateities" tradicijas ir dargi sugebės išvengti daugelio netobulumų, kurių man nepavyko nusikratyti.

Suprantama, nesakau skaitytojams „sudiev", bet tik „tuo tarpu" — ir toliau, jei Dievas sveikus laikys, mes matysimės to paties žurnalo skiltyse, nes dar man būtų lyg ir per anksti iš ateities eiti į praeitį.

K. Bauba,
buv. „Ateities" Redaktorius.

Rinkime žodžius!

Vasarą — puiki proga moksleiviams padirbėti tikrai naudingo, visai lietuvių tautai svarbaus kultūros darbo. Dėdami šiuos „paaiškinimus", draugus moksleivius raginame atsidėjus vasarą kibti į žodžių rinkimo darbą. *Redakcija.*

PAAIŠKINIMAS ŽODŽIŲ RINKĖJAMS.

Žodynas visiems reikalingas.

Visi gerai žinom, kad žodynas mums labai reikalingas. Kaip kitos, ir mūsų tauta negali apsieiti be pilno savo kalbos žodyno. Be jo niekas negali rimtai dirbti proto darbo, kur reikalingas lietuvių kalbos mokėjimas. Šiandien iš kiekvieno, kas tik ima plunksną į rankas ar mėgina viešai tarti žodį, reikalauja mokėti savo gimtą kalbą. O be žodyno dažnai atsitinka visokių keblumų ir nenugalimų kliūčių. Nėra mokslo šakos, kuri jo labai nepasigestų. Mokytas žmogus be žodyno stačiai gyventi negali.

Žodyno šaltiniai.

Šaltiniai tokiam žodynui parašyti iš vieno pusės yra kiti žodynai ir šiaip įvairūs raštai, o iš kitos — gyvoji mūsų kalba, daugiausia sodžiaus žmonių kalba. Išrinkti žodžius iš kitų raštų yra lengvesnis ir ne toks skubus daiktas. Kas išspausdinta arba parašyta, tas nežūsta, tą visados galima rasti ir sunaudoti. Bet visai kitoks yra gyvos kalbos šaltinis. Tas šaltinis *nepastovus* ir *labai platus*. Gyvoji kalba turi daug daugiau žodžių, negu mes dabar matom savo raštuose. Daugelį tų žodžių tevartoja vyresnės kartos žmonės, o jaunuomenė, ragavusi mokyklos ir arčiau susigyvenusi su spauda, verčiasi dažniausiai tik raštų kalba, kuri šiais laikais turi nemaža visokių ydų. Miršta senesni žmonės, nyksta daugybė svarbių ir reikalingų žodžių. Norėdami išgelbėti nuo pražūties tokį brangų tautos turtą, turim tuojau ir nieko neatidėliojant surašyti viską, ką mūsų tėvai išsaugojo per ilgus šimtus metų.

Žodyno rinkėjai.

Kadangi tokių žodžių, kaip parodė patyrimas, turi kiekvienas Lietuvos kampelis, tai reikia, kad beveik kiekvienas kaimas turėtų savo rinkėjų. Nereikia laukti, kad tie rinkėjai iš kitur ateitų ir atliktų už mus darbą, geriausi rinkėjai yra patys toj pačioj apylinkėj gimę ar ilgai gyvenę žmonės. Keletas žmonių, kurie stovi arčiau prie redakcijos, negali visur nuvykti — vietos žmonės turi savo apylinkės žodžius surašyti. Negali atsisakyti nuo tos šventos priedermės niekas, kas moka tą darbą atlikti. Kas dabar nebus surinkta, tas visai žus, o kas bus surašyta ir sudėta į žodyną, tas amžinai pasiliks. Vėliau to darbo vaisiais kartų kartos naudosis. Jei norim turėti pilną žodyną, turim visi prisidėti prie jo rinkimo. Turi sujusti visa tauta — žodyno rašymas yra visos tautos darbas!

Kokius rinkti žodžius.

Pirmiausia reikia rinkti kiek retesnius, plačiau nežinomus žodžius. Žodis gali būti ir visai paprastas, kasdienis, tik kitoniškesnės reikšmės. Lygiai tinka kiekvienas žodis, pavartotas su gražiu sakiniu. Tinka retesni priežodžiai, patarlės, mįslės. *Ypač pageidaujami abstraktiniai žodžiai.*

Kaip rašyti žodžius.

Kiekvieną žodį reikia rašyti *būtinai su sakiniu* arba su keliais sakiniais, kad iš jų geriau iškiltų jo reikšmė. Kiekvienam žodžiui reikia imti atskirą lapelį, o sakiniai prie to žodžio gali būti keli. Sakiniai turi būti užrašinėtojo ne sugalvoti, o tikrai

nugirsti iš gyvos kalbos, be jokių pataisymų ir pagražinimų. Lapelio viršuj turi būti parašytas ir pabrauktas antraštinis žodis; jei jis būtų kaitomas, tai reikia duoti jo pamatines formas (vyr. giminės daiktavardžių: *vienskaitos vardininkas, kilmininkas* ir *daugiskaitos vardininkas;* moter. giminės daiktavardžių: *viensk. vardininkas, kilmininkas* ir *galininkas;* būdvardžių: *vienskaitos vardininkas* ir *galininkas;* veiksmažodžių: *bendratis, esamasis* ir *būtasis kartinis laikas).* Jei iš sakinio ar sakinių, duodamų prie to žodžio, jo rekšmė nebūtų visai aiški, tai reikia pridėti tikslų paaiškinimą savais žodžiais, galima duoti ir kitos kalbos vertimą. Antrasis žodis, pabraukiamas, tur būti parašytas *visai aiškiai* rašomosios kalbos tarme, o sakiniai gali būti ir vietos tarme rašomi. Apskritai, *žodynui reikia viską labai aiškiai rašyti.* Kas moka, *būtinai turėtų dėti žodžiams kirčio ženklus.* Lapelio apačioj reikia pažymėti vietą (parapiją), kur žodis ar sakinys vartojamas (girdėtas); rinkėjas irgi gali padėti savo vardą.

Lapeliai žodžiams rašyti turi būti vienodo didumo, jų kiekvienas gali gauti iš redakcijos parašęs laiškelį (tik Kauno miesto rinkėjai turi patys užėję į redakciją pasiimti, jiems lapeliai paštu nesiuntinėjami). Redakcijos adresas šioks: *Kaunas, Aleksotas, Maironio namai.*

Už gerai parašytus žodžius redakcija moka po 20 centų už lapelį; atlyginimas išmokamas kiekvieno mėnesio pabaigoj. Už barbarizmus (paimtus iš svetimų kalbų žodžius), smulkius vietų vardus (laukų, miškų, pievų, nedidelių upelių, kaimų pavadinimus), pavardes ir labai žinomus žodžius su nieko nereiškiančiais sakiniais atlyginimas neduodamas.

Kad būtų aiškiau, kaip rašyti žodžius, čia duodami keli įvairūs užrašymo pavyzdžiai:

Kežlỹs, kẽžlio, kežliaĩ, žaginys, stulpas puodynėms užmauti.

Kai pieną pradėjo pieninėn vežti, nyksta puodynės ir kežliaĩ.

Vabalninkas.

Dangà, dangõs, dañgą, gūnia (audžiama iš pakulų).

Važiuodamas viešnagėn pamečiau dañgą. Parvažiavęs apdenk arklį dangà. Apsidenk dangà kojas, ba sušalsi. Žilinai.

Vingrùs, vingrì, viñgrų, netiesus, visaip išsisukinęs (apie kelią).

Čia netoli būtų girion, tiktai kelias vingrùs.

Vadokliai.

Atlẽgti, atlẽgsta, atlẽgo, atsileisti, nurimti.

Jau šiandien šaltis kiek atlẽgo. Jis pyko, barės, bet, įėjus svetimam žmogui, kiek atlẽgo. Salamiestis.

Nusisiřgti, nusìserga, nusisiřgo, suliesėti besergant.

Jis visai nenusisiřgęs numirė — toks buinus kaip ridikas.

Raseiniai.

Abipusiõm (priev.), nawzajem.

Abipusiõm gelbėdamies kaip nekaip žiemą prasistūmėm.

Daugeliškis.

Lietuvių kalbos žodyno redakcija,
Kaunas, Aleksotas, Maironio namai.

Red. *J. Mikulevičius.* Atsakomasis red. *A. Vaičiulaitis*

Katalikų jaunimui ir inteligentams

Jau išleista ir visuose knygynuose gaunama *Kun. A. Sabaliausko* mažo formato moderniška maldaknygėlė

„Viešpaties Angelas"

Maldaknygėlė parengta visai moderniškai. Kalbos žiūrėjo *Dr. A. Salys.* Išspausdinta labai gerame ir ploname popieriuje smulkiu (nonparell) šriftu. Iš viso yra 260 pusl., bet atrodo visai maža, nors teksto daug. Tokios maldaknygėlės dar neturėjome, todėl mūsų jaunimo ir inteligentų ji seniai buvo laukiama. Aptaisyta dvejopais viršeliais su makštelėmis.

I rūšis — geriausios odos virš. auksuotais krašt. kaina Lt. 6,–
II „ — granatolio viršais, raudonais krašteliais. Kaina Lt. 2,50.

Knygelės gaunamos visuose knygynuose ir pas Ant. Kniūkštą, KAUNAS, Putvinskio g. 14.

Knyga, kuri geriausiai atskleidžia Rusijos liūdną vaizdą ir tuos pavojus, kurie gresia visam pasauliui iš *komunizmo yra*

BOLŠEVIZMAS EUROPOS TEISME

Ji kaštuoja 1 Lt. 50 ct. Gaunama *Darbininko* adm., visuose knygynuose ir kioskuose.

Naujausios knygos

„Sakalo" b-vė tik ką išleido šias naujausias knygas:

	Kaina
1. *Prof. St. Šalkauskio* **LIETUVIŲ TAUTA IR JOS UGDYMAS.** Knyga, kurią turi perskaityti kiekvienas lietuvis patriotas.	Lt. 5,—
2. *Konst. Arrio* **MANO EKSPEDICIJA Į VID. AZIJĄ.** I tom. Buchara, Samarkandas, Zaravšano ledynas. Su 42 iliustrac. ir žemėlapiu. Lietuvio keliautojo nuostabūs aprašymai apie savo keliones po mums visai nežinomus ir mažai ištirtus kraštus.	Lt. 5,—
3. *E. v. Handel-Mazzeti* **BROLIUKAS IR SESUTĖ.** Vienos miesto romanas. Garsios trilogijos I-moji knyga. Su *Prof. Dovydaičio* įžanga.	Lt. 3,—
4. *E. v. Handel-Mazzeti* **RITOS PALIKIMAS.** Romanas. Garsios trilogijos antrosios dalies I-moji knyga.	Lt. 2,50
5. *J. Galsworthy* **SANTA LUCIA.** Nobelio laureato geriausios novelės.	Lt. 2,50
6. *Kl. Dulkės* redag. jaunųjų poetų antologija **SEPTYNI.** *St. Būdavas, Kl. Dulkė, M. Linkevičius, Alė Sidabraitė, V. Sirijos Gira, Stp. Zobarskas, K. Zupka.*	Lt. 3,—

Baigiama spausdinti Vienuolio-Žukausko *Viešnia iš Šiaurės,* dviejų tomų romanas, ir E. v. Handel-Mazzeti *Ritos Palikimas* II d.

Knygos gaunamos visuose knygynuose ir „Sakalo" b-vėje Kaune Putvinskio g. 14.

Šio n-rio kaina 2,50 Lt.